

Tartu Ülikool
Sotsiaal-ja haridusteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Ringhääling Eestis plaanimajanduse tingimustes 1959-1969

Bakalaureusetöö

Madis Kimmel

Juhendaja: dots. Maarja Lõhmus, PhD

Tartu 2012

Sissejuhatus	3
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad	4
1.1.1 Ringhääling ja avalikkus	4
1.1.2 Ringhääling ja elumaailm	5
1.1.3 Ringhäälingust läbi struktuuriteooria	8
1.2 NSVL juhtimine	12
1.3 Nomenklatuur	14
1.4 Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riiklik Raadio ja Televisiooni Komitee ning selle muutused	15
1.5 Rahvamajandus	16
1.6 Varasemad uuringud ringhäälingust Nõukogude ajal	21
1.7 Seos seminaritööga	21
2. Uurimismeetod ja Valim	23
2.1 Uurimismeetod	23
2.2 Valim	25
2.2.1 Riigiarhiivi sari ERA.R-973.8	26
2.3 Töö eesmärk, hüpoteesid ja uurimisküsimused	27
3. Tulemused	29
3.1 Eesti NSV Raadio- ja Televisioonikomitee plaanikomitee projektid koos muudatustega	29
3.2 Intervjuude analüüs	62
4. Järeldused ja diskussioon	73
4.1 Järeldused	73
4.2 Diskussioon	77
Kokkuvõte	82
Summary	83
Kasutatud kirjandus	84
Kasutatud allikad	86
5. Lisad	87
Lisa 1: Intervjuu Vello Ladva	87
Lisa 2: Intervjuu Ilme Käes	105
Lisa 3: Tootmismahud ja nende täitmine 1959-1969	122

Sissejuhatus

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida ringhäälingut kui meediaorganisatsiooni nõukogude plaanimajanduse tingimustes läbi majanduselu ja organisatsiooni korralduse dokumentide Eesti Riigiarhiivis. Raadio ja Televisiooni Komitee kohta leidub hulgaliselt dokumente, antud töös on kasutatud Eesti NSV Riikliku Plaanikomitee arhiivist pärinevaid aastaplaane. Arhiividokumendid annavad ülevaate sellest, mil moel juhiti ringhäälingut plaanimajanduse tingimuste ning millised olid raadio- ja teletöö planeerimisel olulised kohad ja punktid. Samuti tuleb dokumentidest välja see, mida omakorda oli ringhäälingul vaja, et plaane täita.

Televisioon ja raadio on eestlaste elus ning Eesti ühiskonnas laiemalt läbi aegade mänginud suurt rolli, viimase väite tõestuseks tuuakse tihtipeale taasiseseisvumisaegseid mobilisatsioone, mis kuulutati välja läbi tele- ja raadioetri. Kaugemast nõukogude ajast räägitakse üldjuhul vähem ning sealgi on peamisteks teemadeks legendaarsed hallo mehed nagu Valdo Pant, Lembit Lauri jt.

Töö püüab saada ülevaate ka peamistest mõjuteguritest, mis ning kes said muuta ringhäälingu arengut. Puudutatud on peamiselt erinevaid võimustruktuure ning töös tuleb välja ka tsentraalse juhtimise erinevaid aspekte, kus ühelt poolt kirjutab tootmist ja sisu ette Moskva, kuid rahalise vahendi selleks peab andma liiduvabariigi majandusministeerium ja plaanikomitee.

Töö on jagatud erinevateks peatükkideks, millest esimene käsitleb teoreetilisi lähtekohti ning annab ülevaate ka varem ilmunud töödest, milles on uuritud ringhäälingu erinevaid tahke.

Arhiividokumentide kvalitatiivsele analüüsile on bakalaureusetöös lisaks kaks intervjuud ja nende analüüs ning töö juures oleva CD peal veel kolmaski intervjuu Vello Läänega, kuid ajapuuduse tõttu ei ole seda töös analüüsitud. Kõik intervjuueeritavad olid staažikad ringhäälingu töötajad, seda nii nõukogude ajal kui ka taasiseseisvunud Eestis. Intervjuueeritavateks on: Ilme Käes – pikaaegne finants-plaaniosakonna juhataja; Vello Ladva – pikaaegne väliskommentaator Eesti Raadios, programmi peadirektori asetäitja NSV Liidu aegse komitee viimane kaadriosakonna juhataja; Vello Lääne – saatejuht. Mõneti erinevad inimeste ringhäälingusse tööle asumise aastad ning seal töötatud aastad, kuid töö autori hinnangul on nende inimeste näol tegemist ekspertidega kelle mälestused, kogemused ja arvamused on laiendatavad ka perioodile 1959-1969.

Bakalaureusetööd on avaldanud soovi lugeda Eesti Teadusfondi grandi «Eesti avalikõigusliku ringhäälingu perspektiivid teel võrguühiskond» uurijad, grandihoidjaks juhendaja Maarja Lõhmus.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

1.1.1 Ringhääling ja avalikkus

Järgnevad peatükis antakse ülevaade ringhäälingu juhtimisest ja rahastamisest Nõukogude perioodil lähtuvalt Habermasi «Avalikkuse struktuurimuutuse» peatükist «Avalikkuse dialektikast (Hegel ja Marx)»

Marxistlikus ühiskonnas saame vaadelda ka ringhäälingut osana klassivõitlusest.

Trikkel (1977) märgib oma teoses «Ringhääling eile ja täna», et bolševistlik revolutsioon muutis raadio informatsioonikanaliks ning hakkas edastama infot võimu ja rahva vahel.

Tegelikult toimis raadio Nõukogude liidus peamiselt teavituskanalina, kus võim teatas rahvale. Luhmanni (2000) järgi toimus teavitus juba toimunud kommunikatsioonist. Ajakirjaniku roll seejuures oli olla hääleтору kommunistlikule parteile. Erle Rudi on oma bakalaureusetöös toonud välja määruse, mille andis välja Venemaa Kommunistlik Partei Keskkomitee ning milles tunnistati raadioagitatsioon «äärmiselt vajalikuks ja tähtsaks massiagitatsiooni ja propaganda relvaks». (Rudi 2003) Samas töös märgib autor ka aasta 1940, mil ringhääling lülitati nõukogude tsentraalsesse süsteemi ja selle eesmärgiks sai nõukogude võimu tugevdamine ning ideoloogia elluviimine propaganda meetodiga. (Rudi 2003)

«Marx häbivääristab avalikku arvamust kui väärteadust: avalik arvamus varjab iseenese eest oma tegelikku iseloomu maskeeritud kodanliku klassihuvina. Poliitilise ökonoomia kriitika tabab Marx tõesti neid eeldusi, millel põhines poliitiliselt toimiva avalikkuse enesemõistmine. Nimelt ei saa iseenese hooleks jäetud kapitalistlik süsteem end kriisivabalt taastoota «loomuliku korranas».» (Habermas 1990).

Habermas (1990) räägib ka Marxi nägemusest avalikkusest, kus oluliseks on seadusandliku võimu fiktiivse kodanikuühiskonna asendamine tõelise ühiskonnaga. Säärases ühiskonnas muutub avalikkus sfääriks, kus antakse nõu ja otsustatakse kõikide ühiskonna taastootmiseks vajalike protsesside juhtimise ja haldamise üle. (Habermas 1990)

Eelnev Marxi refereering avaldus Nõukogude Liidus tootmisevahendite riigistamises ning nende tsentraalselt planeeritud juhtimises. Tsentraalse juhtimise põhimõttele allus kogu ühiskonnakorraldus ning majanduselu.

Sama käsitleb ka Kommunistliku partei manifesti looja Engels, kelle kohta Habermas (1990) kirjutab:

«Engels tõlgendas seda teatavasti – seoses ühe Saint-Simoni ütlusega – nii, et isikute üle valitsemise asemele astub asjade haldamine ja tootmiseprotsesside juhtimine. Ei kao autoriteet kui niisugune, küll aga poliitiline autoriteet; säilivate ja osalt uute avalike funktsioonide iseloom ei ole enam poliitiline, vaid administratiivne.» (Habermas 1990)

Habermas toob «Avalikkuse Struktuurimuutuses» sisse Karl Marxi idee inimesest erinevates riigi struktuurides. Inimene saab küll struktuure muuta, kui nii nagu kõik muu, peab ka see olema planeeritud:

«Sest avalikkus ei vahenda enam eraomanike ühiskonda riigiga, vaid hoopis autonoomne publik on see, kes ühiskonda sulanduva riigi plaanipärase kujundamisega kindlustab endale eraisikutena isikliku vabaduse, vaba aja ja tegevusvabaduse sfääri.»

Nõukogude Liidu säärast vabadust muidugi ei saanud. Valitses üks partei, millel oli omakorda üks ideoloogia ning, mille erinevad allastutused ja institutsioonid valitsesid kogu riiki.

1.1.2 Ringhääling ja elumaailm

Mõistmaks ringhäälingu ja eelkõige Raadio- ja telekomitee majanduselu, eelarveid, plaane, nende koostamist, kaitsmist ja jagamist pöördume antud töös struktuuride ning neis struktuurides tegutsenud ning töötanud inimeste poole. Igapäevatoos majanduselu korraldamisel ning kujundamisel pidid ringhäälingu töötajad arvestama oma töö iseloomu, ülemuste soove ning hetkel valitsevat elumaailma nende ümber, vähemalt nii võib järelada intervjuudest Vello Ladva ja Ilme Käesiga (lisa 1 ja lisa 2).

Austria sotsioloog Alfred Schutzi (1973) järgi võime inimesi, nende käitumist ning elu analüüsida läbi mõiste elumaailm, eluilm.

Elu-maailma struktuure on kirjeldanud Schütz ja Luckmann (1973) järgmiselt:

Elumaailm on igapäevaelu osa, milles inimene saab tegutseda ja mida muuta talle antud võimaluste

piires. Samal ajal piiravad, selles maailmas juba olemasolevad sündmused ja objektiivsused (kaasarvatud teiste inimeste poolt toime pandud teod ja tehtud tegude tagajärjed), tema tegutsemisvabadust.

Oma teoses asetab Schütz inimese igapäeva maailma ja igapäevaelu piiridesse, milleks võivad olla seadused, käskkirjad, plaanid või teised barjäärid, mis võivad olla ületatavad, kuid ei pruugi seda olla. Oluliseks on aga autori jaoks asjaolu, et ainult selliselt konstrueeritud maailmas saavad inimesed igapäevaselt koos eksisteerida ning ühise, kommunikatiivse maailma luua.

Need asetavad ta vastu takistusi, mida on võimalik ületada ja sama hästi ka vastu barjääre, mis on ületamatud. Veel enam, ainult selles sfääris mõistavad kaasinimesed üksteist ja ainult selles sfääris saab inimene teistega koos töötada. Ainult igapäeva maailmas saab moodustada ühise, ümbritseva, kommunikatiivse maailma. (Schütz 1973)

Schütz (1973) viitab, et inimene üldjuhul suhtub sellesse maailma loomulikult ja võtab seda loogilisena. Samuti eeldades, et inimene võtab nõ sünnipäraselt omaks. Nii on olnud ja nii peabki olema põhimõttega. Samas näiteks NSV Liidu juures oli suur hulk inimesi, kes 1960-ndail oli näinud ka elumaailma Eesti Vabariigis ning selle elumaailma ümberkorraldamist. Nendele võimalikele muutustele Schütz oma tekstis tähelepanu ei pööra ning antud töö seisukohast ei ole see ka oluline, kuna vaatleme elumaailma ajal, mil ta oli juba N Liidu standarditele ja struktuuridele vastavalt ümber korraldatud.

Schütz (1973) toob elumaailma mõistest rääkides mängu ka erinevad ulatused, milles inimene opereerib. Kokku on neid kaks ning need jagunevad omakorda väiksemateks osadeks.

Esimene on maailm, mis on inimese tegelikus ulatuses ning märgistab reaalsust, mida inimene saab vahetult muuta või milles vahetult osaleda. Sellel reaalsuse osal on olemas oma struktuur ning süsteem milles inimene otseselt opereerib.

Teiseks on taastatav ulatus. See tähistab elumaailma osa, millest olen hetk tagasi lahkunud, kuid vajadusel saan sinna kohe tagasi pöörduda. Schütz (1973) toob selle ulatuse mõistmiseks näite:

Ma lahkun oma toast ning liigun ära. Pööran eemale sektorist, mis oli just mu tegelikus ulatuses.

Tänaval meenub mulle raamat, mille jätsin lauale. Raamat oli eelnevalt minu ulatuses, nüüd enam mitte. See ületab mu tegeliku ulatuse, kuid antud juhul, kuulub ta mu läbielatud kogemusse ning seega lebab minu taastatavas ulatuses.

Schütz kirjeldab sellega olukorda, kus inimese pöördumine tagasi, just lahkutud reaalsuse juurest, on võimalik, kuna tema teele ei ole tekkinud muid, temast mittesõltuvaid takistusi. Oluline on ka see, et vahepealse aja jooksul ei ole laual lebavat raamatut mõjutanud miski ega keegi teine. Seega peaks inimene teadma milliseid kindlaid samme tuleb ette võtta, et taastada reaalne ulatus ning ideaalis võib selle kokku võtta lausega: «Ma saan seda alati uuesti teha.» (Schütz 1973).

Viimase kahe käsitluse all võime Nõukogude aegses ringhäälingus vaadelda igapäevatöid, mille tegemist kontrollisid selle töö tegijad ise ehk siia alla võiks liigitada kõik eelarvete, plaanide jms tekstid, ajal, mil need olid alles koostamisel. Kuna siis sõltusid nad ainult konkreetsest osakonnast, raamatupidamine või Raadio- ja telekomitee erinevate harude plaanikomiteed. (intervjuu Ilme Käes, lisa 1).

Järgmiseks elumaailma alaliigiks kirjeldab Schütz (1973) saavutatavat ulatust. Selle juures on kõige olulisem koht, et mingi reaalsuse või olukorra saavutamiseks peavad olema täidetud mingid kindlad tingimused, tihti peale on tegemist sotsiaalsete tingimustega.

Schütz (1973) järgi on tegemist elumaailma osaga, mille kättesaadavaks muutmiseks peab olema vastatud hulgaliselt erinevatele fundamentaalsetele tingimustele. Peale tõenäosuse peavad muuhulgas paigas olema ka teised võimed ja võimalused nagu tehniline, füüsiline ja klassiline.

Positsioon konkreetsetes ühiskonnas ja ajas on aga Schutzi (1973) kohaselt saavutatava reaalsuse ulatuse viimaseks piiriks. Tänu viimasele asjaolule lähtuvad ka plaanid ja plaanide hierarhiad lisaks inimese enda omadest ka nendele, mida seab talle ümbritsev reaalsus, selle võimalused ja piirid.

Schutzi (1973) järgi saab prognoosida võimalikke potentsiaalseid eesmärke läbi selle, mida inimene on juba läbi elanud ning omandanud. Läbi selle saab teha ka plaane ning hinnanguid võimalustele ühe või teise eesmärgi saavutamiseks.

Seega peaks läbielatud protsessid nii praegu käes olevas ulatuses ja taastatavas või suhteliselt kindlalt kätte jõudvas ulatuses andma võimaluse hinnata reaalseid võimalusi mingite suuremate

eesmärkide täitmiseks.

Schutz (1973) järgi on viimase, sotsiaalsel dimensioonil, oma ruumiline paigutus. Kahe inimese võrdluses võib taassaavutatav ulatus ühele olla kättesaadav ning teisele mitte, kusjuures mingitel põhjustel võivad need positsioonid kahe inimese vahel ka vahetuda.

Schutz (1973) kirjelduses on tegemist ruumiliste suhetega ning need võivad ja ilmselt muutuvadki, kui kaks inimest omavahel asukohti vahetavad.

Sotsiaalsed suhted esinevad Schutz järgi erinevates tüpifikatsioonides, üldjuhul muutuvad sotsiaalsed suhted kollektiivides anonüümsemaks, põhjusel, et neid ei tajuta vahetult.

Schutz ütleb, et tüpifikatsioon on aga jaotatud vastavalt anonüümsuse astmele. Parlamendis, Rockefelleri fondi nõukogus ja bowlingu-meeskonnas on anonüümsus suhteliselt väike, kuna kõik need sotsiaalsed kollektiivid on üles ehitatud isiklike ja vahetute kogemuste põhjal.

Küll aga muutuvad need suhted Schutz (1973) järgi anonüümsemaks kui tegemist on rühma või grupiga, mille puhul on identiteet rajatud ebaselgetele ja kõikuvatele eristustele nagu seda on mõiste «meie rahva vaenlane.»

Schutz liigituse järgi võime Nõukogude Liidus säärase anonüümsuse astme all mõista, ühest küljest ka võitlust kapitalismiga. Kus vaenlane oli pidevalt olemas ning tekitas ohtu, kuid tegelik vaenlane oli nähtamatu. Samamoodi võime selle mõistmise tuua paralleelselt ka Nõukogude Liidu struktuuridesse sisse, kus ühest küljest oli olemas partei, koos kõikide institutsioonidega, kuid institutsioonid oli tihtipeale anonüümsed või nähtamatud. Pidevalt räägiti ning ajastule tagasi viidates räägitakse siiani «Moskvast» ja «Moskva tahtest» või käskudest.

1.1.3 Ringhäälingust läbi struktuuriteooria

Suurbritannia autor Anthony Giddensi toob raamatus «The constitution of society: outline of the theory of structuration» peale üksikindiviidi sisse ka struktuurid, milles inimene elab ja tegutseb, inimekäitumise kirjeldus sobib kokku Schutz elumaailma kirjeldusega.

Giddens (1984) kirjeldab struktuure, mitte kui inimskeleti või maja ehitusstruktuuri sarnast, vaid kui iseseisvat subjekti, mis mõjub inimegevuse väliselt, vaba initsiatiivi piirava allikana.

Teise kirjeldusena pakub autor struktuuri olemuse välja kui olemasoleva ja puuduva ristumise, kus aluseks olevad koodid on tuletatavad vastavalt esinevatele ilmingutele.

Kahe erineva kirjelduse puhul käsitleb autor keskse mõistena reegleid või reeglistikku, mis aluseks võetuna moodustavad raamistikku, millest omakorda moodustub süsteem ja struktuur.

Võrrelduna inimskeleti või majastruktuuriga on Giddensi poolt kirjeldatav struktuuri konstrueeritud raamistik, mis on otseselt mõjutatud aja-ruumi suhtest. Sotsiaalselt reprodutseeritud struktuurid avalduvad pigem struktuursete omadustena, mis ajalis-ruumilises olemuses, mõjutavad tegevuse ja mälu järgi teadlikke inimesi. Seega on struktuuride olemasolu ja esinemise juures oluline vastuvõtt ning heaks kiitmine inimeste poolt, kes oma käitumisega struktuurides esinevaid norme ja reegleid reprodutseerivad. (Giddens 1984)

Giddens (1984) käsitleb inimest kui tegutsejat (agency), kelle võimuses on midagi korda saata. Seega seostab ta mõiste agency otseselt võimuga ning inimese tegevusvabaduse ning võimalused otseselt sellega, milline on tema võim või mõjuvõim.

Nõukogude Liidu puhul võime heakskiitvaid inimsubjektide juures vaadata nomenklatuuri, parteiladvikut, kelle ülesandeks oli vastu võtta, valmistada ning muuta kõiki reegleid, mis puudutasid elu Nõukogude Liidus. Giddensi teoorias selgub otseselt ka võimu ja tähtsus, mis määrab mõju ja mõjuvõimu. Taaskord saab siin vaadelda nomenklatuuri, kuhu kuuluvad inimesed valitsesid riiki ning mõjutasid kõiki eluvaldkondi. Hierarhias madalamal seisvad inimesed ei saanud mõjutada reegleid, vaid pidid ette antud raamides käsku täitma.

Kõige sügavamalt ühiskonda ja iseennast reprodutseeritavad struktuursed tunnused nimetab Giddens (1984) struktuursetes põhimõteteks, millest lähtuvalt võib nende põhimõtete ajalis-ruumilisi pikendusi nimetada institutsioonideks. Seega võime Nõukogude Liidus eksisteerinud võimusuhteid, kontrollmeetodeid jms võtta samasuguste institutsioonidena nagu kirjeldab Giddens.

Giddensi (1984) järgi saab struktuuri kirjeldada kui reeglitest koosnevad raamistikku, kus esinevaid reegleid võib olla mitmeid erinevaid. Reeglite erinevuste võrdlemiseks käib autor välja kaks erinevat näidet, millest üks selgitab šahhi ja matti males ning teine reeglit, mille järgi töölised peavad igal hommikul tööle asuma kell kaheksa.

Esimene reegel annab aimu sellest, kuidas juhitakse malemängu. Teise reeglga reguleeritakse vaid seda, millal tööline peab tööl olema. Töö enda olemuse kohta ei anta aga mingisugust informatsiooni, täpsustatakse vaid seda kuidas tööd tegema peab. (Giddens 1984)

Mõlema reegli puhul juhib Giddens tähelepanu kahele asjaolule. Nimelt toovad mõlemad näited meid lähemale ülesehituse tähendusele ning annavad mõista ka sanktsioonidest, mis järgnevad nende reeglite mittetäitmisele.

Sama näitega saab kirjeldada ka ringhäälingu planeerimist Nõukogude Liidus. Aastaplaanid nägid peatoimetustele ja erinevatele üksustele ette aastase tootmisplaani ning selleks vajalikud ressursid, kuid plaanid ise ei reguleerinud ringhäälingus toodetud meediatekstide sisu. Nõukogude Liidus oli küll sisutootmisele omad reeglid ning nõuded ent käesolevad bakalaureusetöös käsitletakse just tootmisplaan ning nende juurde kuulunud selgitusi, mis sarnaselt Giddensi näitele ei selgitanud programmi täpset sisu.

Teisalt pidi ringhäälingu organisatsioon kinni pidama etteantud plaanidest, kuna nende vastu eksimine võis kaasa tuua erinevaid sanktsioone.

Struktuuride puhul toob Giddens (1984) välja ka nende duaalsuse. Üheks peamiseks väiteks struktuuriteooria juures on asjaolu, et reeglid ja ressursid, mida kasutatakse sotsiaalsete mõjude tootmiseks ja taastootmiseks, kasutatakse ka süsteemi enda reprodutseerimiseks.

Struktuurid toimivad seega duaalselt ning samasugust duaalsust näeme ka plaanimajanduse juures. Ühest küljest andsid plaanid ette tootmise ja ressursikulu, teisest küljest näeme aga seda, kuidas kogu töö oli organiseeritud plaanist plaanini, selle eesmärgiga, et planeerida järgmise aasta plaani.

Giddensi (1984) järgi algab struktuuri duaalsuse mõiste sellest, et sotsiaalsete süsteemide struktuursed omadused on üheaegselt nii kandja- kui ka tulemuse rollis. Indiviidi jaoks ei ole struktuur väline, pigem moodustab ta, mälujälgede ja sotsiaalsete tavadega, sisemise suunise. Struktuur ei ole seega võrdne piiranguga, kuid on alati samaaegselt lubav ning teisalt piirav.

Ka seda väidet võib vaadelda Nõukogude aegses ringhäälingus, kus ühelt poolt küll erinevad seadused, käsud jms. annavad ette reeglid ning ka nendega kaasnevad sanktsioonid, kuid organisatsioonis töötavad inimesed ei täida neid üks-üheselt. Pigem näeme reeglite piiril mängimist, kuid mitte nende otsest ja ühest rikkumist.

Vastavalt oma teooria ühele põhiküsimusele, milleks on küsimus korrastatusest – kuidas seob sotsiaalne süsteem aja ja ruumi, kaasates ja integreerides olemasolu ja puudumist. (Giddens 1984)

Struktuursed põhimõtted jagunevad Giddensi järgi organisatsioonilisteks põhimõteteks. Mille alusel väidab ta, et viimaseid võib jagada kui ajas ja ruumis distantseeruvaid ning eristuvad ühiskonna integratsiooni mehhanismide põhjal. Giddens jagab need kolmeks. Antud töö seisukohast on oluline neist viimane ehk moodne kapitalism.

Giddensi (1984) märgib, et moodne kapitalism ei ole kindlasti tsivilisatsioon teiste keskel ning ei ole ka välja arenenud klassideks jaotatud ühiskonnast, kuigi märke viimasest leidub. Siiski ütleb Giddens (1984), et esimeseks tõeliselt globaalseks sotsiaalseks organisatsiooniks oli Lääne areng. Põhimõtteliselt eristuv struktuursus klassiühiskonnas, tänapäevases kapitalismis esineb vaheleütlikult, kuid seotult riigi ning majanduse institutsioonide vahel. (Giddens 1984)

Varasemad traditsioonilised suhted linna ja linnalähedase maa vahel muutuvad järjest ebaolulisemaks, kuna esile tõuseb linna loodud keskkond. Seda keskkonda juhivad kõikvõimalikud erinevad administraatorid ja ametnikud, kes kodeerivad infot elanikkonna kohta ning tegelevad elanikkonna otsese kontrolli või suunamisega. Sellist olukorda võimaldab areng, kus ressursside ümberjaotusest tekkiv tohutu majanduslik jõud on suunatud pigem tehnilisele täiuslikkusele. (Giddens 1984)

Kõigest kaks sajandit kestnud ühiskonna liik on selle lühikese ajaga suutnud muuta endasarnaseks rohkem, hõimu ning klassideks jaotatud, ühiskondi kui seda on teinud ükskõik milline varasem ühiskonna vorm. Militaar- ja industriaalvõimu koha pealt suudavad sellistele ühiskondadele tänapäeval konkurentsi pakkuda ainult riiklikud sotsialistlikud ühiskonnad. (Giddens 1984)

Neid ühiskonna tüüpe nimetab Giddens «superjõudude blokiks», kus esinevad nii kapitalistlikud ühiskonnad nagu Ameerika ühendriigid kui ka riiklikud sotsialistlikud ühiskonnad, nagu seda on Nõukogude Liit.

Giddensi kirjelduses kohtuvad kapitalistlikus ühiskonnas omavahel majandus ja riik ning seeläbi toimub areng. Samasugust majanduse ja riigi kohtumist näeme ka Nõukogude Liidus, kus tegeliku kohtumise asemel võtab riik üle majanduse ning hakkab juhtima nii seda kui ka kogu elanikkonda.

1.2 NSVL juhtimine

Mõistmaks tingimusi, milles ringhääling Nõukogude Liidus töötas, vaatleme antud peatükis olulisi suunavaid ja kontrollivaid organeid. NSV Liidu puhul oli tegemist suure süsteemiga, milles valitses tugev hierarhia ning mida iseloomustas täielik kontroll meedia üle. Peale kohalike võimuelementide suunasid ringhäälingu tööd ka Moskvast tehtud otsused, kus asusid nii üleliiduline Raadio ja Televisiooni Komitee kui ka suured parteilised üksused.

Nõukogude Liidu juhtorganiks oli Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei (NLKP). Suurimaks valitsemisorganiks oli NLKP kongress, mille kutsus kokku NLKP Keskkomitee vähemalt kutsus kokku vähemalt korra viie aasta jooksul, vajadusel kutsuti kokku erakorralisi kongresse.

Kongressidel kinnitati Keskrevisjonikomisjoni ning Keskkomitee aruandeid, samuti oli kongressil õigus muuta ja kinnitada partei programmi ning pani paika NLKP poliitilised üldjooned ja seisukohad, kongressidel määrati ametisse ka Keskrevisjonikomisjon jt. olulised organid.

NLKP Keskkomitee

Kongresside vahelisel ajal oli oluliseks juhtorganiks NLKP Keskkomitee, mille kohta ENE (1973) kirjutab: partei poliitilise juhtimise organ, tema teoreetiline ja ideoloogiline keskus. Seega oli täidesaatsva võimu organiks just NLKP KK, mille pädevusse kuulus ka kongresside kokkukutsumine.

KK pädevusse kuulusid ka kohalike parteiorganite tegevuse juhtimine, ühiskondlike organisatsioonide töö ning kaadri valimine ning paigutamine ja töö suunamine. NLKP KK asutas mitmesuguseid parteiorganeid, asutusi ja ettevõtteid ning juhtis nende tegevust, määras ametisse tema kontrolli all töötavate keskkajalehtede ja -ajakirjade toimetused, jaotas partei eelarve summasid ning kontrollis eelarvete täitmist. (ENE 1971)

NLKP KK kutsuti kokku vähemalt korra iga kuu tagant ning neid nimetati pleenumideks, kus pandi paika NLKP Sekretariaat ning NLKP peasekretär või I sekretär. Sekretariaat juhtis jooksvat tööd ning teostas võimu peaministri kaadriavaliku jms üle.

Partei ja allorganisatsioonid

NLKP allorganisatsioonid olid 1970. aastate algul 374 027. (ENE 1971) Erinevad allorganisatsioonid juhtisid eluolu ja tööd nii liiduvabariikides, kraides jm kui ka tehastes, vabrikutes, kolhoosides jm organisatsioonides.

Eesti NSV võimuorganid

Eestis toiminud süteem ja võimustruktuur nägi välja üsna sarnane. Võimustruktuuri keskseks organiks oli siingi kommunistlik partei, mille kõrgeimaks võimuorganiks oli parteikongress, mis pidi kokku tulema iga nelja aasta tagant (Tannberg 2005). Sellest põhimõttest päris täpselt kinni ei peetud ning näiteks 1950. aastatel kogunes kongress kuuel korral (Tannberg 2005).

Kongresside vahelisel ajal kutsuti kokku EKP Keskkomitee pleenumeid, mida peeti vähemalt korra nelja kuu jooksul. Pleenumite eesmärgiks oli ametisse nimetada keskkomitee büroo liikmed ja keskkomitee aparaadi töötajad, tavaliselt ka partei revisjonikomisjoni esimees ning partei kureerimisel ilmuvate ajalehtede ja ajakirjade toimetajad (Tannberg 2005).

Büroo omakorda jagunes liikmeteks ja liikmekandidaatideks. Liikmetest olulisemad olid Ministrite Nõukogu (valitsuse) esimees, Ülemnõukogu Presiidiumi esimees ja EKP Tallinna Linnakomitee sekretär. Liikmekandidaadidena kuulusid aeg-ajalt ka «Rahva Hääle» ja «Sovetskaja Estonija» peatoimetajad (Tannberg 2005)

Eesti NSV Ülemnõukogu ja Ülemnõukogu Presiidium

Eesti NSV kõrgeimaks seadusandlikuks võimuks oli Ülemnõukogu, mis oli ainus seadusi andev organ, seal valiti Ülemnõukogu Presiidiumi, ENSV Ülemkohus, moodustati Ministrite Nõukogu, kinnitati majanduse arendamise plaanid ja riigieelarve ning arutati majandus- ja kultuuriküsimusi. (ENE 1970)

Tannberg (2005) järgi puudus Ülemnõukogul sisuline parlamentaarne roll, kuna kõik puudusid arutelud ja vaidlused. Ülemnõukogu kinnitas varem täitevvõimu ja partei poolt vastuvõetud otsuseid. Nõukogude Liidu võimuaparaadis mängisid Ülemnõukogu liikmed kõige väiksemat ja tähtsusetumat rolli, kuna nende ülesandeks oli sisuliselt ainult kätt tõsta. Tollased saadikud ei olnud kutselised parlamendiliikmed, vaid täitsid kohustusi oma põhitöö kõrvalt. (Tannberg 2005)

Istungjärkude vahepealses ajal oli seadusandlikuks võimuks Ülemnõukogu presiidium, mille

eesmärgiks oli muuhulgas ka kohtuorganite moodustamine ja valimiste seadusandliku baasi loomine. (Tannberg 2005)

ENE (1970) kohaselt olid selle organi ülesanneteks ka kohalike nõukogude tegevuse suunamine, erinevate aanimetuste kehtestamine. Tegevuses allus Ülemnõukogu Presiidium rangelt Ülemnõukogule.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu

Ministrite Nõukogu oli vabariigi valitsus, kuhu kuulusid erinevate elualade ministrid, kelle eesmärgiks oli suunata ja koordineerida ministeeriumide tööd, rakendada abinõusid majandusplaanide ning eelarvete täitmiseks. Ühtlasi andis see organ välja ka seaduste alusel määrusi ning kontrollis nende täitmist. Ministrite Nõukogu oli kõrgeim korraldav- ja täidesaatev võim ning vastutas Ülemnõukogu Presiidiumi ees. (ENE 1970)

Tegelikkuses tähendas see pigem seda, et Ministrite Nõukogu vastuvõetud otsuseid kinnitati Ülemnõukogu Presiidiumis. (Tannberg 2005)

Ministrite Nõukogu tegutses Moskva ja kohaliku partei suuniste alusel. Täitevvõimu tasandil tegutses kolme erineva staatusega asutusi: üleliidulise, liidulis-vabariikliku ning vabariikliku alluvusega asutused, kusjuures kaks esimest asutuste tüüpi allusid ja olid seotud Moskvast juhitud keskametkondadega ning ENSV juhtkond nende tegevusse palju sekkuda ei saanud.

1.3 Nomenklatuur

Lisaks struktuurilistele alluvussuhetele oli Nõukogude Liidus olulisel kohal ka nomenklatuur.

Nõukogude Liidus oli antud sõnal kaks peamist tähendust.

Esimesel juhul tähistas see salajast nimistut juhtivatest ametikohtadest, millele määrati ja sealt vabastati konkreetse parteikomitee või mõne muu võimuorgani poolt või nõusolekul. Partei liinis oli oma nomenklatuur NLKP KK-l, samuti EKP KK-l ja regionaalsetel parteikomiteedel. Samuti olid oma nomenklatuurid nt ministeeriumidel, regionaalsetel täitevkomiteedel jt.

Teise variandina tähistas sõna isikud, kes täitsid nomenklatuurseid ametikohti, ehk Nõukogude ühiskonna juhtiv kiht, eliit. (estica.org)

Parteinomenklatuuris oli palju partei- ja võimuorganite töötajaid, kelle ülesandeks oli teiste kontrollimine ja erinevate kampaaniate korraldamine ühiskonnas, nii kuulusid sinna ideoloogiatöötajad, direktorid ja erinevad esimehed ning ka jõustruktuuride esindajad. (Tannberg 2005)

Nomenklatuuril oli mitu erinevat tasandit, mis allusid üksteisele vertikaalselt. Nii oli üleliiduline nomenklatuur, kuhu kuulusid liiduvabariikide parteijuhid; liiduvabariigi tasand, kuhu kuulusid partei enda nomenklatuur, kus omakorda oli selgelt eristatud ülevabariiklik ja maakondlik tasand.

Eesti NSV nomenklatuur pandi täpsemalt paika 1946. aasta septembris, mil põhinomenklatuuris fikseeriti 1514 ja varunomenklatuuris 635 ametikohta. Erinevatel aegadel oli see arv erinev. 1940. aastate lõpus ja 1950. aastate alguses parteilist karjääri teinud ja nomenklatuuri pääsenud inimesed, tegutsesid ja kujundasid ENSV võimuladvikut 1970. aastateni välja, eelkõige iseloomustas nomenklatuuri endassesulgumine ja süvenev stagnatsioon. (Tannberg 2005)

NLKP sisepoliitilised eesmärgid ajakirjanduse ülesandena

NLKP sisepoliitika eesmärk on kiirendada majanduslikku ja sotsiaalset progressi. Sisepoliitika hõlmab kõik olulised küsimused majanduslikust baasist ideoloogilise pealisehituseni. (ENE 1973)

Ideoloogilise töö eesmärk on nõukogude inimeste kommunistlik kasvatamine, kodanlike igandite kõrvaldamine. Võitluses kodanliku ja revisionistliku ideoloogia vastu on suur tähtsus partei propaganda ja agitatsiooni ründaval iseloomul. [...] Tähtsad kommunistlike vaadete propaganda ja kasvatusvahendid on ajakirjandus, raadio ja televisioon. (ENE 1973)

Nende põhimõtete järgi planeeriti ning rahastati Nõukogude perioodil ka ajakirjandust, kui Kommunistliku Partei ideoloogia edasikandjat ning hääletoru.

1.4 Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riiklik Raadio ja Televisiooni Komitee ning selle muutused

Läbi nõukogude perioodi muutus ringhäälingu juhtimine Eestis korduvalt, muutusid struktuur ja ka nimetused. Vihalemma ja Lõhmuse (2004) järgi loodi pärast II maailmasõda 1944. aastal Eesti NSV Riiklik Raadiokomitee, mille struktuur jagati kaheks: administratiiv-juhtivpersonal ja tootmispersonal. 1949 muudeti organisatsioon Eesti NSV Ministrite Nõukogu Raadioinformatsiooni Komiteeks. Sellesse perioodi jääb muuhulgas raadiomaja valmimine ning määrus, millega anti ringhäälingule ülesandeks seedete organiseerimine maakondadest ja linnadest. 1953. aastal läks

Raadioinformatsiooni komitee ENSV Kultuuriministeeriumi alluvusse. Muutusid nii nimi kui ka struktuur.

Olulisteks aastateks on 1955, mil alustas tööd Tallinna Televisioonistuudio ning 1957, mil moodustati Raadio- ja telekomitee. Tänu sellele muutus taaskord organisatsiooni struktuur ning juhtimine. Oluliseks struktuuriliseks muutuseks võib pidada Nõukogude perioodil aastat 1970, mil Raadio ja Televisioonikomitee muutus liidulis-vabariiklikuks, püüti ka struktuur muuta sarnaseks üleliidulise raadio omaga. 1972. aastal olid raadio ja televisioon omavahel saanud suurteks rivaalideks ning see tõi ka muutuse uude struktuuri. Loodi eraldi üksused raadio ning televisiooni jaoks, mõlemad said ka oma struktuuri ning juhtkonna. (Vihalemm & Lõhmus 2004) Antud töös keskenduma peamiselt 1960. aastatele, mil viimast struktuurimuutust toimunud ei olnud.

1960. aastateks oli enamvähem välja kujunenud Eesti Raadio saatekava ja läbi selle ka positsiooni poliitika- ja kultuurielus. Tänu plaanimajandusele olid ressursid tagatud läbi plaanide eelarvest ning propagandaasutuste vajadusi rahuldati eelisjärjekorras. (Vihalemm&Lõhmus 2004)

1964. aastal sai Eesti Raadio juhiks Aadu Slutsk, keda Vihalemm ja Lõhmus (2004) iseloomustavad kui ringhäälingu moderniseerijat. Toimetamise küljelt nimetab Triikkel(1998) Slutski Eesti Raadio kõige hoolsamaks tsensoriks, kes vaatas üle kõik saatetekstid.

1960. aastatel on oluliseks areng, mida Vihalemm ja Lõhmus (2004) nimetavad vastuoluliseks. Üheks suunaks oli kõrgesteetiline, rahvuskultuuriline suund, agraarne-keskkonnakeskne, tarbijalik ning propagandistlik-ideoloogiline suund. Kuulajakesksust võib pidada ka põhjuseks, miks raadiole sellel perioodil hakati hulgaliselt kirju saatma.

Toimus aktiivne suhtlemine kuulajaga, selle suhtlemise kaudu kujunes mitteformaalne avalikkus, mis toimis tõhusa survena erinevate tõstatatud probleemide lahendamisel. Raadiole saadeti hulgaliselt kirju, toimis tagasiside ning selle kaudu ka sotsiaalne kontroll mitmes suunas. (Vihalemm & Lõhmus 2004)

1.5 Rahvamajandus

Nõukogude Liidus eksisteeris üks partei, milleks oli Kommunistlik Partei. Läbi mille viidi ellu kogu NSV Liidu poliitika, kaasaratud majanduselu. Nõukogude Liidu majandus oli üles ehitatud plaanimajanduse põhimõttele, kus eesmärgiks ei olnud mitte kasum, vaid plaani täitmine. Kogu toodang läks ühisesse ringlusesse ning vastavalt planeerimisele jaotati seda ümber.

Eesti Nõukogude Entsüklopeedia defineerib majanduse mõistet läbi rahvamajanduse: ühiskassasse materiaalseks olemasoluks vajalike vahendite tootmise ja tarbimise korraldamisega seotud ühiskonna eluvalduste kogum [...]; tarbimise seisukohalt käsitatuna ka hariduse, teaduse, tervishoiu jm. Alad, kus ühiskondliku koguprodukti tarbitakse. (ENE 1973)

Nõukogude Liidus jaotati rahvamajandus laias laastus kaheks (ENE 1974):

- 1) materiaalselt tootvad – tööstus; ehitus; põllumajandus; metsandus; veotransport; side (materiaalselt tootvate ettevõtete teenindamine)
- 2) mittetootvad – reisijatevedu, side (mittetootvate organisatsioonide ja rahva teenindamine); elamumajandus ja teenindus; tervishoid, kehakultuur ja sotsiaaltoetus; haridus; teadus, mis pole tootmisega otseses seoses; kunst; pangandus, kindlustus, hoiundus; riigijuhtimine ja -kaitse; partei, ühiskondlikud organisatsioonid.

Mittetootvad majandusharud

Õpik «Rahvamajanduse planeerimine» (1971) nimetab mittetootvaid majandusharusid kui ühiskondliku koguprodukti tootmist väärtuselises vormis, mis omakorda jaguneb kolmeks alaosaks:

- 1) asendusfond – tarbitud tootmisvahendite väärtus, mis on üle kandunud toodangule ja kasutatakse tarbitud tootmisvahendite plaanipäraseks asendamiseks samas ulatuses
- 2) materiaalse tootmisfaari töötajate isikliku tarbimise fond – uus väärtus, mis on loodud tööga enda jaoks ja jaotatakse töötajate vahel vastavalt nende tööle
- 3) lisaprodukt – uus väärtus, mis on loodud tööga ühiskonnale ja kasutatakse sotsialistlikuks akumulatsiooniks ning ühiskonna ainelist ja kultuurilist vajadust rahuldamiseks.

Rahvamajanduse planeerimine

H. Müür (1971) kirjeldab rahvamajanduse planeerimist ja tolleaegseid planeerimise aluseid: rahvamajanduse plaani väljatöötamise metodoloogiliseks aluseks on marksistlik-leninistlik taastootmistooria, mille tundmaõppimine võimaldab mõista taastootmisprotsessi seaduspärasusi.

Eesti Nõukogude Entsüklopeedia (1975) jaotatakse taastootmisprotsess nelja faasi:

- 1) tootmine
- 2) jaotus
- 3) vahetus
- 4) tarbimine

Sama ENE köide kirjeldab ka taastootmise erinevusi kapitalismis ning sotsialismis:

Kapitalismis kulgeb taastootmine tsükliliselt: tõusuperiood vahelduvad seisakute ja langustega [...]

Sotsialistlik taastootmine põhineb sotsialistlikul omandusel ja kulgeb plaanipäraselt kogu rahvamajanduse ulatuses.

Samas peatükis kirjeldatakse veel tööjõu taastootmist: sotsialistlikus majanduses hõlmab tööjõu taastootmine inimeste ettevalmistamise valitud kutsealal töötamiseks, tööjõu plaanipärase ja otstarbeka rakendamise ning selliste töötingimuste loomise, mis võimaldavad töötajate materiaalsete ja vaimsete vajaduste igakülgset rahuldamist.

Rahvamajanduse planeerimine kui teadusharu

Rahvamajanduse planeerimine oli Nõukogude Liidus eraldi teadusharu, mida õpetati kõrgkoolides üle liidu, mille eesmärgiks oli rahvamajanduse vajaliku kõrgema haridusega kaadri ettevalmistamine. (Müür 1971)

H. Müür (1971) räägib õpikus «Rahvamajanduse planeerimine» muuhulgas sellest, et planeerimine tugineb ka tehnika ja tehnoloogia saavutustele. Planeerimisel lähtutakse tehnilise protsessi suundadest ning nähakse ette teaduse ja tehnika saavutuste laiendane rakendamine.

Tänu sellele, et rahvamajandusplaanis nähakse ette ka ühiskonna sotsiaalse struktuuri muutusi ning kavandatakse paljude sotsiaalsete probleemide lahendamine on teadusharu tihedalt seotud sotsioloogia, filosoofia jt. ühiskonnateadustega.

Plaanimajanduse organiseerimine

Plaanimajanduse organiseerimine Nõukogude Liidus oli hierarhiline ning mitmetasandiline. Kõige suuremad otsused võttis vastu NLKP Keskkomitee ning need delegeeriti edasi

allorganisatsioonidele kogu riigis. NLKP otsuste täitmine oli kohustuslik (ENE 5, 1973, lk 408)

Eesti NSV-s oli kõrgeim planeerimisorgan Ministrite Nõukogu juurde kuulunud Riiklik Plaanikomitee, mille ülesandeks oli kõigi majandusharude jooksvate ja perspektiivplaanide koostamine ja kooskõlastamine ning nende esitamine Eesti NSV valitsusele. (ENE 1970)

NSV Liidus tegutsesid hierarhiliselt seotud plaaniorganid, mida jaotati tegevuse iseloomu järgi:

- 1) üld-,
- 2) ametkondlikud ja
- 3) ettevõtete plaaniorganid

Üldplaaniorganiteks olid NSV Liidu Riiklik Plaanikomitee, liiduvabariikide ministrite nõukogude riiklikud plaanikomiteed, oblastite ja rajoonide, vabariikliku alluvusega linnade ja linnarajoonide töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede plaanikomisjonid. Nende ülesanneteks olid majandusharude plaanide koordineerimine ning rahvamajanduse koondplaani väljatöötamine.

Ametkondlikud plaaniorganid olid plaaniosakonnad, mis tegutsesid keskasutuste koosseisus (vabariiklike ministeeriumid jne). Nende organite ülesandeks oli planeerida kogu vastavat süsteemi – keskasutuste ning temale alluvate ettevõtete, organisatsioonide ja asutuste tegevust.

Ettevõtete plaaniorganiteks olid plaaniökonomikaosakonnad või plaani-tootmisosakonnad, mis planeerisid ettevõtte kui terviku ja kõigi tema struktuuriliste allüksuste tegevust. (H. Müür, 1971)

H. Müür (1971) on õpikus «Rahvamajanduse Planeerimine» toonud joonisel ka hierarhilise skeemi, millel kujutatakse plaaniorganite üldist skeemi.

Tabel1: Plaaniorganid ja nende hierarhiline jagunemine

Üldplaaniorganid		Ametkondlikud ja ettevõtete plaaniorganid
NSV Liidu Riiklik Plaanikomitee	—	NSV Liidu ministeeriumide jt. keskasutuste plaanivalitsused (-osakonnad)
Liiduvabariikide riiklikud plaanikomiteed	—	Liiduvabariikide ministeeriumide jt. keskasutuste plaaniosakonnad
Rajoonide ja linnade TSN täitevkomiteede plaanikomisjonid	—	Ettevõtete plaaniosakonnad

Allikas: H. Määr «Rahvamajanduse planeerimine»

Peep & Karma (1996) kirjutavad, et ametlikult kinnitatud plaanil oli ettevõtte ja asutuse jaoks seaduse jõud. Plaani täitmisest sõltus ettevõttele-asutusele tooraine, seadmete, materjalide jm eraldamine. Plaani täitmise ja ületamise järgi hinnati partei- ja majandusjuhtide tegevuse edukust.

Viisaastakuplaan

Erle Rudi (2003) kirjeldab oma kursusetöös plaanimajandust järgmiselt:

Plaanimajanduse aluseks Nõukogude Liidus oli viisaastakuplaan, mille koostas NLKP Keskkomitee ja kinnitas NLKP kongress.

Viisaastakuplaan jagati:

- 1) ajaliselt (aasta-, kvartali- jm plaanideks)
- 2) tootmisharude järgi
- 3) piirkondlikult (vabariikide, oblastite jne järgi)

Plaaniorganid kirjutasid ette kui palju ja mida pidi üks või teine ettevõtte tootma. Ette nähti kõikvõimalike plaane, mis puudutasid sortimenti, juurdekasvu ehitustegevust jne.

Peep & Karma (1996) kirjutavad, et sotsiaalsfääris võis kultuuriasutustele kirjutada ette näiteks külastajate arvu ja repertuaari.

Seega võib eeldada, et plaaniorganites töötati välja ka raadioprogrammide plaanid, mis määrasid

saatemahud, kasutatava inventaari jne.

1.6 Varasemad uuringud ringhäälingust Nõukogude ajal

Nõukogude aega ringhäälingus on käsitletud mitmetes varasemates raamatutes, teatmeteostes ja uurimustes.

Pärast taasiseseisvumist 1991. aastal on raadio- ja teletööst NSV Liidus kirjutanud Ivar Triikkel (1998), Vello Lään (1996), Maarja Lõhmus (1999) ja mitmed teised. Suuremalt jaolt on teoste temaatika seotud isikute, ajakirjandustöö, loominguga ja toimetamisega. Leidub memuaare ning meenutusi (Triikkel 1998; Lään 1996).

Uurimusi ning üliõpilastöid ringhäälingust nõukogude ajal on tunduvalt vähem ning peaaesjalikult keskenduvad need suhteliselt kitsastele valdkondadele nagu Teele Üpruse 2011 aasta bakalaureusetöö, milles käsitleti laste- ja noortesaateid aastatel 1960-2010, samuti on uuritud lastesaateid 1947-1970 (Mihkelsaar 2007).

Holgeri Bergi 2007 bakalaureusetöös on uuritud signatuure ning ka seal leidub nõukogude aega. Organisatsiooniliselt on ringhäälingut siiani uuritud suhteliselt vähe. Antud tööga kõige lähedasem, uurimismeetodilt, materjalilt ja mõneti ka teemadelt on Erle Rudi 2004 aasta bakalaureusetöö «Eesti Raadio Organisatsiooniline Areng ja Kaadripoliitika 1950. aastatel» ning ka bakalaureusetöö «Nõukogude tsensuurisüsteemi loomine ja organisatsiooniline väljakujunemine Eesti NSV-s 1940-41 ja 1944-53» (Aesma 2005).

1.7 Seos seminaritööga

2011/2012 õppeaastal kirjutatud seminaritöö «Ringhäälingu rahastamine Eestis 1944-1969: allikad» uurib kvantitatiivse meetodiga Eesti Rahvusarhiivi dokumente fondist ERA.R-1950.6. Antud leidandmetega kasutades leiduvad materjalid annavad üldise ülevaate raadiole ja televisioonile eraldatud summadest.

«Info leiab riigiarhiivist viitekoodiga ERA.R-1590, pealkirjaks: «Eelarved ja koosseisude nimekirjad». Läbi aastate on arhiveeritud dokumentide hulk vägagi erinev, nii on 1944 aasta toimikus vaid 4 lehekülge materjali ning 50-ndate teise poole kohta leiab kuni 60 leheküljelisi toimikuid. Siiski ei kasva arhiivimaterjalide mahud vastavalt aastatele, pigem on mahukus hüplik ning esmasel uurimisel jäi ebaselgeks, millest sõltuvad kaustade mahud.

Lisaks koosseisude nimekirjadele ja eelarvete ridadele leidub sarjas «eelarved ja koosseisude nimekirjad» ka muid dokumente. Ringhäälingu täielikke eelarveid kajastavad kaustad väga üldiselt, mõnelt poolt leiab küll kindla aasta kohta täielikku eelarve või selleks ette nähtud rahasumma, kuid proportsionaalset jaotust toimetuste vahel leiab vähe. Kaustades leidub küll ametikohtade palganumbreid ja halduskulude eelarveid, kui antud sarjast ei tule välja programmide tootmiseks ette nähtud mahtusid ning finantsplaane. Neid peaks otsima riigiarhiivi sarjast «Bilansid, aruanded ja õiendid, kapitaalmahutuste tiitelnimekirjad». (ERA.R-1590 sari 7)

Samas leidub sarjas infot ja eelarveid programmiga seotud kulude kohta, nagu sõidukulud või tehniliste vahendite eksploatatsioonikulud.» (Kimmel 2012)

2. Uurimismeetod ja Valim

2.1 Uurimismeetod

Käesolevas töös on uurimismeetodina kasutatud kvalitatiivseid meetodeid, milleks on tekstianalüüs ja süvaintervjuu. Vihalemm (2010) toob välja kvalitatiivsete uurimismeetodite tunnused:

- väikesed, mitte-tõenäosuslikud valimid – uuringud ei ole suunatud statistiliselt usaldusväärsete (üldkogumile laiendavat) andmete vaid tähenduslike, lahtimõtestavate andmete kogumisele;
- tulemuste fikseerimise reeglistik – pole eelstandardiseeritud tunnuseid, mille vahel valida, suur osa tunnuseid “avastatakse” andmekogumise käigus;
- uurija osalus on suur – ühelt poolt parandab see uuritava ainese paremat ja sügavamat mõistmist uurija poolt, teisalt suurendab riski, et uurija isiklikud hoiakud mõjutavad tulemust. Seetõttu määravad uurija teadmised ja professionaalsed oskused väga tugevalt uuringutulemuse sisulist kvaliteeti;
- lihtsalt mõistetavad andmed – enamus kvalitatiivsest informatsioonist on uuringutulemuste kasutajatele kergemini mõistetavad kui kvantitatiivuuringu tulemused, sest aruandes kasutatakse nõ igapäevakeelt ja selgitavaid skeeme ning pilte.

Antud töö eesmärgiks ei ole anda statistilist ülevaadet andmetest, oluline on välja tuua tähenduslikud aspektid ning sotsiaalne reaalsus selles osalenute ütluste ning ametlikesse dokumentidesse kirjapandu põhjal. Tänu selle ei olnud enne uurimisöö jaoks kogutud andmete analüüsimist paigas ka kindlaid koode ning struktuure, kuna need kujunesid välja alles analüüsiperioodi käigus. Seda peamiselt tänu sellele, et iga dokument on erinev ning tihtipeale võis ühes dokumendis tekitatud struktuur vastata järgmisele uuritud dokumendile, kuid ülejäämisele mitte.

Täpsemalt on töös kasutatud süvaintervjuusid ning nende analüüsi. Intervjuusid käsitletakse töös nii informandi- kui ka ekspertintervjuudena. Seda põhjustel, et töö seisukohast on oluline nii intervjuueeritavate isiklikud kogemused, mälestused, emotsioonid jms kui ka ajastule tagasivaatavalt antav eksperthinnang. Tänu intervjuudele on võimalik luua taustsüsteem ning teadmised ringhäälingu organisatsiooni kohta 1960. aastatel.

Küsitluste meetodina kasutati semistruktureeritud intervjuu varianti, mille kohta Vihalemm (2010) ütleb:

«Semistruktureeritud intervjuu. Küsitluskava on planeeritud teemade ja võtmeküsimuste kaupa, kuid küsimuste sõnastus ja järgnevus on vaba. Semistruktureeritud intervjuu on piisavalt paindlik ja võimaldab ka süstemaatilist analüüsi, kuna teemad-võtmeküsimused on samad. Samas ei pruugi olla võimalik erinevaid intervjuusid üks-üheselt võrrelda, kuna teemaarendused võivad eri informantide puhul olla erinevad ning seega kõik informandid pole olnud n.ö. võrdsetes tingimustes. Seda tüüpi intervjuuga kogutud teave sobib põhjuslike seoste leidmiseks, seletavaks uuringuks.»

Intervjuud salvestati ning hiljem transkribeeriti (lisa 1 ja 2). Korduva lugemise ning koodide loomise tulemusena valmis intervjuude analüüs, mille tulemusi on interpreteeritud tulemuste peatükis. Analüüsis on kasutatud küsimusi ja vastuseid, mille võib üldjoontes kokku võtta: need puudutasid NSV Liidu majanduselu ja selles toiminud ringhäälingu suunamist; isiklikud kogemused plaanimajandusega; planeerimis-, kaadri- tootmispoliitika ning neid mõjutanud tegurid; ideoloogiaga seotud küsimused ning eraldi on vaadeldud suhteid ja suhtlemist, seda nii ametlikust kui mitteametlikust aspektist.

Siinjuures on oluline märkida, et tulemuste osas on intervjuud esitatud eraldi, kuna töö autori hinnangul on ringhäälingu toimimisest saadav pilt selgem ning selgemalt tulevad ka välja isiklikud suhted, arvamused jms.

Sarnast analüüsimeetodit on kasutatud ka dokumentide puhul. Igat Riigiarhiivis olnud kausta on töös vaadeldud eraldi ning antud igale dokumendile oma koodid ning analüüsikategooriad. Peamiselt tulenes see asjaolust, et statistilist infot nagu saatemahdade ja tootmismahdade infot esitletakse kasutades erikujuliselt ning seetõttu ei olnud võimalik luua kindlaid struktureeritud koodisüsteeme. Kask- ja selgituskirjade puhul on kasutatud meetodit, mida Rudi (2004) nimetab ajalooliseks dokumendianalüüsiks. Sarnaselt Rudi (2004) tööle on käesolevas töös kasutatud kommentaare ning väljavõtteid dokumentidest vaheldumisi, et sellega anda piisav ülevaade konkreetse aastanumbri plaanidokumentatsioonist, seal leiduvast infost ning selgitustest. Töös on

olulisel kohal ka ajastu autentsus, mistõttu on autor otsustanud lasta dokumentidel paljuski «ise kõneleda» ehk esitatud on küllaltki palju tsitaate, mis illustreerivad antud ajastut ning annavad võrdlusmomendi nii töö teoreetilise osaga kui ka eesmärkidega ning aitavad vastata uurimisküsimustele.

Dokumentide juures on kasutatud deskriptiivset struktuuri analüüsi. Plaanikomitee arhiividokumendid esitavad igal aastal infot erinevalt ning ka erineval määral. Nii saab 1959-1965 perspektiivplaani välja lugeda televisiooni tootmismahud, kuid sama info raadio ja telefilmide kohta on puudulik. Samuti erineb tootmismahude esitamine erinevatel aastatel. Nii on mõnel aastal esitatud tootmine kõikide toimetuste kaupa eraldi, mõne aasta puhul näeb ka tegelikke tootmismahutusi ning need saab kõrvutada aastaplaanis ettenähtud mahudega. Samuti erinevad pisut käskkirjad ja erinevad selgituskirjad, mis tulevad kaasa plaanituga. Võttes arvesse kõiki eelpool loetletud eritunnuseid on analüütilised kirjeldused aastate lõikes pisut erinevad, kuid lähtuvad suuresti mudelist, kus kõik tootmisstruktuurid on eraldi läbi kirjeldatud. Kirjeldused algavad aastate tootmisplaanidega, mis on võimalused jagatud ka kvartaliteks (kui vastav info on plaanides olemas) ning võimalusel näitavad tabelites ka tegelikud tootmismahud. Lisaks alapeatükkidele on kõik tootmise planeerimist ja planeerimist näitavad arvud toodud ära lisas nr 3, seal koos kommentaaridega.

Tabelitele järgnevad iga aasta ja tootmisharu juures ka väljavõtted käskkirjadest, selgituskirjadest ja palvekirjadest, mis vahelduvad autoripoolsete kommentaaride ja refereeringutega. Kui vaadeldav kood või teema tuli jutuks intervjuueeritavaga on kommentaari, dokumendi väljavõtte ja tsitaat omavahel ühendadult, et anda parem pilt ja võimalikult adekvaatne ülevaade 1960. Eesti NSV Raadio ja Televisiooni Komitee tööst plaanimajanduse tingimustes.

2.2 Valim

Valimi moodustamisel on kahe erinevate analüüsitava objektide valikul lähtutud põhimõttest – analüüsi seda, mis on olemas. See tähendab, et inimallikate puhul koostati valim vastavalt sellele, kes endistest ringhäälingu töötajatest on veel elus. Kuna suurem osa 1960. aastatel Eesti ENSV Ministrite Nõukogu Riiklikus Raadio ja Televisiooni Komitees töötanud inimestest on tänaseks surnud, valiti töösse allikaid, kes töötasid ringhäälingu organisatsioonis hilisematel perioodidel. Valik võib ekspertiisile mõjuda võibolla ebaadekvaatselt, kuid viimast väidet peaks eraldi uurima, sest antud töös see miinus välja ei tule ning intervjuueeritavate meenutused on sobivad kõrvutada dokumentidega. Seda peamiselt põhjusel, et kuigi ringhäälingu organisatsiooni struktuur muutus eri

perioodidel, oli selle töö juhtimine, organiseerimine ning mõjutamine suhteliselt sarnane läbi terve Nõukogude Liidu perioodi.

2.2.1 Riigiarhiivi sari ERA.R-973.8

Töö aluseks on Riigiarhiivis olevad dokumendid, mis kajastavad Eesti ENSV Ministrite Nõukogu Riiklikus Raadio ja Televisiooni Komitee töö planeerimist aastatel 1960-1969. Selle valimi on autor teinud kahel peamisel põhjusel: kuna alates 1970 aastast on kogu arhiveeritud dokumentatsioon Eesti Rahvusringhäälingu arhiivides ning ajastu 1960-1960 dokumentatsiooni leidis plaanikomitee fondis kõige enam ning andis põhjuse uskuda, et tänu sellele ajastule saab kõige selgema ülevaate ringhäälingust plaanimajanduse osana ning plaanimajanduse tingimustes.

Dokumendid pärinevad fondist leidandmetega ERA.R-973, mis tähistab Eesti NSV Riikliku Plaanikomitee arhiivifondi. Plaanikomitees koostati nõukogude perioodil kõikide suuremate organisatsioonide majanduselu puudutavad arengud. Plaanikomitee arhiivifond mahukusest annab vihje fondi kirjeldus:

«Esimehe käskkirjad, teiste asutuste direktiivid, kolleegiumi, istungite ja nõupidamiste protokollid, komitees koostatud või koostöötamiseks esitatud valitsusasutuste määruste projektid, komitee eelarved, finantsaruanded ja revideerimisaktid, majandusliku ja sotsiaalse arengu perspektiiv- ja aastaplaanid, nende alusmaterjalid, projektid, täitmise kontrollarvud ja aruanded, riigieelarve projektid, rahvamajanduse ning elanike kulude ja tulude bilansid, harukondlikud ja piirkondlikud rahvamajandusplaanid, maakondade ja linnade majanduslikud passid (1947-1949), kapitaalehituse ning projekteerimistööde tiitelnimekirjad ja plaanid, tööstus- ja põllumajandustoodangu plaanid, materiaalsete ressursside jaotusplaanid, ministriumide, kooperatiivsete organisatsioonide ja üleliidulise alluvusega ettevõtete tootmisplaanid, materiaalsete ressursside taotlused ja kulunormid, fondide realiseerimise ja hangete aruanded, kaubafondide ja elamispinna jaotusplaanid, mobilisatsioonireservide plaanid, maapõuevarade ja teiste loodusressursside bilansid, haridus-, sotsiaal- ja kultuuriasutuste võrgukavad, tööjõuplaanid, seletuskirjad, ettekanded, majanduslikud analüüsid, projektide ekspertiisiaktid, üksikute majandusharude plaanitäitmise aruanded, maaparanduse generaalskeemid (1952), kirjavahetus, arvutuskeskuse ja instituutide eelarved, plaaniarvutuste automatiseerimise projektid ja aruanded, standardiseerimise plaanid, vabariiklikud standardid ja tehnilised tingimused ning nende projektid, ametiühingu protokollid ja

aruanded.» (Riigiarhiivi koduleht)

Allarhiivi ERA.R-973.8. kuuluvad ENSV Plaanikomitee Hariduse, kultuuri ja tervishoiu osakonna valitsusalasse kuulunud ettevõtete ja organisatsioonide plaanid.

Allarhiivi sarjad jagunevad omakorda: määrused, juhendid, määruste ja korralduste projektid; plaanid ja plaanide projektid; aruanded ja üldandmed; kirjavahetus; haridussüsteemi materjalid. (Riigiarhiivi koduleht)

Antud töös on kasutatud sarja «plaanid ja plaani projektid». Sarjal on kokku 667 alluvat, mis tähistavad tegelikkuses kaustu, need omakorda jagunevad dokumentideks, plaanideks, kirjavahetuseks jms. (Riigiarhiivi koduleht) Kõikidest alluvatest on töös kasutatud 11 kausta, millest ülesvõtted on tehtud 167 leheküljest dokumentatsioonist. Töös ei kajastu venekeelsed dokumendid, kuna suuremalt jaolt oli tegemist eestikeelsete dokumentide dubleeringutega, teiseks asjaoluks on töö autori mittepiisav keeleoskus, et dokumente analüüsida.

2.3 Töö eesmärk, hüpoteesid ja uurimisküsimused

Käesoleva töö eesmärgiks on ühest küljest anda ülevaade valitud perioodil ringhäälingust Eestist, tehes seda seni uurimata aspektist. Lisaks perioodi kirjeldusele püüab töö anda vastuseid küsimustele, mis puudutavad plaanimajanduses tegutsenud raadiost ja televisioonist. Töö üheks oluliseks väljundiks on ülevaate saamine sellest, millist informatsiooni hoiavad endas arhiveeritud Plaanikomitee dokumendid, mis puudutavad Raadio ja Televisiooni Komiteed.

Senistest uurimustest tuleb välja paradoks, kus ühelt poolt mõjutab ringhäälingut nõukogude süsteem ning ideoloogia ning teiselt poolt püüd selles olukorras teha kultuuriliselt, esteetiliselt kvaliteetset programmi, mis ei oleks üle ujutatud ideoloogilisest propagandast. Käesolev töö püüab vaadata selle paradoksi väljendumist läbi aastaplaanide. Paradoksi võiks arhiividokumentides näidata aastaplaanide, tegeliku toodangu võrdlus ning nende juurde käskkirjade ja seletuskirjade analüüs. Esimene, plaanide ja tegelike mahtude võrdlus, annab ülevaate kvantiteedist, mida uurides saab võrrelda omavahel erinevate toimetuste toodangut. Dokumentide deskriptiivne struktuurianalüüs peaks juurde andma erinevad printsiibid ning selgitused erinevate programmi osade kohta ning selle kohta, milliseid ringhäälingu saateid ja toimetusi peeti antud perioodil prioriteetsemateks ning milliseid vähem prioriteetseteks.

Plaanide kõrvutamine tegelike tootmismahitudega võimaldab saada ülevaate plaanimajanduse efektiivsusest ajakirjanduslikku tööd ringhäälingus juhtida.

1960. aastatel muutub üha olulisemaks väljundiks ringhäälingus televisioon ning sellega kaasnev sisu. Televisiooni arengut mõjutab tugevasti aga tehnoloogia areng ning käesoleva töö analüüsitava materjal peaks andma ülevaate tehnika ning tootmise omavahelisest seotusest. Vastavalt plaanimajanduse nõudmistele suurendati tootmist aasta-aastalt, kuid suureneva tootmisega peaks kaasas käima ka tehnikapargi suurendamine, uuendamine ja väljaarendamine. Ringhäälingu ajaloost on teada ringhäälingu varustatuse üldine käik. 1960. aastatel sai raadio omale Tšehhoslovakkia ülekandebussid, valmis telemaja, hakati planeerima värvitelevisioonile üleminekut ning 1960. lõpus jõudsid Raadio ja Televisiooni Komiteele esimesed arvutumasinaid (ERRi koduleht 2012). Dokumentide analüüs annab võimaluse näha tehnikapargi uuendamise etappe vastavalt plaanides kajastuval kirjavahetusele ning võimalikele etappidele tehnika soetamise juures.

Tänu tehnika uuenedmisele ning ringhäälingu organisatsiooni kasvule, arenes ka programm ning 1967. aastal alustas tööd Eesti Raadio II programm, mis sai nimeks Vikerraadio. Programmi loomine ning selle eetrisse jõudmine ja areng 1960. lõpul peaks kajastuma ka aastaplaanides ning nende juures olevas dokumentatsioonis.

Eelpool püstitatud eesmärkidele ning hüpoteesidele vastavalt esitab bakalaureusetöö järgmised uurimisküsimused:

- 1) Millist rolli kandis plaanimajandus ringhäälingu toimimisel?
- 2) Kuidas toimis Raadio ja Televisiooni Komitee plaanimajanduses?

Eelpool toodud suurematele küsimustele vastamiseks esitab töö ka mõned täpsustavad küsimused:

- 1) Milline oli ringhäälingu organisatsiooni areng 1960. aastatel?
- 2) Kuidas arenes perioodil 1959-1969 saadete/toimetuste hulk ja maht?
- 3) Millised olid ringhäälingu toodangu prioriteedid antud perioodil?

3. Tulemused

3.1 Eesti NSV Raadio- ja Televisioonikomitee plaanikomitee projektid koos muudatustega

Perspektiivplaan 1959-1965

Televisioon

Kuna suurt osakaalu plaanide koostamises ja eelarvete kinnitamises täitsid tootmismahud, antakse need viisaastaku plaanis ette.

Televisiooni tootmismahud aastateks 1959-1965 (tundides aasta peale)

Saate liik	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Televisioonisaadete üldmaht	1730	2000	2400	2760	2900	2900	2900
stuudiosaated	400	420	720	830	830	830	830
studiovälised saated	300	300	360	415	435	435	435
kinosaated	720	860	900	1095	1305	1305	1305
ülekandele releeliinidelt	310	420	420	420	290	290	290
testtabeli demonstreerimiseks	117	130	143	156	169	169	169
saadete vaheaegadeks	1500	1560	2616	3033	3205	3205	3205

Allikas: Rahvusarhiiv

Tootmismahude suurused ja muutused andis Eesti NSV Raadio ja Televisioonikomiteele ette NSV Liidu Raadio ja Televisiooni komitee, kusjuures tootmismahude määramisel võeti arvesse klassifikatsiooni, mis oli televisioonistuudiotele tehtud Moskvas ning mille järgi jaotati neid kategooriatesse. Tallinna Televisioonistuudio kuulus I klassi «A» gruppi. (ERA.R-973.8.325)

«/.../ Klassifikatsiooni määramise aluseks on võetud: 1) liiduvabariigi pealinnas ja 2) Tallinna suure poliitilise tähtsusega strateegiline asetus. /.../» (ERA.R-973.8.325)

Vastavalt etteantud tootmismahitudele kasvas plaani järgi Tallinna Televisioonistuudio maht aastatel 1959-1963 1730 tunnilt 2900 tunnini ning pidi samas mahus pidama jääma ka aastateks 1964-1965.

Moskvast saadetud nõudmistega nähti televisioonile ette küll tootmismahud, kuid viimaste ellu viimiseks oli tarvis täita rida nõudmisi. Teatrietenduste ja kontsertide ülekannete organiseerimiseks kirjutati Eesti NSV Raadio ja Televisiooni Komitee poolt 2-3 liikuvat ülekandejaama ning telefitseeritud ülekandepunkte. (ERA.R-973.8.325)

Etteantud tootmise täitmiseks esitati rida teisigi üldsõnalisi nõudmisi.

«/.../ Tallinna Televisioonistuudio peab omama filmi-tehnilist baasi, mis võimaldaks toota iga aasta vähemalt 350 tunni ulatuses kroonikat, kunstilisi telefilme, salvestatud täis- ja lühimetraažilisi lavastusi, illustreerivaid materjale stuudiotele ja salvestatud kontsertpalasid. Foto-filmikompleks peab sisaldama: multitsehhi, kombineeritud võtete tsehhi, ilmutamistsehhi, positiivi ümbertöötlemise tsehhi, kopeerimistsehhi, helipaviljoni, monteerimistsehhi, tööruumid kunstnikele, lavastusala töötajatele, toimetajatele, režiiialatöötajatele, garaaži vähemalt 25-ele filmireportaažbussile ja filmoteegihoone toorfilmi-, oma fondivõtete- ja teistest baasidest laekuvate fondimaterjalide hoidmiseks vähemalt 20-25 boksiga/.../» (ERA.R-973.8.325)

Lühidalt - Tallinna televisioonistuudiole oli vaja moodsat ja kaasaegset telemaja. Seega olid suurtel poliitilistel nõudmistel, mis tulid otse Moskvast, suured tehnilised vajadused, mis tulid Tallinnast. Tegelikult kogu Eestist, kuna samas 7-aasta plaanis oli rida nõudmisi ka selle kohta, millised peavad olema korrespondendipunktid väljaspool pealinna. Ehitus Gonsiori (Lomonossovi) tänaval algas 1960 ning aastal 1964. koliti tootmisega sellesse majja, kuigi maja ei olnud veel valmis. (ringhliit.ee)

«Operatiivse ja aktuaalse kroonika tootmiseks (iga päev 10-15 min) peab Tallinna Televisioonistuudio omama filmikorrespondendipunktid teistes vabariigi linnades, mille otstarbeks on tarvis ehitada vastavad hooned, mis sisaldaks ruumid korrespondendi perekonnale, ruumid

kitsasfilmilaboratooriumile, garaaž 1-2 reporterautole ja hoidla valguspargile.»(ERA.R-973.8.325)

Kõnealused korrespondendipunktid nähti plaani järgi ette: Kohtla-Järvele, Tartusse, Narva, Pärnusse ja Võrru. Kusjuures 1958. aastal tehtud plaani järgi pidid Tartu, Narva ja Kohtla-Järve korrespondendipunktid valmis saama juba 1959. aastal, et neljandas kvartalis nendes tööd alustada. (ERA.R-973.8.325)

Perspektiivplaani nõudmiste põhjendused

Raadio ja Televisioonikomitee esimehe asetäitja Leonhard Piibu allkirjaga dokumendis on kõike eelpool väljatoodud nõudmisi ka pikalt põhjendatud. Kokku on põhjendusi kuus:

- 1.Disproportsioon kinofikatsioonisüsteemi poolt toodetud filmide mahu ja televisioonistuudio vajaduste vahel. Probleemi kõrvaldamiseks pidi Raadio ja Televisiooni Komitee arvates tootma telestuudio ise kunstilisi filme, et täita auk, mille jättis kino.

«/.../ kinofikatsioonisüsteem toodab 130-140 kunstilist filmi koos dubleeritud välismaiste filmidega, televisioonistuudio vajadus on aga 350-400 filmi aastas. Selline disproportsioon kui selle likvideerimiseks ei võta televisioon tarvitusele abinõusid, võib viia selleni, et televisioonistudiod hakkavad saama kunstilisi filme demonstreerimiseks 3-4 kuud hiljem nende demonstreerimisest esietenduskinodes/.../»(ERA.R-973.8.325)

- 2.Kuigi Nõukogude Liidus puudus turumajandus, oli televisioonimaastikul olemas konkurents. Antud tingimustes konkureeris televisioon kino ja teatriga.

«Vajadus välja arendada televisioonistuudiote oma originaalne programm, mis vaid 5-10% ulatuses dubleeriks kinofikatsioonisüsteemi ja teatrite toodangut. /.../ See on ka täiesti loomulik: televisioon on ellu kutsutud mitte selleks, et muutuda kinofikatsiooni ja teatri filiaaliks, vaid selleks, et arendada televisiooni spetsiifiline kunst täiendusena teatritele ja kinole./.../» (ERA.R-973.8.325)

- 3.Kunstilisele baasile järgnes kolmandas punktis alles operatiivsus ja aktuaalsus. Selles põhjenduses tuleb esimest korda teemana sisse ka televisiooni kui massiteabevahendi iseloomustus.

«Vajadus lahendada päevauudiste ja informatsiooniprobleem, mis nõuab filmitehnilit baasi vähemalt 80-120 tunni kroonika tootmiseks aastas. Filmitehniline baas peab garanteerima maksimaalse operatiivsuse ja kroonikafilmi massilise paljundamise teistele baasidele ja televisioonistuudiotele.»(ERA.R-973.8.325)

Samas põhjenduse punktis tuuakse Raadio ja Televisioonikomitee poolt sisse ka ideoloogilise töö tähtsus ning poliitilise informatsiooni aspekt.

«/.../ Ideoloogilise töö seisukohalt on selle probleemi lahendamine kiireiseloormuline, sest ilma massilise kroonika tootmiseta pole poliitilise informatsioon organiseerimine, vastavalt televisiooni spetsiifikale, mõeldav.»(ERA.R-973.8.325)

4.Muusikapalade salvestamine ja kasutamine televisioonis. Põhjenduse aluseks on probleem, kus televisioonile püüti luua oma, teistest muusikatootmise organisatsioonidest sõltumatut, salvestusvõimalust ning muusika levitamist ja kasutamist vastavalt enda tootmisvajadustele.

«/.../ Ilma ulatusliku muusikafondi omamiseta on televisioonistuudiot arenguperspektiiv mõeldamatu: esiteks sellepärast, et vastasel korral jääb stuudiot muusikapropaganda alatiseks sõltuvaks teiste muusikaliste organisatsioonide töö- ja tegevusplaanidest /.../

Põhjenduses tuuakse ka rahvuskultuuriline aspekt ning eesti rahvusmuusika levitamine ülejäänud liidu telestuudiotele.

«/.../Selle probleemi lahendamisel on suur tähtsus ka eesti rahvusliku muusika populariseerimise seisukohalt teistes vennasvabariikides ja rahvademokraatiamaades, samuti filmitud televisiooniprogrammide vahetamise organiseerimiseks.» (ERA.R-973.8.325)

5.1950-ndate aastate lõpul ei olnud televisioonis levinud agraar- ning tööstuspropaganda. Ka selle probleemi lahendust nähti tootmismahdade tõstmises, eelarve suurendamises ning koostööst teiste keskvalimite organitega.

«/.../ Filmitehniline baas on selle olukorra lahendamise võtmeks. Baasi olemasolu korral on Tallinna Televisioonistuudio võimalik välja arendada osakonnad «Eesti põllumajandusfilm» ja «Eesti tööstusfilm» ja tihedas koostöös Eesti NSV Põllumajandusministeeriumi, Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu ja teiste keskorganitega organiseerida süstemaatiliselt

dokumentaalfilmide tootmist /.../» (ERA.R-973.8.325)

6.Kõige viimaseks põhjenduse juures tuuakse sisse Tallinna Televisioonistuudio asumine strateegiliselt olulist paiknemist Nõukogude Liidu ja läänemaailma piiril.

«Vajadus parandada otsustavalt televisioonisaadete kvaliteeti. Seda tingib Tallinna Televisioonistuudio suure poliitilise tähtsusega strateegiline asetus. Tallinna Televisioonistuudio on praegu ainuke stuudio NSV Liidus, mis organiseerib saateid piiri taha ja kelle saateid jälgitakse pidevalt.

Seoses Helsingi televisioonikeskuse tööle hakkamisega ja kavandatava releeliiniga Soome-Rootsi vahel, tõuseb Tallinna Televisiooni osatähtsus märgatavalt. Seega hakkab saadete kvaliteet etendama otsustavat osa Skandinaavia ja Soome suhetes.» (ERA.R-973.8.325)

1962

Raadio:

Raadiotoimetuste saatemahtude plaan aastaks 1962 (tundides)

Toimetus	aasta	I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvartal
Poliitilised saated	456	112	112	116	116
Informatsioonilised saated	1138	280	284	287	287
Venekeelsed poliitilised saated	182	45	45	46	46
Välissaadete toimetus	620	153	155	156	156
Kunstilised saated	852	210	212	214	216
Muusikasaated	4015	991	1004	1012	1008
Tasuline reklaam	30	8	7	7	8
kokku	7665	1890	1911	1932	1932

allikas: Rahvusarhiiv

Raadio tootmismahtude plaanis toodud toimetuste saated jagunevad

Poliitiliste saadete toimetus:

- propaganda
- tööstuse
- põllumajandus
- noorte

Informatsiooniliste saadete toimetus:

- päevauudised
- «Päevakaja»
- sport

Välissaadete toimetus:

- Soome
- Rootsi

Kunstilised saated:

- kirjandus
- laste
- estraad
- kuuldemängud

Rahvusarhiivi dokumentides on tootmisplaanidega koos ka seletuskirjad Raadio ja Televisiooni Komiteelt. Raadiosaadete kohta antakse seal mõista, et saadete mahud on küll kooskõlas perspektiivplaaniga, kuid honorarisummad on aastaplaanis suuremad. Honoraride suuremate summade põhjuseks on vajadus lindistada erinevaid kunstilisi saateid:

«../Nimelt tuleb 1962. aastal lindistamisele tervenisti Willem Kapi ooper «Lembitu», katkendid ooperitest «Tabamatu» ja «Kosilased Mulgimaalt», rida muusikapalu kammerorkestriga ja mitmeid paremaid kuuldemänge. Need võtted on seotud arvukate artistidega ning kujunevad küllalt kalliks. Ilma nendeta ei ole aga raadio töö mõeldav ning nende puudumisel kujuneksid raadiosaated veelgi kallimaks, kuna siis tuleks kasutada artiste korduvalt../» (ERA.R-973.8.370)

Selgitusest nähtub, et raadiotöö oli 1960. aastatel seotud kõrgete kunstiliste nõudmistega ning

nendele nõudmistele toetuses oli võimalik ka perspektiivplaanist suuremaid summasid küsida ning neile nõusolek saada.

Televisioon:

Televisioonistuudio toimetuste tootmisplaan aastaks 1962 (tundides)

Toimetus	aasta	I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvartal
Ühiskondlik- poliitilised saated	444	109	107	116	112
Laste- ja noortesaadete toimetus	427	110	107	99	111
Kunstiliste saadete toimetus	916	256	241	160	259
Reklaam	12	3	3	3	3
Saatekavatead , testtabel, vaheajad	208	52	52	52	52
kokku	2007	530	510	430	537

allikas: Rahvusarhiiv

Televisioonistuudio toimetuste saatemahtude plaan jaguneb:

Ühiskondlik poliitilised saated:

- informatsioonilised saated
- propaganda saated
- rahvamajanduse saated
- soomekeelsed saated

Laste- ja noortesaated:

- lastesaated
- noortesaated

Kunstilised saated:

- kirjandus-dramaatilised saated

–muusikasaated

–kinosaated

Raadiot puudutavate kommentaaride ja selgituste puhul on dokumentides suhteliselt vähe viiteid üleliidulisele Raadio ja Televisiooni Komiteele, mis asus Moskvas. Televisiooni puhul on viiteid märgata aasta-aastalt sagedamini ning viited muutuvad ka üha konkreetsemaks.

«Televisiooni tootmisprogrammi puhul on lähtutud Üleliidulise Raadio ja Televisiooni Komitee poolt liiduvabariikidele ette nähtud kohalike televisioonisaadete mahust – 6 tundi päevas. Vastavalt sellele suureneb ka koosseisuliste töötajate arv, palga- ja honorarifond./.../» (ERA.R-973.8.370)

1960. aastate alguseks olid nõudmised televisioonile kasvanud ning tänu sellele olid kasvanud ka televisiooni enda tehnilised nõudmised. Iseäranis olid nõudmised suured Tallinnas Televisioonistuudiole, kuna asuti Nõukogude Liidu läänepiiril ning kohalikust televisioonist edastatud saateid jälgiti ka Soomes.

«/.../Käesoleval aastal komitee tööga tutvunud Üleliidulise Raadio ja Televisiooni Komitee komisjon märkis meie töös rida puudusid, millest suur osa on tingitud tehnilise baasi vananemisest./.../» (ERA.R-973.8.370)

Puuduste likvideerimiseks oli ette nähtud tehnikabaasi uuendamine raadiomajas tehnilise sisustuse ning televisioonile videomagnetofoni soetamise näol.

Plaanide kinnitamise juures mängisid suurt kontrollmehhanismid ning vajadus näidata, et komiteele suunatud raha kasutatakse sihilikult. Seetõttu on plaanikomiteele saadetud projektidest ka Raadio ja Televisiooni Komitee esimehe käskkirjad, mis manitsesid peatoimetajad ning teisi osakonnaülemaid raha õigesti kasutama. Ühtlasi panid need paika ka kindlate valdkondade ja osakondade vastutajad.

«/.../ 2. Peatoimetajatel ja teisel struktuursete alajaotuste juhatajatel jälgida pidevalt tootmisplaanide täitmise käiku. Kulutuste tegemisel pidada kinni neile määratud summadest, kulutades neid sihipäraselt ja ratsionaalselt.

3. Raadio ja televisiooni saatesektoril (sm-d Mits ja Konova) ning televisiooni tootmise- tehnikaosakonnal (sm. Loit) esitada õigeaegselt Komitee ökonomistidele vajalikke andmeid

saatemahu ja filmitootmise plaanide täitmise jälgimiseks

4. Komitee tehnikaosakonnal (sm. Sillart), administratiiv-majandusosakonnal (sm. Neemla) ja televisiooni tootmis-tehnikaosakonnal (sm. Loit) teostada kapitaal- ja jooksvat remonti ainult komitee juhtkonna poolt kinnitatud eelarvete järgi, kooskõlastades need ennem Komitee ökonomistidega ja raamatupidamisega. Iga remonditava objekti kohta koostada tööde läbiviimise graafik ja jälgida sellest kinnipidamist.

5. Komitee ökonomistidel (sm. Karu) ja raamatupidamisel (sm. Ree) jälgida Komitee tootmisplaanide käiku ning finants-majanduslikku tegevust, informeerides sellest pidevalt Komitee juhtkonda. Raamatupidamisel mitte lubada välja maksta Komitee juhtkonnaga kooskõlastamatult tehtud kulutusi.» (ERA.R-973.8.370)

Nagu nähtub käskkirjast olid reeglid ning sisekontroll range, kuid antud dokumentide järgi üsna üldsõnaline, kuid lisaks kindlale hierarhiale ja kontrollmehhanismidele Raadio ja Televisiooni Komitee sees, võis komiteed kontrollida ka revisjonikomisjon.

Ilme Käes: «/.../Võisid noomituse saada, võisid kohast ilma jääda. Sellega tegeles rahandusministeerium. Kui see kontrollrevisjonikomisjon sisse tuli ja avastas, et midagi ei ole nii nagu peab siis... Edasi käis karistamine juba, kuni palgast maha võtmiseni. Tolajal oli raha see, mis kasvatas. Öeldi, et 30 protsenti palgast maha, tehti käskkiri ja peeti kinni ja pandi sinna riigi tuludesse kuhu vaja oli. Kasvatas, väga hästi kasvatas.» (ERA.R-973.8.370)

Telefilm

Tallinna Televisioonstudio toimetuste filmitootmise plaan 1962 (tundides)

Toimetus	aasta	I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvartal
Ühiskondlik- poliitilised filmid	45	11	11	12	11
Laste- ja noortefilmide toimetus	5,5	1,5	1,5	1	1,5
Kunstiliste filmide toimetus	33,5	9	10	4	10,5
kokku	84	21,5	22,5	17	23

allikas: Rahvusarhiiv

Televisioonistuudio toimetuste filmitootmine jaguneb:

Ühiskondlik-poliitilised peatoimetuse filmitootmise toimetused

- informatsioonifilmide toimetus
- propagandafilmi toimetus
- rahvamajandusfilmide toimetus
- soomekeelsete filmide toimetus

Laste- ja noortesaadete peatoimetuse filmitootmise toimetused

- lastefilmid
- noortefilmid

Kunstiliste saadete peatoimetuse filmitootmise toimetused

- kirjandus-dramaatiliste filmide toimetus
- muusikafilmi toimetus

Televisioonistuudio poolt tehtud telefilmide puhul oli 1960. aastate algul suurimaks probleemiks montaažtööde ruumide ja telefilmi stuudiote puudumine. Samas kasvas perspektiivplaaniga etteantult filmitootmine pidevalt 1962. aastal 54 tunnilt 100 tunnile aastaks 1965. Järgnev väljavõte plaanikomitee dokumendist annab ülevaate seisu, milles filme monteeriti.

«/.../Käesoleval ajal teostatakse filmimist Raadiomajas, kasutades selleks raadiostuudioid, mis mõjub takistavalt raadiosaadetele, sest raadiosaadeteks ja helisalvestusteks pole võimalik teostada vajalikul määral proove. Seega väljastatakse osa raadio- ja televisioonisaateid puuduliku ettevalmistusega. Samuti ei ole võimalik filmitootmist teostada televisioonistuudiotest, sest televisioonisaadete mahu suurenemisel ei jätku ehitatavast televisioonistuudio ruumidest ettenähtud saadete väljastamiseks.

Televisioonistuudio on muretsenud vajalikud filmitootmiseseadmed, kuid ruumi puudusel on nad monteerimata./.../» (ERA.R-973.8.370)

Seega oli filmitootmine jäänud unarusse, kus ei olnud ruume filmide tootmiseks, kuigi tehnilised võimalused olid selleks hetkeks tekitatud.

1964

Raadio

Raadiotoimetuste saatevahetuse plaan aastaks 1964 (tundides)

Toimeetus	aastaplaan/tegelik
Poliitilised saated	164/187,51
Informatsioonilised saated	1157/1177
Venekeelsed poliitilised saated	365/368,28
Välissaadete toimeetus	518/523,26
Kommunistliku kasvatustöö saated	1010/1059,55
Muusikasaated	4110/4053,54
Tasuline reklaam	36/42,44
kokku	7665/7979, 11

allikas: Rahvusrhiiiv

1964. aasta plaanis ei ole detailselt välja toodud tootmismahutude kvartalialset jagunemist samamoodi nagu see on 1962. aasta plaani puhul.

Poliitilised saated:

- põllumajandussaated
- teadus- ja tehnikasaated
- tööstussaated

Informatsioonilised saated:

- päevauudised
- venekeelsed päevauudised
- «Päevakaja»
- spordiudised

Välissaadete toimeetus:

- Eesti
- Soome
- Rootsi

Kommunistliku kasvatustöö peatoimeetus:

- kommunistliku ideoloogia propaganda

- kirjanduse ja kunstisaadete toimetuse
- kuuldemängud
- huumor ja satiir
- laste- ja pioneerisaated
- komsomoli- ja üliõpilassaated

Võrreldes 1962. aastaga on plaani järgi toimunud toimetuste struktuurides mitmeid muudatusi. Esiteks on poliitiliste saadete alla lisandunud teadus- ja tehnikasaated, mida varem plaanides eraldi tootmisühikutena välja ei olnud toodud.

Infosaadete toimetusse on lisandunud venekeelsed päevauudised, mida kaks aastat varem ei olnud ning välissaadetele on lisandunud väliseestlastele suunatud saated. Kunstisaadete peatoimetuse asemel on tekkinud kommunistliku kasvatustöö peatoimetuse, mis on enda alla võtnud ka kunstisaadete toimetuse. Lisaks sellele on antud struktuuriüksuse all laste- ja noortesaated, kommunistliku ideoloogia peatoimetuse ja eraldi toimetusena huumori ja satiirisaated.

1962. aasta plaanis kirjeldatu tehnikasoetamise nõue oli kaks aastat hiljem jõudnud nii kaugele, et tehnika oli raadiomajas olemas, kuid ei olnud tänu bürokraatiale kokku pandud ning seisis kasutusest.

«/..Möödunud aastal jõudis lõplikult kohale raadiomaja uus sisseseade Tšehhoslovakiast, mis aga tehnilise dokumentatsiooni puudumise tõttu seisab montaažiootel.» (ERA.R-973.8.391)

Käskkirju ning dokumente, mis on seotud raadiotöö majandusliku poolega on veelgi. Üldiselt ainult oma eelarvest rahastatud raadiotootmisega seotud dokumentatsioonis leidub käskkiri:

«ENSV Rahandusministeeriumil ei ole vastuväiteid meremeestele täiendavate raadiosaadete andmise osas kui sellega seotud kulud kaetakse Eesti Kalurikolhooside Liidu vahendite arvel.» (ERA.R-973.8.391)

Käskkiri on vihje sellele, et Raadio ja Televisiooni Komitee tegi majanduslikku koostööd ka teiste keskasutustega. Sama vihje leidis ka 1959-1965 aastate perspektiivplaanis.

Raadio ja Televisiooni Komitee 1959-1965 perspektiivplaanis (ERA.R-973.8.325) märkis komitee

ka kohalike korrespondendipunktide arendamise vajadust. Aastaks 1964 oli jõutud Pärnusse ehitatava punktini, mille kohta on toimikus järgmine kiri Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitjale A Greenile, Eesti NSV Riikliku Plaanikomisjoni esimehele H. Allikule ja Eesti NSV Rahandusministrile A. Tihasele.

«Eesti NSV Ministrite Nõukogu Raadio ja Televisiooni Komiteel puuduvad Pärnus stuudioruumid. Selle tõttu tehakse raadiosaadete helilindistamised korrespondendi korteris. Nüüd tehti Pärnu Linna Täitevkomitee poolt ettepanek raadiostuudioks sobivate ruumide saamiseks. Nimelt läheb kohtuotsusega müügile (tekitatud puudujäägi katteks) ühe kodaniku elamu koos garaažiga, mille maksumus on hinnatud 4,4 tuhandele rublale. Pakutud ruume on võimalik ilma suuremate kulutusteta kohandada stuudio tööruumideks, garaaži aga korrespondendi kasutuses oleva komitee reportaažiauto paigutamiseks.» (ERA.R-973.8.391)

Korrespondendipunkt Pärnu avati kaks aastat hiljem augustis 1966. ning likvideeriti 1. jaanuaril 1967. (ERRi koduleht)

Televisioon

Televisioonistuudio toimetuste tootmisplaan aastaks ja tegelik tootmine 1964 (tundides)

Toimetus	aastaplaan/tegelik
Ühiskondlik- poliitilised saated	462/476,02
Laste- ja noortesaadete toimetus	202/262,05
Kunstiliste saadete toimetus	394/382,58
Soome saadete toimetus	94/106,10
Saatekavateated, testtabel, vaheajad, reklaam	925/1147,51
kokku	2077/2375,06

allikas: Rahvusarhiiv

Toimetuste jagunemine

Ühiskondlik- poliitilised saated

- «Aktuaalne Kaamera»
- spordisaated
- poliitilised saated

–tööstus-põllumajandussaadet

Laste- ja noortesaadete toimetused

–lastesaadet

–noortesaadet

Kunstiliste saadete toimetused

–kirjanduse- ja kunstisaadet

–muusika

–telelavastused ja teatrietendused

Võrreldes 1962 aastaga on suurimad muutused toimunud ühiskondlik-poliitiliste saadetes, kus vahepeal on loodud «Aktuaalse kaamera» toimetused ning muutunud on mõne teise toimetuse nimi, kuid suurimaks muutuseks võib pidada Soome saadete eraldi peatoimetuse loomist ning ühiskondlik-poliitiliste saadete alt välja toomist. Mõned muutused hakkavad silma ka kunstiliste saadete puhul, eelkõige see, et kinosaadete asemel on loodud telelavastuste ja teatrietenduste toimetused.

Televisiooni programmitootmise kohta kirjutatakse aastaplaanis:

«1963. aasta tasemele jääb kahel järgmisel aastal ka televisiooni kohalike saadete maht – keskmiselt 5,5 tundi päevas. Selle hulgas tõuseb aga tunduvalt oma saadete (originaalsaadete) osatähtsus. Näiteks kui käimasoleval aastal moodustavad originaalsaadet kohalikus programmis 30% ehk keskmiselt 1,6 tundi päevas, siis 1965. a. on see 49% ehk 2,7 tundi päevas./.../» (ERA.R-973.8.391)

Dokumentidest selgub ka plaanid Televisioonistuudio I ja II programmiga seoses ning Kesktelevisiooni osatähtsuse märgatavat tõusu kogu teleprogrammis.

«/.../ Pidevalt kasvab vabariigis edasiantavate teiste televisioonistuudiote programmide maht. Kui praegu antakse edasi Kesktelevisiooni saateid keskmiselt 5 tundi päevas, siis alates 1964. aastast on kavas retransleerida Kesktelevisiooni I programm täielikult: 1964. a. - 9 tundi ja 1964.a. - 10 tundi päevas. Nendest saadetest lülitatakse Tallinna Televisioonistuudio I programmi 1963. a – 3 tundi, 1964. a. - 4 ja 1965.a. - 5 tundi. Tallinna Televisioonistuudio annab 1964-1965. a. täielikult edasi Kesktelevisiooni I programmi.» (ERA.R-973.8.391)

Tänu tehnilistele arengutele ning Pärnu ja Kohtla-Järve retranslatsioonijaamade tööle loodetakse 1964. aastaks tagada telerijälgimine Eesti elanike seas 80% ulatuses.

Plaani- ja käsumajanduse tingimustes, kus kõik oli arvel ning asju sai ajada ainult läbi tihedate bürokraatiaratate, tuli ka näiteks televiktoriinis võidetud auhindu küsida läbi Ministrite Nõukogu.

«Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riiklik Raadio ja Televisiooni Komitee palub Teie abi, et Ministrite Nõukogu erifondist ostetaks põllumajanduslike tööstusvalitsuste vahel teleekraanil toimunud võistluste auhinnaks üks televiisor «Rubin» (336 rbl.)/.../

Viktoriin-võistluse võitjale, Rakvere tootmisvalitsusele oleks sobiv anda televiisor auhinnaks sellepärast, et sellel tootmisvalitsusel teler puudub, kuid oleks vajalik edaspidiste põllumajandusalaste saadete ja paremate kogemuste jälgimiseks. Raadio ja Televisiooni Komiteel aga puuduvad vastavad summad ja ostuluba.» (ERA.R-973.8.391)

Televisioonistuudio filmitootmine

Tallinna Televisioonistuudio toimetuste filmitootmise plaan ja tegelikud tootmine 1964 (tundides)

Toimetus	aastaplaan/tegelik
Ühiskondlik-poliitiliste saadete peatoimetus	79/74,03
Laste-noortesaadete peatoimetus	8,48/7,49
Kunstiliste saadete peatoimetus	12,0/9,58
kokku	103,48/96,31

allikas: Rahvusarhiiv

Peatoimetuste jagunemine:

Ühiskondlik-poliitiliste saadete peatoimetus

- sporditoimetus
- «Aktuaalne Kaamera»
- poliitiliste saadete toimetus
- tööstus-põllumajanduslike saadete toimetus
- Soome saadete toimetus

Laste – noortesaadete peatoimetus

- lastesaadete toimetis
- noortesaadete toimetis

Kunstiliste saadete peatoimetis

- kirjandus-kunstiliste saadete toimetis
- telelavastused ja teatrietendused

Plaanidega kaasas olevas seletuskirjas on vastavalt perspektiivplaanile selgitatud filmitootmise kasvu järgmiselt.

«/.../ Televisioonistuudio filmitoodang kasvab kahe aasta jooksul 100 tundi, sellest 50 tundi kineskoobi ekraanilt tehtavate võtete arvel, kuna kroonika-dokumentaalfilmide maht kasvab 45 tunnilt 78 tunnile.» (ERA.R-973.8.391)

Filmitootmisega seotud dokumentatsioonist kajastub ka aastal 1964 läbi jätkuv ruumipuudus, mis iga aastaga suuremaks muutub, kuna tootmine kasvab ning tänu sellele kasvab ka vajadus ladustada ja hoiustada filmirulle ja tehnikat.

«/.../Üks olemasolev filmoteek, mis sai ehitatud majanduslikul teel 1959. aastal, ei rahulda kuidagi vajadusi. Filmoteek on täis tuubitud mitmesuguseid filmimaterjale, mis ei luba luua vajalikku süsteemi ning raskendab filmimaterjalide operatiivset kasutamist./.../» (ERA.R-973.8.391)

Kaustas on ka vastus Eesti NSV Plaanikomisjonilt, mis teatab, et filmoteegi ehituseks ei ole võimalik rahalisi vahendeid eraldada. Siiski antakse kirjas lootust kui juhtub, et mõni teine planeeritud projekt ära jääb. Filmoteegi ehituses tuuakse kirjas välja ka tuleohutuse aspekt.

«/.../praegu ei ole võimalik Komiteele täiendavalt eraldada 15,0 tuh. Rubla kapitaalmahutusi, kuna kõik reservid on täielikult ära jaotatud. Filmoteegi ehitamise küsimust tuleks kaaluda k.a. teisel poolel, kui Komitee taotluse rahuldamiseks avaneb võimalus mõne teise objekti arvel.

ENSV MN Raadio ja Televisiooni Komitee peab aga enne seda ENSV Sideministeeriumiga ning Tuletõrje Valitsusega kokkuleppele jõudma filmoteegi asukoha küsimuses, kuna selliste objektide ehitamine teletorni otsesse lähedusse ei ole lubatud.» (ERA.R-973.8.391)

1966

Raadio

Raadiotoimetuste saatemahtude plaan aastaks 1966 (tundides)

Programm	Aasta	I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvartal
I programm	5658	1395	1410	1427	1426
II programm	1879	414	419	423	423
ULL*	1095	270	273	276	276
Välissaated	1058	261	264	266	267
kokku	8395	2070	2093	2116	2116

allikas: Rahvusrhiiv

*ULL tähistab ultra lühilaine kanalit

1966 aasta plaanis ei ole raadio tootmismahude kohta detailset jaotust, nagu see on toodud 1962 ja 1964 aasta dokumentides. Samuti ei ole dokumentides lahti kirjutatud Eesti Raadio II programmi, mis tegelikult alustas tööd 1967. aastal ning sai nimeks Vikerraadio.

1966. aastaks sai läbi ka eelmine perspektiivplaan, mis oli koostatud aastateks 1959-1965 ning Eesti Rahvusrhiivis on selle leidandmeteks ERA.R-973.8.325. Järgmine plaan koostati aastateks 1966-1970 (ERA.R-973.8.414), kuid selle perspektiivplaani täisteksti ei ole antud töö autor leidnud ei ENSV Plaanikomitee fondist ega ka Raadio ja Televisiooni Komitee fondist. Vihjeid perspektiivplaanile leidub siiski ka aastaplaanides.

«Vastavalt ringhäälingu saatemahu perspektiivplaanile aastaiks 1966-1970 on ette nähtud, et vabariiklike raadiosaadete maht kasvab 1965. aasta 21 tunnilt 1966. aastal 24,9 tunnile, alates 1967. a. . aga 25,9 tunnile, kusjuures Eesti Raadio hakkab väljastama I programmile eraldi II vabariikliku programmi./.../» (ERA.R-973.8.414)

Üldsõnaline arenguperspektiiv antakse ka saadete sisule.

«/.../Tunduvalt paraneb saadete sisuline kvaliteet uute, tehniliselt keerukate saatevormide juurutamisega.» (ERA.R-973.8.414)

Seletuskirjas viidatakse ka aktiivsele tagasisidele kuulajate poolt ning nendega arvestamist, mis näitab omakorda, et raadio toimis suletud ühiskonnas teatava avalikkuse kandjana. Kõige olulisemaks peab käesoleva töö autor aga asjaolu, et auditooriumilt tagasidet saanud Raadio ja Televisiooni Komitee lähtus vähemalt teataval määral programmi muutmisel kuulajate arvamusest.

«/.../Ettenähtud ulatuses honorarifondi suurendamisega on võimalik tõsta originaalsete raadiosaadete, reportaažide, intervjuude jms. Osatähtsust ning muuta saatekava sisukamaks vastavalt paljude raadiokuulajate poolt tehtud ettepanekutele.»(ERA.R-973.8.414)

1966. ja 1967. aastal alustasid raadios uued saated ning ka tehniline park uuenes. Tänu telemaja avamisele ja töö kolimisele Lomonossovi (Gonsiori) 27 majja, jäid raadiomajas tühjaks varem Televisioonistuudiole kuulunud ruumid ning 1966. aasta plaanis on sisse kirjutatud ka nende ruumide remont ja montaažtööd, et ruume saaks taas raadiotööks kasutada.

«/.../Lisaks seadmetele vajavad kapitaalremonti veel Raadiomaja televisiooni kinotehnilised ruumid, mis vabanesid ja vabanevad seoses Eesti Televisiooni üleminekuga uude hoonesse./.../»(ERA.R-973.8.414)

Erinevalt eelmistest plaanidest ja seletuskirjadest on kõnealuses dokumendis (ERA.R-973.8.414) juttu ka kaadrist ning isikkoosseisu suurenemisest, mida kirja alusel nõuab saadete kvaliteedi tõstmine, erilist tähelepanu pööratakse välissaadetele.

«Välissaadetes originaalsaadete tõstmine ja saadete sisulise kvaliteedi parendamine nõuab välissaadete toimetuste suurendamist ilma üldmahu suurenemiseta.» (ERA.R-973.8.414)

Televisioon

Televisioonistuudio toimetuste tootmisplaan aastaks ja tegelik tootmine 1966 (tundides)

Toimetus	aastaplaan/tegelik
«Aktuaalne Kaamera»	404/413, 54
Ideoloogia peatoimetus	351/443,59
Soomekeelsete välissaated	112/86,14
Vahendussaadete peatoimetus	1073/1333,36
Sekretariaat	250/274,46
kokku	2190/2552,29

allikas: Rahvusarhiiv

Vastupidiselt varasematele plaanidele ei ole antud dokumendis detailsemalt lahti kirjeldatud toimetusi nende peatoimetuste kaupa. Ainuke detailsem ülevaade on toodud «Sekretariaadist»

- saated
- reklaam
- saatekavateade
- tabel
- vaheajad

Televisiooni saatemahtude tõusu kohta kirjutatakse selgituseks:

«Televisiooni saadete maht on samuti kooskõlas Üleliidulise Raadio ja Televisiooni Komitee ettepanekutega meie vabariigi kohta. Võrreldes käesoleva aasta plaaniga tõuseb kohalike televisioonisaadete maht 0,5 tundi päevas ning moodustab keskmiselt 6 tundi päevas, millest originaalsaadete maht seniselt 2,2 tunnilt tõuseb 2,4 tunnile.» (ERA.R-973.8.414)

Seega selgub aastaplaanist, et rõhku pannakse kodumaisele teletoodangule ning järjest enam kasvavad Eestis tehtavad saated. Jätkuvalt olulisel kohal on ka Soome edastatavad saated, mille kohta on kirjas.

«/.../Tunduvalt suureneb Soomele antav televisiooni originaalsaadete maht, kuna praegu antavad saated nii mahult kui kvaliteedilt ei rahulda vaatajaid.» (ERA.R-973.8.414)

Taas leidub ametlikes dokumentides vihje auditooriumile ning auditooriumi vajadustele lisaks ka nõudmistele, mida plaane tehes nähtavasti ka arvestati. Kuid nagu ka plaanist selgub, ei suudetud täita, vähemalt mitte kvantiteedilt.

Televisioonistuudio filmitootmine

Tallinna Televisioonistuudio toimetuste filmitootmise plaan ja tegelikud tootmine 1966 (tundides)

Toimetus	aastaplaan/tegelik
«Aktuaalse Kaamera» peatoimetus	44/51,16
Ideoloogia peatoimetus	9/17,3
Soomekeelsete välissaadete osakond	6,0/6.25
«Eesti Telefilm»	62,48/9,59
kokku	121,48/84,54

allikas: Rahvusarhiiv

Ka filmitoodangu mahu kasvu kohta antakse mõista, et tegemist on Üleliidulise Raadio ja Televisioon Komitee ettepanekul tehtud plaaniga, kuid lisaks sellele arvestatakse filmitoodangu mahu kasvatamisel paljuski ka Tallinna Televisioonistuudio saadete mahu kasvu. (ERA.R-973.8.414) Samas nähtub tabelist ka see, et tegelik tootmine ei vasta kaugeltki planeeritule, jäädes plaanile alla 36 ja poole tunniga. Millest see asjaolu tingitud on, ei ole käesoleva töö autorile teada ning ei selgu see ka ametlikest dokumentidest.

Tootmisplaanide tegelikud mahud näitavad selgelt aga «Eesti Telefilmi» mahu vähendamist pea 53 tunni võrra. Samas kasvab ideoloogia peatoimetuse ja «Aktuaalse Kaamera» peatoimetuse maht, võrreldes planeerituga, kokku 15,46 tundi. Paraku ei selgu tootmismahude erinevuse põhjused. Võib üsna kindlalt oletada, et tänu ületootmisele teistes sektorites, vähendati tootmismahutu «Eesti Telefilmil». Kuid plaanidest ega nende juures olevatest dokumentidest ei selgu, miks jäi täitmata ka ülejäänud plaanis nähtud tootmistundide maht.

Nagu eelnevates plaanides on ka 1966. aasta plaanis Raadio ja Televisiooni Komitee esimehe poolt ette antud karmisõnalised juhendid, kuidas peajaslikult ressursside jagunemist kontrollida.

«2. Komitee plaani-finantsosakonnal (sm. Karu) informeerida pidevalt komitee juhtkonda tootmisplaanide ja eelarve täitmise käigust. Eriti jälgida palgafondi kasutamist ning sideministeeriumi tehniliste vahendite ekspluatatsioonisummade kulutamist.» (ERA.R-973.8.414)

Nõukogude ajal tootis Raadio ja Televisiooni Komitee ise programmi, kuid saadete levitamises mängis suurt rolli siseministeerium, mille kontrollida olid suured saatjad Tallinnas ja mujal. Tallinna torne nimetati «kolmeks õeks» ning asusid nad eri paikades Tallinna linnas. Saatjaid kasutati vastavalt rendilepingule ning kasutamise eest tuli maksta ENSV Siseministeeriumile, nagu selgub intervjuust Ilme Käesiga.

Ilme Käes: «Meie ülesanded olid siis: koosseisud, eelarve ja tolajal olid need saatjad, tohutu võimsad, suured. Te ei mäletagi seda kolme õde, mis seisis: Koidu tänaval ja Nõmmel ja vana raadiomaja juures seisis suur mast...väike paus... Need kuulusid sideministeeriumile ja nende eest käis eraldi maksmine. See oli võrdlemisi niisugune, noh kuidas öelda, kallihinnaline, mis moodustas eelarvest kuskil 40% juures võibolla mõned aastal isegi rohkem, olenes kuidas teisi kulusid niimoodi õnnestus saada.»

Eesti NSV Ministrite Nõukogu Raadio ja Televisiooni Komitee esimehe käskkiri 1966. aasta plaanide täitmise ning eelarve kasutamise kohta mainib peale plaani-finantsosakonna ka raamatupidamist, mille juhatajale antakse korraldus mitte välja maksta eelnevalt kooskõlastamata kulutusi. Erilist rõhk asetatakse komandeerimiskuludele.

«/.../Jälgida pidevalt komandeerimissummade kasutamist ning informeerida tehtud kulutustest komitee juhtkonda ja peatoimetajaid. /.../

5. Komitee esimehe asetäitjatel (sm-d Piip ja Slutsk) mitte lubada kõrvalekaldumist käesolevaks aastaks kinnitatud tootmisplaanist ja eelarvest.»(ERA.R-973.8.414)

Antud töös vaadeldud plaanides ning nendega kaasnevates seletuskirjades ja käskkirjades esineb 1966. aasta plaani käskkirjas esimest korda korraldus asetäitjatele, mis rõhutab rangelt plaani täitmise kontrolli. Ometi selgub hilisemast aruandlusest, et plaani ei täidetud selliselt nagu oli ette nähtud

1967

Raadio

Raadio programmide tootmismahud aastaks 1967 (tundides)

Programm	Aasta	I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvartal
I programm	5658	1395	1410	1427	1426
II programm	1679	414	419	423	423
ULL	1095	270	273	276	276
Välissaated	1058	261	264	266	267
kokku	9490	2340	2366	2392	2392

allikas: Rahvusarhiiv

1967. aasta raadio plaanide juures on kindlasti kõige tähelepanuväärsem rida II programm ehk «Vikerraadio» sünd, mis oma saadetega alustas 3. aprillil ehk teise kvartali alguses, seega võime öelda, et arhiveeritud plaanist ei ole kindlasti täidetud Eesti Raadio teisele programmile ette kirjutatud tootmismaht esimeseks kvartaliks. Antud kausta dokumentidest ei selgu aga tegelik

tootmismahht ning ei selgine ka põhjused, miks II programm juba esimeses kvartalis tööd ei alustanud.

Ülejäänud raadiot puudutavad dokumendid antud arhiivikaustas puudutavad peamiselt tehnika soetamise ja selle töösse võtmisega seotud küsimusi. Näiteks selgub ENSV Riikliku Plaanikomitee esimehe asetäitja U. Jürisoo kirjast, et Raadio ja Televisioonikomiteel oli peale ENSV Plaanikomitee võimalik rahalise nõudmisega pöörduda ka üleliidulise Raadio ja Telekomitee poole.

«Eesti NSV Riiklik Plaanikomitee, läbi vaadanud ülalmärgitud taotluse, teatab, et vabariigi käsutuses puuduvad vajalikud valuutaressursid Tšehhoslovakkia Sotsialistlikust Vabariigist helisalvestusbussi soetamiseks. Nimetatud autobussi ja raadiotehniliste seadmete soetamist Tšehhoslovakkia Sotsialistlikust Vabariigist tuleb ENSV Riiklikul Raadio ja Televisioonikomiteel taotleda Üleliidulise Raadio ja Televisioonikomitee kaudu.» (ERA-R973.8.425)

Peale üleliiduliselt komiteelt rahaliste vahendite aspekti tuleb antud dokumendist välja teinegi aspekt. Nimelt soetati Nõukogude Liidus välisriikidest asju, tehnikat jms valuuta eest, mitte Nõukogudemaal kehtinud rublade eest, nagu selgitab Vello Lään intervjuus: «/.../ sul võis isegi raha olla, aga Nõukogude Liidus seda riistapuud ei olnud. Ta pidi ise muretsema läänest valuutalahter...vat seda on muusaes väga huvitav, kusagilt tuleb välja, et ka Eestile anti mingi näpuotsatäis valuutat. Milleks seda kasutati, enamasti mingi tehnikajupi muretsemiseks, mida Nõukogude Liidust ei saanud. /.../»

Dokumentidest ei selgu aga, kas Raadio ja Televisioonikomitee taotles valuutavahendeid üleliiduliselt komiteelt või mitte.

Televisioon

Televisioonistuudio toimetuste tootmisplaan aastaks 1967 (tundides)

Toimetus	Aastaplaan/tegelik tootmine
«Aktuaalne Kaamera»	385/340,54
Propaganda ja noorte peatoimetus	228,30/194,20
Soomekeelsete välissaated	94/94,44
Vahendussaadete peatoimetus	1125/1322,53
Sekretariaat	240/251,37
Laste ja «Telekool»	197/288,51
Kirjandus ja kunst	43/45,05
muusikasaated	59,30/53,10
kokku	2372/2591,74

allikas: Rahvusrhiiv

Ainuke detailsem ülevaade on toodud «Sekretariaadist»

7.saated

8.reklaam

9.saatekavateade

10.tabel

11.vaheajad

12.film

«Telekooli» nimetuse alla koondati televisiooni õppe-ja haridusasaated (Rahvusringhäälingu koduleht). Esimest korda plaanidest on laste- ja haridussaadet koos ning nende ületootmist 91,5 tunni võrra. Võrreldes teiste peatoimetustega hakkab silma Laste ja «Telekooli» peatoimetuse suur ületootmine. Võimalik, et ületootmise asjaolu on seotud ka plaanis oleva dokumendiga, milles Raadio ja Televisiooni Komitee esimees Endel Jaanimägi kirjutab: ENSV Ministrite Nõukogu esimehele V. Klausonile, ENSV Plaanikomitee esimehele H. Allikule ja ENSV rahandusministrile A. Norakule, ideega luua III programm:

«Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riiklik Raadio ja Televisiooni Komitee annab praegu televisiooni I programmil keskmiselt 12 tundi saateid päevas. Nendest on 7 tundi Eesti Televisiooni poolt ettevalmistatud, kuna 5 tunni ulatuses lülitatakse programmi Kesktelevisiooni saateid. Näiliselt küllaltki ulatusliku saatemahu juures ei suuda Eesti Televisioon siiski vajalikul määral kaasa rääkida noorsoo poliitilise, eetilise ja esteetilise maailmavaate kujundamisel. Et seda teha, selleks tuleks

luua uus, spetsiaalselt noortele määratud kolmas televisiooniprogramm (televisiooni II programm kujutab endast Kesktelevisiooni saadete translatsiooni.)

Riiklik Raadio ja Televisioonikomitee leiab, et seda noorsoole äärmiselt vajalikku programmi oleks otstarbekohane hakata andma juba käesoleva aasta viimasel kvartalil, Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäeva eel.

See programm jääks ELKNÜ Keskkomitee ja Eesti Televisiooni ühiseks häälekandjaks ning tema tegevuse organiseerib ja juhib Eesti Televisiooni koosseisu loodav «Noortestuudio» peatoimetus tihedas koostöös ELKNÜ Keskkomiteega. /.../»(ERA-R973.8.425)

Kirjast selgub, et uue loodava programmi eesmärgiks oli väga spetsiifilise sihtrühma saated. Nagu dokumendist nähtub, mängib uue programmi kujunemise juures olulist rolli ideoloogia, mille levitamise vajadusega põhjendatakse ka uue programmi loomist. Samal ajal tuleb kindlasti esile tõsta ka märksõnu eetiline ning esteetiline. Võib arvata, et ka raadio teise programmi loomise juures sarnastele märksõnadele rõhuti. Võimalik, et lootust seda programmi tööle panna andis Hruštšovi sulaaeg, mil ajakirjandus Nõukogude Liidus mõnevõrra vabamaks muutus.

Kirjast selgub ka programmi ülesehitus ning leviala, milleks esialgu planeeritakse ainult pealinna. Programmi loomist võib dokumendi põhjal pidada tõsiseks kavatsuseks, mida näitab ka asjaolu, et Raadio ja Televisioonikomiteel oli väidetav kokkulepe sideministeeriumiga, kelle hallata olid saatjamastid ning vajalikud levisagedused.

«/.../Saateid hakatakse esialgu andma ainult Tallinnas, keskmiselt 3 tundi päevas, millest 2 tundi originaalsaateid või ülekandeid teatritest ja kontserdisaalidest kuna üks tund jääks muude, peamiselt filmisaadete andmiseks. Programmi lülitatakse ka täiendavalt tehtavaid kroonikavõtteid 6 tunni ulatuses kvartalis. On saavutatud kokkulepe Eesti NSV Sideministeeriumiga kes kindlustab tehnilised vahendid saadete eetrisse andmiseks. /.../» (ERA-R973.8.425)

1967. aasta viimasesse kvartalis planeeritud uut programmi siiski ei teki. Raadio ja Telekomitee kirjale antud aasta plaaniprojektis vastab Eesti NSV Riikliku Plaanikomitee esimehe asetäitja O. Maltsev:

«Teatame, et 1967. aasta plaani arvestusse ei nähtud ette Eesti Televisioonis III programmi saadete organiseerimist. Eesti NSV Riiklik Plaanikomitee ei pea tööjõuressursside ja palgafondi piiratuse

tõttu võimalikuks III programmi saadete alustamist käesoleva aasta IV kvartalis.» (ERA-R973.8.425)

Plaanikomitee põhjendab plaani tagasilükkamist eelkõige palgafondi ning ressursipuudusega. Varasematest aastaplaanidest ei nähtu ka, et III programmi loomine oleks olnud pikemat aega plaanis (nagu see on näha raadio II programmi puhul), mis annab alust arvata, et tegemist võis olla samal aastal tekkinud ideega. Eesti Televisioon ei hakka ka hilisematel aastatel edastama lisaprogrammi.

Unt (2005) kirjutab, et pärast Praha sündmusi 1968. aastal muutus kontroll televisiooni üle tugevamaks. 1970. aastast hakkas komitee alluma üleliidulisele komiteele ning sisulised ettekirjutised karmistusi:

«1970. aastate ajakirjanduses läks suur osa energiast võitlusele elementaarsete tõdede eest. EKP KK võttis vastu mitmeid otsuseid ETV tegevuse kohta. Põhisüüdistus oli saadete nõrk ideoloogiline suunitlus, apoliitilisus ja subjektivism. Suurenes nomenklatuursete, EKP tellimussaadete osakaal. Tähtsustus toimetaja roll, autor ja režissöör taandusid – kunstikriteeriumid taandusid ideoloogiliste nõudmiste ees.» (Unt 2005)

Võimalik, et ka tänu nendele asjaoludele loobuti või sunniti ETV loobuma noortele suunatud programmi ideest, mille eesmärk oleks olnud peale ideoloogilise kasvatustöö ka esteetiline ja eetiline kasvatamine.

Telefilm

Tallinna Televisioonistuudio toimetuste filmitootmise plaan ja tegelikud tootmismahud 1967 (tundides)

Toimetus	Aastamaht/tegelik tootmine
«Aktuaalne Kaamera»	54,39/50,17
Propaganda- ja noortesaated	11,40/13,31
Kirjanduse ja kunstisaated	2,20/2,59
Lastesaated ja «Telekool»	4.2.07
Sekretariaat	0,45/1,22
Muusikasaated ja muusikapalad	0,20/-
Soome saated	4,45/7
Eesti Telefilm	6,28/9,37
vahendussaadet	-/0,08
kokku	84,48/86,01

allikas: Rahvusarhiiv

Võrreldes 1966. aastaga on telefilmile 121,84 tunni asemel planeeritud 84,48 tundi toodangut, mida on 37,3 tundi vähem. Kui võrrelda kahe aasta tootmismahude täitmist on näha, et 1966. aastal toodeti plaanist 84,54 tundi ning 1967. aastal 86,01 tundi. Võimalik, et vähendatud tootmismahud on seotud eelmise aasta plaani mittetäitmisega ning uut plaani koostades eeldati Filmistuudiolt väiksemat toodangut.

Filmitootmise juures on Raadio ja Telekomitee nõudmised tehnilist laadi ning suurimaks probleemiks on kujunenud monitori ekraanilt filmiv tehnika ning selle amortiseerumine. Kirjas ENSV Ministrite Nõukogu esimehele V. Klausonile, ENSV Plaanikomitee esimehele H. Allikule ja ENSV rahandusministrile A. Norakule, tulevad välja plaanimajanduse nõrkused. Antud juhul on nõrkusteks hankimisega seotud probleemid ning tänu sellele tekivad probleemid tootmisplaanide täitmises.

«/.../ seadmel UZTP-57 (tehase väljalase nr 1), milline anti talle üle peale eksploatatsioonist mahavõtmist Moskva Telekeskuse poolt 1960. aastal. Salvestuseks vajaliku kolme posti asemel saadi ainult üks /.../

Käesolevaks viisaastakuks 1966-1970 filmitootmise mahu planeerimisel sai planeeritud ka võtted monitori ekraanilt, lähtudes sellest, et monitori ekraanilt filmimise seadmete väljatöötamise ja

valmistamise võttis enda peale Tšehhoslovakkia SV /.../ Senini ei ole neid seadmeid välja lastud, samuti ei ole õnnestunud neid hankida Prantsusmaalt.» (ERA-R973.8.425)

Kuna seade (UZTP-57) on ainuke, mida ETV kasutada saab ei soovita seda utiliseerida, vaid selle tootmisüksuse mahtusid piirata ning sealt vabanevad reservid suunata teise tootmisharusse.

«/.../ Seoses sellega palume Teie nõusolekut, et komitee 1967. a. filmitootmise plaani saaks vähendatud 20 tunni võrra, monitori ekraanilt tehtavate võtete osas. Nende võtete vähenemise arvel vabaks jäävat honorari 0,6 tuh. rubla ja muid kulusid 1,5 tuh. rubla palume lubada kasutada kroonika- ja dokumentaalvõtete valmistamisel, kuna selleks ettenähtud summad on äärmiselt piiratud ja aasta-aastalt kulutatakse üle.»(ERA-R973.8.425)

Seega võib kirjast välja lugeda kaks olulist probleemi Raadio ja Televisioonikomitee filmitootmise juures, mis mõlemad on tingitud plaanimajandusest. Ühelt poolt nägi plaanimajandus ette kindlad tootmismahud, millest oli teatud juhtudel keeruline kinni pidada – antud plaani puhul ilmneb see ülekulutamises kroonika- ja dokumentaalvõtete puhul. Teisalt arvestasid plaanid ideaaltingimusi, jättes arvesse võtmata võimalused, et vajalikud ressursid ei ole tootmiseks tagatud – 1967. aasta plaani puhul kineskoobi ekraanilt filmimise seadmed, mida toodeti väljapool Nõukogude Liitu.

1968

Raadio

Raadio programmide tootmismahud aastaks 1968 (tundides)

Programm	aasta	I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvartal
I programm	5673	1410	1410	1426	1427
II programm	2050	510	510	515	515
välissaated	1061	266	266	263	266
ULL	1281	319	319	321	322
kokku	10065	2505	2505	2525	2530

Allikas: Rahvusarhiiv

Hüppelist kasvu aastaplaanis näitab raadio II programmi tõus, mida toodetakse eelmise aastaga võrreldes 356 tundi rohkem. Kuna raadio kohta ei leidunud dokumentides tegelikku tootmist ei saa siinkohal välja tuua fakti õigusust.

Küll annab programmi mahu suurenemisest teada plaaniga kaasa olev käskkiri, mis teatab programmimahu suurenemisest.

(ERA.R-973.8.431)

«Raadiosaadete maht kasvab ööpäevas ühe tunni võrra (II programmil – Vikerraadio), millega keskmine maht ulatub 28, 5 tunnini ööpäevas. See on kooskõlastatud Eestimaa KP Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega nr. 286, 11. juunist 1966. a. ettenähtud raadiosaadete mahu suurenemisega käesoleval viisaastakul.» (ERA.R-973.8.431)

Esimest korda tuleb aastaplaanidest välja ka tööjõu- ja honorarifondi kulu ühe saatetunni kohta.

«/.../ Peab märkima, et 1967. a. tuli ühe ööpäeva keskmise saatetunni kohta 19,6 töötajat, 1968. a. plaani järgi 20,2 töötajat. /.../

Honorarifondi arvestamisel on lähtutud ülalmärgitud otsusest, mille järgi honorari kulu ühele raadiosaate tunnile on ette nähtud 40 rubla.» (ERA.R-973.8.431)

Aasta 1968. on murranguline aasta, mis puudutab tehnika ja tehnoloogia arengut Raadio ja Televisioonikomitee käsutuses. Sellel aastal taotleb komitee juurde hulgaliselt kapitaalmahutusi, mida kulutatakse nii maja renoveerimiseks kui uue tehnika soetamiseks 1969. aastaks.

«Riiklik Raadio ja Televisiooni Komitee taotleb kapitaalmahutusi 1969. a. Raadiomaja juurdeehituse lõpetamiseks (ehitusmontaažtööd 404 tuh. rbl.), kitsasfilmi töötlemise kompleksi ehitamiseks (ehitusmontaažtööd 86 tuh. rbl.), arvutusmasin Razdan-3 (600 tuh. rbl.) muretsemiseks /.../»(ERA.R-973.8.431)

Tehniliseks murranguks võib pidada esimese arvutusmasina saabumist Raadiomajja 1968. aastal (Ringhäälingumuuseumi koduleht). Nagu selgub käskkirjast on plaanis teinegi masin osta 1969. aastal, maksumusega 600 000 rubla. Kui võtta arvesse, et ühe saatetunni eetrisse laskmiseks oli ette nähtud 40 rubla. Kahe numbri võrdlemisel ilmneb, et ühe arvutusmasina maksumus oli võrdne 15 000 eetritunni tootmisega. Seega kui arvestada, et aastal 1968. oli planeeritud toota 10 065 tundi programmi oleks ühe arvutusmasina hind võrdne poolteise aasta programmi maksumusega.

Televisioon

Televisioonistuudio toimetuste tootmisplaan aastaks ja tegelik tootmine 1968 (tundides)

Toimetus	Aastamaht/tegelik tootmine
«Aktuaalne Kaamera»	385/363,07
Propaganda saadete peatoimetus	247/253,22
Kunstiliste saadete peatoimetus	108/132
Noorte-, laste- ja «Telekooli» saadete peatoimetus	248/315,56
Vahendussaadete peatoimetus	1306/1362,03
Tartu stuudio	28/24,31
Sekretariaat	240/260,41
kokku	2562/2711,40

Allikas: Rahvusrhiiv

Sekretariaadisaated jagunevad

- saated
- reklaam
- saatekavateade
- tabel
- vaheajad
- film

Propagandasaated jagunevad

- propagandasaadete toimetus
- soomekeelsete välissaadete ja rahvusvaheliste suhete toimetus

Esimest korda kajastub plaanides Tartu stuudio tootmismaht. Stuudio organiseeriti korrespondendipunktist ümber aastal 1967 (Rahvusringhäälingu koduleht). Aasta pärast on Tartu stuudiole ette nähtud 28 tunnine tootmismaht, millest täidetakse 24 ja pool tundi. Samas kirjutab Šein (2004), et Tartu stuudio tootis juba 1967 aastal üle 100 tunni saateid. Seega võib Šeini (2004) ja dokumentide võrdlusest järeldada, et aasta hiljem vähendati Tartu stuudio toodangut pea kahe kolmandiku võrra. Samas puuduvad andmed põhjuste kohta, miks see nii võis olla.

Uue programmi idee, mis pidi olema suunatud ainult noortele lükati küll 1967. aastal tagasi, kuid 1968. aasta plaanist näeme jätkuvat tõusu just noortele ja lastele suunatud saadete mahtude kasvus.

1968. aasta plaanis on tehtud mõned korralduslikud muudatused. Nii on erinevate üksustena loodud

propaganda ja noortesaadete toimetused ning vastupidiselt varasemate aastatega on märgitud ka propagandasaadete toimetused, kuhu lisaks soomekeelsete saadetele on lisandunud rahvusvaheliste suhete toimetus.

«/.../ulatub 12,5 tunnini, millest 7,5 tundi kohalikud saated ja 5 tundi teiste televisioonistuudiot saated. II programmil antakse edasi Kesktelevisiooni saateid 11 tundi ööpäevas ja III programmil Leningradi Televisioonistudio saateid 5 tundi päevas. Kohalike saadete maht tõuseb 2562 tunnilt 1968. aastal 2740 tunnile 1969. aastal ning oma (originaal) saadete maht 948 tunnilt 980 tunnini.» (ERA.R-973.8.431)

1967. aasta lõpul hakati edastama siiski III programmi, kuid esialgse plaani kohaselt, toota seda ise ning suunata toodang noortele, edastati Leningradi Televisioonistudio programmi. 1968. aastaks pakuti välja plaan nii Kesktelevisiooni kui ka Leningradi Televisioonistudio programmide edastamiseks.

«Eesti NSV Sideministeeriumi Vabariikliku Raadiokeskuse poolt möödunud aasta lõpus ekspluatatsiooni antud televisioonisaatja mis annab XII kanalil Leningradi Televisioonistudio programmi, töötab häireteta ja saadete tehniline kvaliteet on hea. Kuna selle saatja levipiirkond on kahekordselt suurem saatjast mis praegu annab edasi Kesktelevisiooni saateid III kanalil, siis oleks otstarbekohane hakata k.a. 1. aprillist Kesktelevisiooni saateid andma edasi võimsama saatja kaudu XII kanalil, Leningradi Televisioonistudio saateid aga III kanalil.» (ERA.R-973.8.431)

Esialgu ainult piiratud ulatuses levinud Kesktelevisiooni programmi hakati seega edastama võimsama saatja kaudu üle terve Eesti NSV ning poliitiliselt vähemoluline programm, mida tootis Leningradi Televisioonistudio, viidi üle piiratud levipiirkonnaga sagedusele.

Telefilm

Tallinna Televisioonistuudio toimetuste filmitootmise plaan ja tegelik tootmine 1968 (tundides)

Toimetus	Aastamaht/tegelik tootmine
«Aktuaalne Kaamera»	63/66,44
Propaganda saadete peatoimetus	10,50/11,58
Kunstiliste saadete peatoimetus	2,49/4,03
Noortesaadete ja «Telekooli» peatoimetus	5,21/3,24
Eesti Telefilm	10,00/10,03
Tartu stuudio	1/-
kokku	93/96,12

Allikas: Rahvusarhiiv

Propaganda saadete peatoimetus jaguneb

- propaganda toimetus
- soomekeelsete välissaadete ja rahvusvaheliste suhete toimetus

Televisiooni filmitoodangu puhul näitab tabel, et Kunstiliste saadete peatoimetus toodab pea poolteisttundi rohkem kui esialgu plaanis ette oli nähtud, samas Tartu stuudio oma ühetunnist filmitoodangu plaani ei täida.

Eelmiste aastaplaanide puhul on telefilmiga seotud toodang ja käskkirjad puudutanud peamiselt tehniliste vahendite puudumist, nende amortisatsiooni. 1968. aasta plaanist tuleb esile aga probleem, mis vaevab peamiselt filmitegijaid. Igal aastal kulutati dokumentaalfilmide tegemiseks rohkem kui aastaplaan ette nägi. 1986. aastal võetakse probleem, millele varasematel aastatel viitab ainult ületootmine plaanides, ette ka plaaniga kaasas olevas käskkirjas.

«Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riiklik Raadio ja Televisiooni Komitee kavatseb hakata valmistama dokumentaalfilme mitmetest tuntud revolutsioonitegelastest, nagu Korgist, Pöögelmannist, Anveldist, Rästasest jt. Juba 1968. aasta alguses on kavas alustada tööd August Korgi elu ja tegevust käsitleva koheosalise dokumentaalfilmiga. Kuna nimetatud filmi loomine on vastutusrikas ülesanne ja selleks tuleb teha eeltööd ja filmivõtteid töötajate komandeerimisega Tartu, Moskva, Leningradi ja Krimmi ning kasutada teiste stuudiote võttetehnikat ja arhiivide teenuseid, siis Eesti Televisioonile 1968. a. eelarves ettenähtud vahenditest ei piisa täielikult selle dokumentaalfilmi valmistamiseks. Arvestades selle filmi loomise vajadusega, palume Teie nõusolekut suurendada vabariiklikust eelarvest Riikliku Raadio ja Televisiooni Komitee 1968. a. eelarve kulusid televisiooni filmivõtete muude kulude osas 7,8 tuh. rubla

võrra.» (ERA.R-973.8.431)

Nagu kirjast Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitjale A. Greenile, Eesti NSV Riikliku Plaanikomitee esimehele H. Allikule ja Eesti NSV Rahandusministrile A. Norakule – selgub on 1968. aasta tootmisplaanis ette nähtud ideoloogilised filmid. Võimalik, et filmide tegemise ideede ja arvu taga oli oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäev, kuigi otseseid vihjeid aastapäevale ei ole.

1969

Televisioon

Televisioonistuudio toimetuste tootmisplaan aastaks ja tegelik tootmine 1969 (tundides)

Toimetus	Aastaplaan/tegelik tootmine
«Aktuaalne Kaamera» peatoimetus	429,30/419,56
Propagandasaadete peatoimetus	270,30/288,22
Kunstiliste saadete peatoimetus	151/187,28
Noorte-, laste- ja «Telekooli» peatoimetus	289,30/331,31
Vahendussaadete peatoimetus	1299,30/1432,13
Tartu stuudio	31,30/32,23
sekretariaat	266,30/272,54
kokku	2738/2964,47

Allikas: Rahvusarhiiv

Propagandasaadete peatoimetus jaguneb

- propagandasaated
- soomekeelsete välissaadete ja rahvusvaheliste suhete toimetus

Sekretariaat jaguneb

- reklaam
- saatekavateade
- testtabel
- vaheaeg

Eesti NSV Riikliku Plaanikomitee arhiivikaustas ei kajasta 1969. aastal loodud vastupropaganda toimetust. Vähemalt ei esine toimetus selle nimega, küll kajastub aastaplaanis propaganda peatoimetuse jagunemine propaganda saadeteks ning soomekeelseteks välissaadeteks ja rahvusvaheliste suhete toimetuseks.

1969. aastal jõuab Raadio ja Televisioon Komiteele kohale 1968. aastal küsitud arvutusmasin Razdan-3. Arvutusmasina kohalejõudmine ei ole aga ainuke tehniline uuendus komitee tehnilises varustuses. Aastaks 1969 on komitee tehniline baas nii suur, et tehakse korraldus uue, isemajandava ettevõtte loomiseks. Ettevõtte ülesandeks on tagada Raadio ja Televisiooni Komitee toodangu tehniline pool.

«/.../ Juhindudes NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Raadio ja Televisiooni Komitee esimehe käskkirjast nr 78, 5. märts 1969. a. «Raadio-telekeskuste loomisest komitee süsteemis», moodustatakse Eesti NSV Sideministeeriumi süsteemist vastuvõetava ja Eesti Televisiooni olemasoleval tehnilisel baasil Eesti Raadio ja Televisiooni Komitee koosseisus isemajandav ettevõtte. Loodava ettevõtte nimetuseks on: Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Raadio ja Televisiooni Komitee Eesti Televisiooni Tehniline Keskus. Ettevõtte ülesandeks on oma tehnilise baasiga kindlustada komitee plaanis olevate televisioonisaadete ettevalmistamist ja filmide tootmist. /.../» (ERA.R-973.8.443)

Dokumentidest ei ilmne uue loodava ettevõtte täpne tehniline baas ning konkreetsemalt ei ole sõnastatud ka ülesanded. Varem ENSV Sideministeeriumile kuulunud varad, kanti aktiga üle uuele ettevõttele. Lisaks varadele kanti üle ka töökohad, ametid ning palgafond ja palgamäärad.

1960. aastate lõpp kujunes aktiivseks värvitelevisioonile ülemineku planeerimiseks. Määrused värvitelevisiooni vastuvõtuks pärinevad aastatest 1968 ja 1969, mille väljaandjateks on ENSV Ministrite Nõukogu. Määrustega nähti ette ka värvilise programmi tootmine aastateks 1971 ja 1972. Dokumentatsioonis nähtub taaskord paradoks, kus ühelt poolt nõutakse Raadio ja Televisiooni Komiteelt tehnilist uuendust, isegi innovatsiooni, kuid vajalikke vahendeid selleks tagatud ei ole ning komiteel tuleb pöörduda ENSV Plaanikomitee poole vahendite hankimiseks.

«/.../ Vastavalt NSVL Ministrite Nõukogu 23. juuli 1968. a. määrusele nr. 571 ja ENSV Ministrite Nõukogu 9. sept. 1969. a. määrusele nr. 304 «Abinõude kohta värvitelevisiooni arendamiseks» on meie vabariigis ette nähtud 1971-72. aastal värvitelevisiooni kohaliku programmi ülekandmine. Selle täitmiseks on vaja alustada vastava aparatuuri muretsemist juba 1970. a. lõpul ja 1971. aastal, milleks on vaja eraldada komiteele 1,7 kuni 2 mil. rubla. (ERA.R-973.8.443)

1969. aasta maikuus peeti Tallinnas Intervisiooni Nõukogu 38. istungjärgk. Istungjärgu toimumise kohta on plaanides arhiivis üks dokument, milles kajastub istungjärgust osavõtvate riikide nimekiri ning kulude kandmise kohustus, millesse peab omapoolse panuse andma ka kohalik Raadio ja Televisiooni Komitee.

Telefilm

Tallinna Televisioonistuudio toimetuste filmitootmise plaan ja tegelik tootmine 1969 (tundides)

Toimetus	Tootmisplaan/tegelik tootmine
Aktuaalse Kaamera peatoimetus	67,30/69,20
Propagandasaadete peatoimetus	7,30/9,51
Kunstiliste saadete peatoimetus	3,06/4,08
Noorte-, laste- ja «Telekooli» saadete peatoimetus	6,54/5,44
Eesti Telefilm	13,00/11,10
Tartu stuudio	1,36/1,18
Vahendussaadete peatoimetus	1,24/0,50
kokku	101/102,21

Allikas: Rahvusarhiiv

Propagandasaadete peatoimetus jaguneb

- propagandasaated
- soomekeelsete välissaadete ja rahvusvaheliste suhete toimetus

1969. aasta plaanis puuduvad dokumendid, käskkirjad või seletuskirjad, mis otseselt või üheselt puudutaksid komitee filmitootmise üksust. Kuna aga tegemist oli ühe suure organisatsiooniga, mõjutasid eelpool kirjeldatud otsused ja plaanid otseselt ka televisiooni filmitootmist. Eriti otsust, millega loodi Tehniline Keskus, kuna tootmiseks vajalikku tehnilist varustust hakkas haldama uus isemajandav üksus.

3.2 Intervjuude analüüs

Raadio ja Televisioonikomitee plaanikomitee tööst parema ettekujutuse saamiseks viidi läbi intervjuu pikaaegse ringhäälingu töötajate Ilme Käesi ja Vello Ladvaga. Tele-raadiokomiteesse asus Ilme Käes tööle 1977. aastal ja Vello Ladva 1985. aastal, kuid oli varem komitees tööl väliskommentaatorina, nii televisioonis kui raadios. Aastatel 1988-1990 oli Ladva Tele-raadiokomitee kaadriosakonna juhataja.

Ringhäälingusse tööle asumine

Mõlema intervjuueeritavaga vestlesime, kuidas ja mis alustel neid tööle võeti.

Ilme Käesi puhul on huvitavaks seigaks asjaolu, et esimese töökohana vormistati ta tööle televisiooni vahendussussaadete toimetaja kohale, kuid seda ainult formaalsetel põhjustel.

Ilme Käes: «Vormistati tööle tähendab, ma ei võtnud tööraamatut kaasa, käskkirjaga vormistati tööle niisugusele ametikohale, sest palk pidi jooksuma ja pearaamatupidaja, kes ei olnud veel pensionile läinud niimoodi, kes valmistus pensionile minema oli veel ametipostil. Sinna kahte inimest vormistada ei saanud tolajal.»

Intervjuueeritava vastusest tuli välja, et oluliseks oli ideoloogiline sobivus ning tööle vormistamist, vähemalt juhtivkohtadel, saatis võimustruktuuride kontroll.

Ilme Käes: «/.../ Ei! Vormistamisi ei saadetud tähendab. Inimesi võeti tööle sinna süsteemi niimoodi ütleme juhtivkohad, ütleme need olid kõik läbi selle julgeoleku kontrolli. Said ainult usaldusväärsed inimesed.»

Vello Ladva intervjuu puhul on märgata ideoloogiaga seotud küsimuses vastusest kõrvale puiklemist, kuid kuna intervjuu läbiviimise ajal viibis lauas ka Ilme Käes, kes aeg-ajalt intervjuusse sekkus, vastas ka Vello Ladva küsimusele.

Peadirektori asetäitjana jah, et kas te mäletate sellest ajast mingeid õpetus või manitsussõnu, milline peab üks programmi padirektori asetäitja olema või mingeid ideoloogilise nõudmisi?

Vello Ladva: «Ei seda nüüd ei olnud. Otsestelt ei esitatud.»

Ilme Käes: «Ära nüüd ütle, ustav pidid olema.»

Vello Ladva: «No ustav..jaa muidugi, partei liige, see oli...»

Ilme Käes: «Parteilane pidi olema, ustav pidid olema.»

Mille järgi seda ustavust vaadati või mõõdeti?

Vello Ladv: «Vat ei tea...»

Ilme Käes: «Eelnevad töökohad, ta ütles ju, et oli keskkomitees tööl, oli ustav.»

Vello Ladv: «Jaah. Tähendab '80-ndal aastal...»

Ustavus ning lojaalsus süsteemile oli teemaks ka Ilme Käesi intervjuu puhul, millest selgus, et juhtivpositsioonid olid küll määratud parteilastele ja ustavatele inimestele, kuid keskastme juhtideks võisid saada ka ilma parteipiletita.

Ilme Käes: Vaata usaldusväärsed inimesed olid siis nagu otsustatigi, et kelle paberid olid puhtad.

Mida konkreetselt tähendab väljend «paberid olid puhtad» ei õnnestunud intervjuu käigus välja selgitada. Kuid eelnevatele uurimustele ja teostele (Rudi 2003; Tannberg 2005 jt) viidates võib järeldada, et oluliseks oli lojaalsus süsteemile ning kindlasti ei tohtinud inimese dokumentides olla viidet mõnele režiimivastasele teole, tegevusele, seotusele ebasoovitavate rühmitustega.

Edasi vaatame mõlema intervjuueeritava teenistuskäiku, tööiseloomu ja mälestusi eraldi peatükkidena. Tegemist oli küll ühes süsteemis ja ühes organisatsioonis töötavate inimestega, kelle tööülesanded teatud juhtudel ka kattusid või tuli ette tihedamat suhtlust kahe osakonna vahel, kuid suurem osa tööst ja selle iseloomust on siiski selgesti eristatav.

Töölevõtmise teemadel vestlesime pikemalt Vello Ladvaga, kes aastatel 1988-1990 oli Tele-raadiokomitee kaadriosakonna juhataja. Intervjuueeritava sõnul tegeles tolleaegne kaadriosakond peamiselt tööle ja töölt lahkumiste vormistamisega, aga ka teiste kaadriliikumisega seotud küsimustega. Oluliseks tööülesandeks oli ka täienduskoolituste ja komandeeringute vahendamine erinevatesse osakondadesse.

Vello Ladv: «.../ Teine asi, igasugune õppustele suunamine, koolitus, siis oli struktuuri ja kogu see koosseis, mis tuli käskkirjadega paigale panna. Kes, mis kohal, kui palju palka saab.»

«.../Kaadri komplekteerimine oli toimetuse juhatajate pädevuses. Jah. Niiet ega kaadriosakond seda ei otsustanud, aga läks ikkagi juhatuse esimehe juurde ja sealt hakkas peale.»

Siiski selgus intervjuu käigus, et kaadriosakonna ülesandeks oli ka teataval määral taustakontrolli tegemine. Eelkõige puudutas see varasemat töökäiku, iseloomustusi eelmisest töökohast, haridust ja **kontrolliti ka kandidaadi vanuselist sobivust.**

Kui palju teil üldse sõnaõigust oli või kui palju teie kaasa rääkisite?

Vello Ladva :«Tähendab nii palju kui oli...taheti mõnel puhul...»

Ilme Käes: «Taustakontrolli, ütle ausalt, otse välja.»

Vello Ladva: «ah! Mida?»

Ilme Käes: «Et taustakontrolli tegite teie.»

Vello Ladva: «Tähendab kontrolli praktiliselt ei saanud teha. Aga, et ta ei läinud mingisuguste seadustega vastuollu, et ta näiteks ei olnud nii noor, et ta oli vastavate eriala lõpetanud või nii edasi. Vot niisugused asjad.»

Edasises vestluses koorub siiski tänu Ilme Käesi aktiivsele osavõtule ja survestamisele, et vajadusel oli kaadriosakond siiski asutus, kus tehti ka taustakontrolli. Ent dialoogis intervjuueeritavate vahel jäädakse seisukohale, et tegemist oli siiski kontrolliga, mis ei puudutas kandidaadi eelnevat professionaalselt elu ning teenistuskäiku. Otseselt ideoloogiliste vastuolude või muu säärase tõttu ametist ilmajäämist ei nimeta kumbi vastaja, kuid intervjuust võib eeldada, et kaadriosakonna puhul oli tegemist vahelüluga eelmise töökoha ja uue töökoha otsustajate vahel.

Aga ütleme, et üks asi seal toimikus oli, et alkoholi tarbimise tõttu lahti lastud...aga kui seal olid mingid vastuolud ideoloogiaga või mõni muu säärane asi, kas siis sai...

Vello Ladva: «Tähendab kui öeldi midagi pahasti siis olid ukSED suletud. Kui öeldi, aga jah, kui ei öelnud...sest seal võis tekkida tõesti selline asi, et millegipärast vot seda ja seda, ta on halb ja ei sobi. Aga see võis olla ka...ega me ei saanud seda kontrollida, kas see oli õieti öeldud või mitte.»

Intervjuueeritav Vello Ladva viitab sellele, et kaadriosakonnal puudus otsustusõigus tööle võtmise üle ning pigem oli tegemist arvepidamisüksusega.

See oli nagu raamatupidamine inimeste üle?

Vello Ladva: «Võib öelda küll nii jah.»

Ilme Käes: «Personaliga seotud liikumiste arvestus.»

Vello Ladva: «Jaa...jah...»

Intervjueeritavate töö ja plaanimajandus (eriolukorrad, plaanivälised juhtumid jms)

Kuni Eesti taasiseseisvumiseni 1991. aastal korraldati ENSV-s kogu majanduselu plaanimajanduse tingimustes ning vastavalt plaanimajanduse reeglitele (vt plaanimajandus).

Plaanide hierarhiat on kirjeldatud teooria peatükis, peale plaaniosakonna puutused eelarvete ja aastaplaanidega kokku otseselt kaadripoliitikaga tegelenud ringhäälingu töötajad, teiste seas aastatel 1988-1990 ka kaadriosakonna juhataja, kelle intervjuust selgub, et rangetes oludes oli siiski olemas ka kombineerimisvõimalusi, mida teoorias üldiselt ette ei nähtud (Müür 1971).

Kui palju te kaadriosakonna juhina plaanimajandusega kokku puutusite?

Vello Ladva: «No nii palju eksole, et struktuur oli ees, seda ei saanud rikkuda, nii palju ametikohti. Jajaa, niisugune oli siis nende ametikohtade palk, seda pidid sa koguaeg jälgima. Jajaa, et seal sai kombineerida, kui seal näiteks sümfoonia orkestris oli kaks kohta vaba, siis võtsid konservatooriumi tudengid, mitte kaks aga neli tudengit, et poisid saaksid lisateenistust ja raha õppimiseks, niisuguseid asju said teha. Aga mingisugust suurt kõrvalekaldumist ei saanud struktuuris olla. Ametikohtade arv oli ette määratud. /.../ kui ametikohta ei olnud, siis tööle võtta ei saanud.»

Vastustest tuleb selgelt välja kaadripoliitika tsentraalne juhtimine, kus kindlalt ja rangelt oli ette nähtud töökohtade arv, palk ja teised tingimused. Samas võis tekkida ka vastupidine olukord, kus struktuur nägi ette ametikohta, kuid reaalselt seda täita ei õnnestunud. Vestlusest tuli välja, et sellist olukorda juhtus ääretult harva, kuid võis siiki ette tulla.

Vello Ladva: «No siis tekkis küsimus, et kas sinna on vaja inimest või koht likvideerida? Kui ikka koht pikalt tühi oli, läks ta ka maha /.../»

Ootamatud ja ettearvamatud olukorrad, mida võib nimetada plaanivälisteks olukordadeks, andsid võimaluse muidu rangetes oludes näiteks palka tõsta.

Vello Ladva: «/.../ ja see palk läks siis toimetusse, jagada lisatasudeks või täiendav palk või palka tõsta kui võimalik.»

Töökohtade loomine algas ja lähtus samuti plaanidest ning kinnitatud eelarvetest, misjärel sai Tele-raadiokomitee kaadriosakond teada uuest töökohast ning seejärel algas kandidaatide otsimine või konkreetsemalt tööle vormistamine. Aastaplaanidega pandi paika tootmismahud, eetriajad jms ning vastavalt sellele loodi ka töökohti, misjärel konkreetne toimeetus otsis inimese ning kaadriosakonna ülesandeks jäi teatud juhtudel kontroll ja tööle vormistamine.

Kes või kuidas seda planeeritavat arvu mõjutada sai?

Ilme Käes: «Planeeritavat arvu sai mõjutada raadio juhtkond, raadiodirektor või komitee esimehe asetäitja, kes tolajal jooksis niimoodi, oli komitee seal. Keskkomiteega kooskõlastatud, plaanikomiteega kooskõlastatud, rahandusministeeriumist raha ka lõpuks tagatud. Uus aasta hakkas, hea juhul võis vahest ka detsembri lõpus mõni koht juurde ilmuda, kui oli raha üle ja sai seda lubada.»

Vello Ladva: «Põhiline hakkas ikka jah rahast pihta, et oleks kindlustatud.»

Peamiseks plaanimajanduse juures oli siiski olukord, kus kogu plaan, koos rahaga pidi olema eelnevalt hierarhiliselt kooskõlastatud.

Ilme Käes: «Õhulosse võis ju mõelda, aga kui õhulossidele raha ei tulnud taha, kui seda ei olnud heaks kiidetud, siis ei toimunud midagi.»

Kaadriosakonna toimikud

Kaadriosakonna kolmel töötajal oli ligipääs ja vastutus kõikide ringhäälingus töötanud inimeste personalitoimikutele. Toimikutes hoiti persooni ankeete, käskkirju, kiitusi, laitusi, avaldusi, fikseerida tuli ka õppused ja komandeeringud jt liikumised ringhäälingu sees.

Ligipääsust toimikutele arutavad intervjuueeritavad pikemalt:

Kellel oli neile toimikutele juurdepääs peale kaadriosakonna?

Ilme Käes: «Mitte kellegil...»

Vello Ladva: «Tähendab noh...»

Ilme Käes: «Vastava poole ülemused võisid iga kell tulla ja vaadata»

Vello Ladva: «Ja toimetuse juhataja andsime kohapeal kasutuseks.»

Ilme Käes: «Aga sa väljaviimiseks andsid ka? Anupõllule ja Slutskile näiteks»

Vello Ladva: «Ei, ei andud ei, ei, ei. Mitte väljaviimiseks, seda mitte. Tavaliselt oli nii, et ülemusele võtsid toimiku ja läksid ülemuse juurde, ülemus lappas ja vaatas ja tulid sellega tagasi.»

Raamatus «Teelised helisillal – ringhäälingurahva lood» (2006) kirjeldab Vello Ladva personalitoimikuid:

«Need on inforikkad säilikud, mille alusel saab (kuigi mitte kõikehõlmava) ülevaate inimeste töödest ja tegemistest. Toimikutes on iga lehekülj nummerdatud ning sealt midagi välja võtta pole võimalik, ehkki mõni mees oleks seda võib-olla tahtnud. Toimikutes olevate dokumentide alusel võib nii mõndagi järeldada, kuid mitte must-valgel kinnitada.»

Mis nendest toimikutest nüüd saanud on?

Vello Ladva: «Ma ei tea, kuidas nüüd on, aga siis olid nad. Tähendab kui inimene ära läks siis läks toimik arhiivi.»

Ilme Käes: «Ma arvan, et see oli '75 ja nüüd on ta '70 on raadios ja sealt lähevad keskarhiivi ja keskarhiiv vaatab, kas ta säilitab neid, on neil mingit tähtsust või viskab minema.»

Vello Ladva: «Ma ei tea, kuidas selle äraviskamisega on...»

Ringhäälingu finantseerimine (plaanid ja eelarved)

Läbi nõukogude perioodi keerles ringhäälingu rahastamine ümber plaanide ja nendest välja kasvanud eelarvete, mille alusel sai ringhääling oma tegevuseks vahendid.

Ilme Käes: «Tulid eelarvest, olid ka oma tulud. Tähendab tol ajal jooksid omatulude all ajalehed. Kummalgi poolel oli siis oma ajaleht, oli televisiooni saatekava, oli raadio saatekava. Ajaleht, mida

anti välja ja telliti»

Plaani koostamine

Ühe aasta eelarve koostamine algas eelneval aastal ning esimeseks ülesandeks oli käimasoleva aastaplaani analüüs.

Ilme Käes: « Eelarve kokkupanek algas sellega, et vaatasid kui palju olid eelmise aasta tegelikud kulud. Siis jooksis see asi veel artiklite kaupa eelarvest.» /.../ «Arvestas väga rangelt eelmist ja kui sa tahtsid eelmisest midagi rohkem saada, siis sul pidi olema väga kaalukad põhjendused iga rea osas.»

Kuna organisatsioon oli suur, oli ka tööd palju, kuna iga eelarverida tuli eraldi läbi vaadata ning ka uude aastasse kanda.

Ilme Käes: /.../ «Artikkel üks oli töötasu, artikkel kaks oli sotsmaks, mis käis peale. Neli oli kantseleikulud, pastapliaatsid, paber, kirjutusvahendid, masinkirja linnid, sest siis käis kõik nende masinatega (imiteerib kätega kirjutusmasinal kirjutamist). Osa masinkirja töötas klappidega, kes võtsid teksti lindilt maha. Sest saadatel olid siis veel, kuidas nüüd ilusti öelda... paus 5 sekundit... Eelkuulajad ja järelkuulajad.»

Plaanide koostamine oli väga range ning kõiki plaane kontrolliti, eksimusi püüti iga hinna eest vältida.

/.../ «ja kui sa seal näiteks eksisid. Kui sa enda kahjuks eksisid, siis oli väga, väga halb. Aga kui sa oskasid ka vahel teistpidi eksida ja ümardada näiteks kuskilt kahe silma vahelt või mitmete silmade vahelt läbi nihverdada, siis oli hea.»

Suurema osa nõukogude perioodist töötas Ilme Käes aga finants- ja plaaniosakonna juhatajana. Tööle asudes koosnes osakond viiest inimesest, mis hiljem vähenes. Osakonna vastutusalas olid nii tele kui ka raadio.

Mida need inimesed tegid seal?

Ilme Käes: «Tähendab. Mõlema poole koosseisud, nii tele kui raadio, kui oli Teleraadiokomitee. Teenindas mõlemat, kummalgi ei olnud oma, ei plaani, ei kaadrit, ei raamatupidamist. Raamatupidamine jagunes niimoodi, et kaks asetäitjat oli pearaamatupidajal, üks raadio poole asetäitja, üks tele poole asetäitja. Iga hommiku käis paberite kinnitamine, dokumendid, kumbki pool kinnitas niimoodi oma paberid. Maksekorraldused, mis oli vaja pankka saata ja...»

Üheks oluliseks tööülesandeks, nagu ütleb ka osakonna nimi, oli plaanide koostamine. Mis tegemine algas üsna varakult ning lahendada tuli mitmeid erinevaid probleeme.

Ilme Käes: «Plaani tegemine käis niimoodi, et saatemahud. Kui mitu tundi mingeid saateid, iga programmil...näiteks ütleme raadio esimene programm, Vikerraadio, hiljem tuli venekeelne programm, välissaated. Igaühel olid oma eraldi saatemahud, tunnid. Plaanikomitee vaatas, kas on võimalik tunde juurde anda, kui näiteks Aadu Slutskil tekkis tunne, et on vaja programmi suurendada. Siit (osutab V. Lääne raamatule) on võimalik vaadata kui palju tunde oli, millal nad läksid 24 peale, millal tulid hommikuprogrammid ja uued programmid.»

Peale peatoimetaja või mõne toimetuse soovi pidi plaaniosakond selgeks tegema ka võimaluse, kas üleüldse annab uuel aastal ja uuest plaanist midagi juurde tekitada.

Ilme Käes: «Need kõik oli vaja niimoodi kooskõlastada. Seal pidi andma täpselt eelmise aasta tegelikud mahud, mis jooksis nagu aamen kirikus alati. Siis hakati võrdlema, kui sa tahtsid midagi kasvatada. Kui palju saatemahuga oli ka kohe isikkoosseis, keda oli vaja juurde. Alates masinkirjutajatest ja lõpetades toimetajatega.»

Ajal, mil Käes komitees töötas, allus Tallinna Tele- ja raadiokomitee Moskva üleliidulisele komiteele ning siin koostatud ja heaks kiidetud plaanid, tuli lõplikult kinnitada Venemaal.

Ilme Käes kirjeldab intervjuu käigus ühe aasta plaani, kus planeeritud saatemahud ületasid planeeritavate vahendite arvu. Probleemi lõplik lahendus näitab aga selgelt Nõukogude Liidus valitsenud võimuhierarhiat, kus nomenklatuuris leidis inimesi, kes ainuisikuliselt said otsustada ühe või teise küsimuse üle. Antud seiga puhul on tegemist Nõukogude Liidu rahandusministriga, kes otsustas Eesti Tele- ja Raadiokomiteele siiski vajaliku raha eraldada.

MK: Mis need keerulised või kõige keerulisemad momendid seal olla võisid?

IK: Näiteks minul üks kõige keerulisemaid momente Moskvas on olnud selline, kui mul sidekulused lõigati 20% Mitte milletagi. Tähendab on tehtud arvutused, on saatemahud, kõik saatemahud nad võtavad vastu aga vat raha me teile ei anna. 20% maha.

MK: mis need sidekulud olid?

IK: Saatjate rent, mis oli sideministeeriumi käes. Mille eest tuli raudselt täpselt maksta, nii nagu need tariifid olid. Tunnid, mis seal peal olid ja kui seal näiteks programm läks 3 minutit või 5 minutit pikemaks, siis see tuli ka kõik kinni maksta ega seda keegi ei kinkinud.

MK: Ja mis sai tookord?

IK: Tookord... Oi! See oli nihuke närvesööv etapp, et seal sai käidud Moskva rahandusministeeriumi osakonnajuhatajad läbi ja valitsuse juhatajad ja ministrid

MK: Mis teile öeldi seal?

IK: Lõpuks. Lahkheliga lõpuks saime kätte, aga kui palju selle peale närve kulus nädala aja jooksul

MK: Kui palju neid kohtumisi võis olla?

IK: Mai mäleta. Iga jumala päev oli nii, et kellaaja peale minek oli

MK: Ja mis teile tavaliselt sealt vastati või öeldi?

IK: Raha ei ole ette nähtud ja me ei saa midagi teha! Kõnnid uksest välja jälle.

MK: Ja järgmise inimese juurde

IK: Jah

MK: Aga kes siis oli see inimene, kes lõpuks selle rohelise tule andis?

IK: Rohelise tule andis liidu rahandusminister ise.

MK: kuidas teil õnnestus see saavutada lõpuks?

IK: Oeh! Eks seal olid konjakid mängus ja lilled mängus ja...

Kokkuvõte

Tervikliku pildi saamiseks intervjuudest on soovitatav lugeda ka lisasid, kust leiab mõlema intervjuu transkriptsioonid ning tööga kaasas oleval CD on võimalik intervjuusid ka kuulata.

Läbi intervjuude nähtub mõlemast intervjuust viitamine tugevale hierarhilisele süsteemile, mis valitses Tele- ja Raadiokomitees perioodil, mis Ilme Käes ja Vello Ladva seal töötasid. Ilmselt valitses tugev hierarhiline võimude ka varasematel perioodidel ning ka perioodil 1959-1969.

Intervjuudest selgub ka ringhäälingu organisatsiooni suur sõltuvus plaanimajandusest. Mõlemad intervjuueeritavad korduvad asjaolu, et nende kui keskastme juhtide ülesanne oli jälgida plaani täitmist. Plaanide järgi toimus ka otsustamine tööjõu ning muude ressursside üle. Intervjuust Ilme Käesiga tuleb aga selgelt välja inimlikkuse ja struktuuride vaheline paradoks, seda küsimuse juures,

kus Ilme Käes selgitab ühe aastaplaani mittekinnitamist Moskva komitees.

Intervjuust Vello Ladvaga selgub aga ka tõsiasi, et plaanimajanduse poolt etteantud raamistikus oli ruumi laveerimiseks ning mõnedel juhtudel sai näiteks mõnest ametist vabanenud raha maksta preemiateks või palgata selle eest uusi inimesi, mõnda teist ülesannet täitma.

Intervjuud näitavad ka põhjusi, miks olid olulised kõikvõimalikud käskkirjad ja selgituskirjad aastaplaanide juures, millega esitati nõudmisi plaanikomiteele ja/või rahandusministeeriumile.

Kuna plaanimajandus nägi ette täpsetest juhistest kinnipidamist sõltus olulisel määral erinevate vahendite saamine just selgituskirjadest, kus tuli piisavalt põhjalikult kõik nõudmised ära selgitada.

Kokkuvõtteks võib öelda, et intervjuud avavad konteksti, milles ja kuidas ringhäälingu töö oli korraldatud ning aitavad paremini mõista arhiividokumentide sisu.

4. Järeldused ja diskussioon

4.1 Järeldused

Tootmine

Dokumentide põhjal saame öelda, et ringhääling vahemikus 1959-1969 arendati ringhäälingut jõuliselt. Peamiselt tekitas arengut 1960. aastatel televisiooni osatähtsuse tõus. Võrreldes aastaga 1959, mil teletoodangu maht oli plaani järgi 1730 tundi aastas, tõusis see arv 1969 aastaks 2730 tunnini, kuid tegelikult toodeti tol aastal 2964 tundi televisioonisaateid.

Need arvud toovad aastate lõikes, mil sai võrrelda planeeritud tootmist ja tegelikku tootmist, järgmise probleemi: plaanide täitmine ning nendest kinni pidamine. Mõnel üksikul puhul ja peamiselt telefilmide puhul oli plaanide ja nende täitmiste järgi näha alatootmist. Üldjuhul toodeti nii raadio- kui ka telesaateid planeeritust rohkem. Arvud kõnelevad selgelt sellest, et keeruline on minutite ja tundide pealt ringhäälingule ette anda saatemahtusid ning tootmisplaan. Dokumente uurides saab selge pildi ka sellest, et Raadio ja Televisiooni Komitee juhtkond püüdis ettemääratud arvudest rangelt kinni pidada, selleks oli peatoimetajatele ja teiste ette nähtud aruandlus kohustus, kus tuli aru anda lisaks muule ka tootmisplaanide täitmise kohta. Sellegipoolest ei täitnud ringhäälingu tootmisüksused täpselt plaanide järgi, vaid ületasid mahtusid.

Raadio puhul näitavad kõige suuremat erinevust planeeritud ning tegeliku toodangus dokumendid aastast 1964, mil planeeriti toota 7665 tundi saateid, kuid tegelik maht lähenes 8000 tunnile, mis näitab selgelt, et tegemist ei saanud olla lihtsalt mõne üksiku juhusega, kus saadete tehti rohkem kui ette nähtud. Saatemahtude ületootmine võis Raadio ja Televisiooni Komiteele aga üsna kulukaks muutuda, eriti juhul kui saateid peale tootmise edastati ka rohkem kui tegelikult ette oli nähtud. Intervjuust Ilme Käesiga selgub, et kulukaks kujunes saatjate rent, mis võis eelarvest moodustada umbes 40% ning kindlaks oli määratud edastatavad signaali maht, tundide ületamine tähendas automaatselt aga kulude kasvu.

Televisiooni puhul näitavad arhiividokumendid kahte suuremat lõhet. Üks aastal 1962, mil Tallinna Televisioonistuudio oleks pidanud tootma 2760 tundi saateid, kuid tootis ainult 2007 tundi programmi. Ilmselt oli selle suurimaks põhjuseks asjaolu, et tolleaegne televisioon töötas ja tootis

programmi mitte telemajast, kuhu koliti 1964, vaid raadiomajast, kus televisioonisaadete tootmiseks olid kohaldatud ruumid, mis ei vastanud vajadustele ja nõuetele. Suurim ületootmine oli aga aastal 1966, mil planeeriti toota 2190 tundi saateid, kuid toodeti tegelikkuses 2552,9 tundi programmi. Ka seda on võrreldes 1962. aastaks planeeritu järgi vähe, mis omakorda näitab plaanide ebaratsionaalsust.

Tehniline varustatus ja tehnika üldiselt

Tehniliste võimaluste kasv ja parandamine on antud ajavahemiku plaaniprojektides üks läbiv teema. Tehnikapargi suurendamine ja uuendamine puudutas kogu ringhäälingu süsteemi. Televisiooni tehniline varustus on 1960. aastate lõpuks kasvanud nii suureks, et kogu tehnilise baasi haldamiseks luuakse eraldiseisev ettevõtte Tehniline Keskus.

Pidevat tehnikapargi uuendamist näeb ka raadio puhul, kus 1960. aastatel soetati uusi ülekandebusse. Ka nende puhul näitavad dokumendid huvitavaid probleeme, peamiselt bürokraatlikel põhjustel ei võetud 1964. aastal soetatud ülekande jaama kasutusele, kuigi jaam oli olemas. Raadio tehnilistest küsimustest on märkimisväärne aeg, mil valmib telemaja ning ruumid, mida kasutati teletoodanguks ehitatakse taas ümber raadiole sobivaks. Samas läbi terve perioodi pidev tehnilise pargi uuendamine ning amortiseerunud seadmete vahetamine. Ilmselt mängib tehnikaga varustamine, selle piisavalt hea tase, rolli ka II programmi tekkes, kuigi otseseid vihjeid tehnika ja programmi vahel ei ole.

Perioodi viimased aastad on tehnika osas murrangulised aga seetõttu, et raadiomajja saabuvad arvutusmasinad, mille maksumuseks on 600 tuhat rublat. Summa mille eest oleks saanud toota 15 000 tundi ehk poolteist aastat raadioprogrammi.

Televisiooni filmitootmise puhul oli suurimaks probleemiks aga filmihoidlate ruumipuudus. Kuna filmistuudio hoiustas kõiki filmilinte kogunes neid aasta-aastalt juurde ja pidevalt oli dokumentatsioonis ja plaanides päevakorral filmihoidlate ehitamine ning suurendamine.

Plaanimajanduse bürokraatliku iseloomu, kuid ka rangust näitab ilmekas detail aastast 1964, mil Raadio ja Televisiooni Komitee oli sunnitud küsima ühe teleri ostuks raha ENSV Ministrite Nõukogu eriosakonnalt, et see televiisor kinkida Rakvere Tootmisvalitsusele televiktoriini auhinnaks.

Välissaadete aspekt

Eesti paiknemine Nõukogude Liidu läänepiiril mängis suurt rolli ringhäälingu programmide jaoks. Tänu sellele, et umbes 80 kilomeetrit Tallinnas asuvast Raadio ja Televisiooni Komiteest asus Soome pealinn Helsingi, suunati vastavalt ka programme. Juba perioodi alguses viitavad dokumendid kohaliku ringhäälingu suurele prioriteedile - vastavalt NSVL jaotusele kuulus Tallinna Televisioonistuudio I klassi «A» gruppi. (ERA.R-973.8.325)

Seega lisandus sisepropagandale oluline välispropaganda aspekt. Nii raadios kui ka televisioonis loodi eraldi soomekeelsete saadete toimetused. Perioodi algul näeb plaanidest eraldi saateid inglise ning rootsi keeles, kuid hilisematel aastatel need read kaovad. Soomele suunatud saated aga jätkuvad. Antud töö ei anna ülevaadet saadete sisust, kuid välissaadete tootmismahude kohta annavad infot kõikide aastate plaanid ning tootmismahud. Võrreldes 1962. aastaga kasvab välissaadete hulk raadios üle 400 tunni aastas. Televisiooni puhul on keerulisem rääkida konkreetsetest saatemahtudest, kuna soomekeelsed saated kuuluvad erinevatel aastatel erinevate peatoimetuste alla ning arvud kajastuvad ebaühtlaselt. Soomekeelsete saadete tähtsust näitavad aga nii seletuskirjad, mis puudutavad perioodi algust, eelkõige perspektiivplaani aastateks 1959-1965, kus viidatakse poliitiliselt olulisele paiknemisele NSV Liidus. Veel üks oluline aspekt televisiooni välissaadete puhul on aasta 1968, mil luuakse välispropaganda peatoimetuse. Peatoimetuse loomine näitab soomekeelsete saadete selgelt olulisust ning ka üha suurenevat töömahtu, mistõttu ei saa soomekeelseid saateid toimetada enam mõne teise peatoimetuse alt. Nii Vello Ladva kui ka Vello Lään viitavad oma intervjuudes sellele, et kohalikule komiteele heideti ette propaganda saadete vähesust. Seega võib oletada, et uue peatoimetusega loodeti seda viga parandada.

Uued programmid

Töös käsitletavasse ajaperioodi jääb ka raadio II programmi loomine ning III programmi loomise idee televisioonis.

Uue raadioprogrammi Vikerraadio puhul ei kajastu selle loomisele eelnev töö Plaanikomitee dokumentidest. Aastal 1967 on plaani lisatud II programm ning selle tootmismahud, kuid detailsem info puudub.

1967. aastal näitasid televiisorid eestimaalastele ETV programmi ning Kesktelevisiooni programmi. Eesti Televisiooni programmi puhul jagunesid saated nii kohalikeks kui ka teiste telejaamade saadeteks, mida näidati antud kanali ekraanil. Kesktelevisiooni programm toodeti aga täies mahus Moskvast ning seda kanti siin üle. Samal aastal pakutakse aga välja idee luua III programm, mis

sarnaselt Eesti Televisioonile toodaks osa saateid ise ning osalt kannaks üle mujalt Nõukogude Liidust hangitud programmi. Plaani järgi on tegemist noortele suunatud programmiga, mis aitaks kasvatada noori nii poliitiliselt, esteetiliselt kui ka eetilisel. Esialgse plaani kohaselt taheti päevas eetrisse anda kolm tundi saateid teatritest, kontserdisaalidest ja näidata filme. Samuti selgub plaanist, et esialgu oleks võimalik vaadata saateid ainult Tallinnas, kuid selgitustest puudub tulevikuperspektiiv ning võimalikud arengusuunda, kuhu loodav kanal liikuda võiks.

Mis oli kanali loomise eesmärk ja kes sellest oleks võinud saada midagi sarnast nagu raadio puhul oli Vikerraadio on keeruline öelda, kuna vastavalt Plaanikomitee otsusele selleks raha ei antud ning III programmi, sellisel kujul ei lisandunud ka hilisematel aastatel.

1968. aastal hakatakse küll edastama Leningradi Televisioonistuudio saateid, mille levipiirkond ja esialgsed mahud klapivad varasema III programmi ideega. Seega võib oletada, et Leningradist toodetava programmiga püüti asendada noortele suunatud kanalit.

Perioodi tõlgendamine ja inimfaktor

Intervjuud annavad mõista plaanimajanduse mõju ringhäälingu ning ilmestavad dokumentidest saadud informatsiooni. Vello Ladvaga ja Ilme Käsi intervjuude puhul on suurem rõhk pandud just majanduslikule aspektile, sellele kuidas nägi välja plaanide koostamine, kaitsmine jm töö käik ning eraldi aspektina on intervjuudes käsitletud personaliga seotud küsimusi. Töölevõtmine, töötajate üle arvepidamine, personalitoimikud jms. Teemadering annavad piisavalt hea ülevaate, kuidas korraldati ringhäälingu tööelu Nõukogude Liidus. Nii selgus intervjuust Ilme Käesiga, et plaanide koostamine algas juba üsna aasta alguses, kuid seda tuli ka kaitsta ning alles pärast kinnitamist sai sellest kõige olulisem teejuhis kogu töö organiseerimisel. Antud intervjuust saab põhjalikuma ettekujutuse ringhäälingu rahastamise mudelist ning ka sellest millised olid eelarvete ja plaanide koostamise põhimõtted, raskused ja kontroll täideviimise üle.

Vello Ladvaga intervjuu annab põhjalikuma ülevaate personaliga seotud küsimustest. Intervjuust selgub muuhulgas keskastmejuhi roll oma osakonna juhtimisel, näiteks asjaolu, et personaliosakond tegeles pelgalt arvepidamisega ning oli teatud mõttes ka taustakontrolli osakond. Samast intervjuust saame teada ka Eesti Raadio ja Televisiooni rolli kommunistlikus kasvatustööst. Kui dokumentidelt nähtuvad read «ideoloogia peatoimetuse» või «kommunistliku kasvatustöö peatoimetuse» jätavad mulje nagu tegemist oleks suure osakonnaga, mis tegeleb puhtalt ideoloogilise propagandaga, siis intervjuust Vello Ladvaga selgub, et vähemalt hilisemal perioodil kui 1959-1969 heitis Moskva

komitee Tallinnale ette propaganda saadete vähesust.

Mõlema intervjuu puhul tuleb väärtustada informatsiooni hulka ning seda, millise vaate annavad kaks pikaajast ringhäälingu töötajat. Nii Ladva kui ka Käes kirjeldavad inimese väikest rolli suures süsteemis, mille juhtimine ja milles elamine, taandus plaanidele. Intervjuudes leidub ka vihjeid raadio ja televisiooni paradoksaalsest rollist Nõukogude Liidus. Ühest küljest räägivad mõlemad intervjuueeritavad käskudest, mis piirasid nii resursse kui nägid ette ka ideoloogilisi nõudmisi. Piirati nii saateteemasid kui ka nende käsitlemist. Samas viitavad mõlemad asjaolule, et terve Nõukogude perioodi kandis ringhääling siiski informeerivat rolli ning vaatamata EKP ja teiste institutsioonide poolt ette kirjutatud reeglitele, püüti inimestele edastada usaldusväärset sisu. Millel olid olemas kunstilised, eetilised ning info mõttes väärtuslikud nõudmised, programmide tootjate poolt.

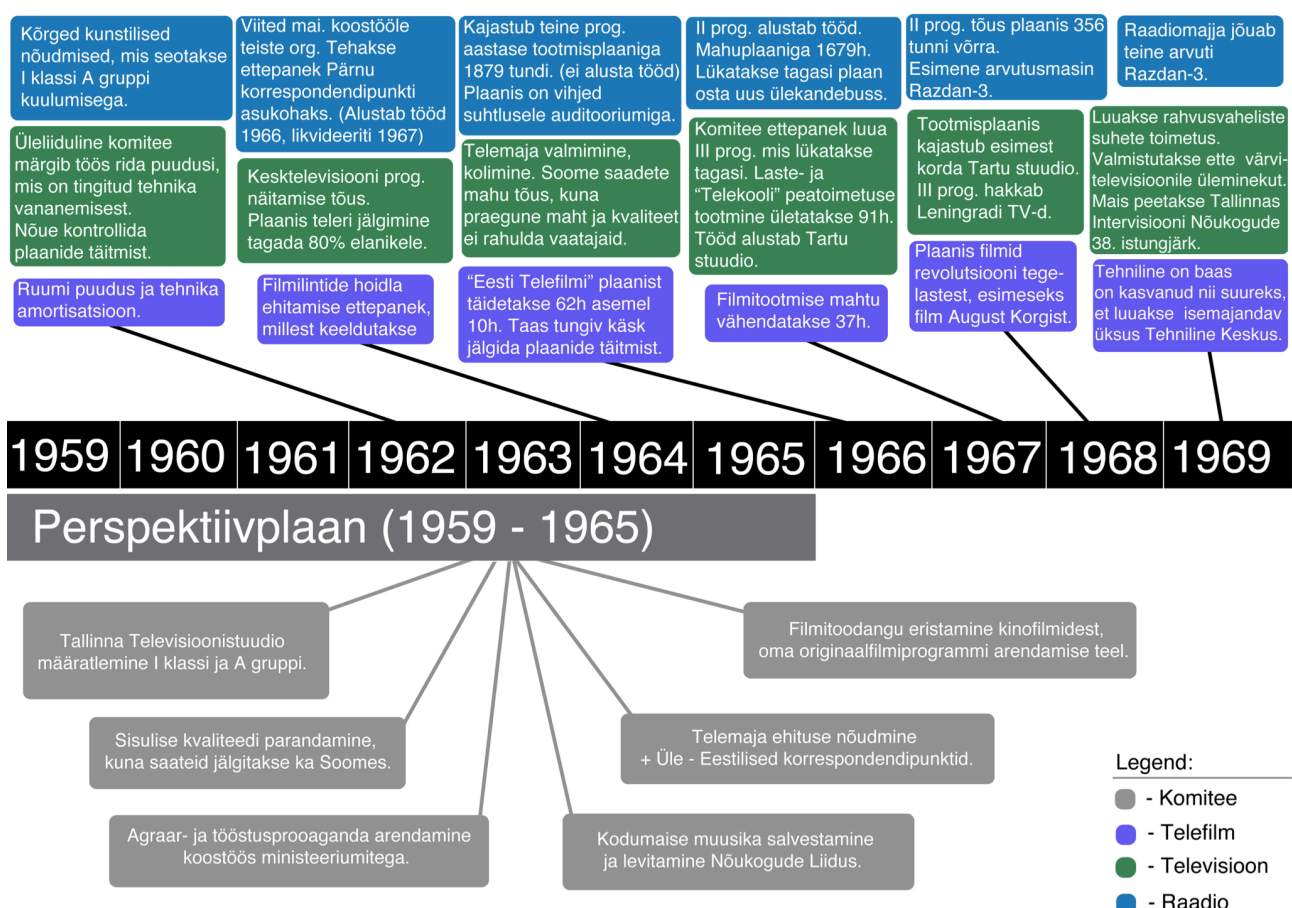
4.2 Diskussioon

Käesoleva bakalaureusetöö juures on lähtekohaks Eesti Riigiarhiivis olevad dokumendid, milles sisalduv info on olnud töö alustalaks ning uurimisobjektiks. Erinevalt seminaritööst (Kimmel 2012) analüüsiti dokumente kvalitatiivsest suunast, et saada võimalikult ehe ettekujutus sellest, kuidas plaanimajanduse tingimustes juhiti ringhäälingu organisatsiooni Eestis ning ilmselt ka mujal Nõukogude Liidus. Analüüsitud dokumentidest selgub siiski, et ringhäälingu juhtimine oli erinevates liiduvabariikides erinev, kuna oli välja töötatud klassifikatsioon raadio ja televisiooni komiteedele. Riigiarhiivi dokumentidest selgub, et peamiselt võeti klassifikatsiooni tegemisel arvesse ringhäälingu asukohta. Eesti puhul oli oluliseks kaks kindlalt tunnust: ETV ja Eesti Raadio asusid liiduvabariigi pealinnas ning siit põhjapoolle jäi juba läänemaailm. Tänu paiknemisele omistati siinsele ringhäälingule ka oluline strateegiline roll kommunistlikus võitluses.

Töö käigus on püütud ka seda olulist paiknemist ja strateegilist positsiooni näidata, esitades välissaadete mahtude muutumist ning tuues välja kõik vihjed dokumentidest, mis viitavad Eesti ringhäälingu olulisele paiknemisele Nõukogude Liidus. Kuigi peab tõdema, et säärast dokumentatsiooni leidub üldiselt Plaanikomitee saadetud eelarve projektides üsna vähe, pigem peaks antud teema uurimiseks keskenduma dokumentidele Eesti Kommunistliku Partei arhiivis. Tegemist on huvitava vastuoluga, kus ühelt poolt on oluline piiri taga hoida läänemaailma propaganda, kuid läänemaailmale oli teiselt poolt vaja levitada oma propagandat.

Kirjalike allikate omapära (vt valimi kirjeldust) tingis ka omapärast analüüsimeetodi väljatöötamist (vt meetodi kirjeldust), millega püütakse esitada oluline info ning seda struktuurselt. Tabelid tootmismahitudega ning käskkirjade tsitaadid koos kommentaaride ja tsitaatidega intervjuudest annavad autori hinnangul piisavalt hea ülevaate sellest, milline oli ringhäälingu töökorraldus plaanimajanduses. Samas peab mainima, et tänu antud allikatele võivad kirjeldused jääda kohati pealiskaudseks, nagu seda on 1959-1965 perspektiivplaani puhul, kus dokumentides on küll toodud tabel teletoodangu planeerimise kohta, kuid samasugused plaanid puuduvad raadio ja telefilmide kohta. See asjaolu on tinginud ka olukorra, kus 1958. aastal tehtud tulevikunägemusest puudub täielik ülevaade.

Analüüsitud arhiividokumentide põhjal koostati ajatelg, mis näitab perioodi 1959-1969 arenguid ja olulisi sündmusi Raadio ja Televisiooni Komitee arengus.

Joonis 1: Raadio ja Televisiooni Komitee arengud perioodil 1959-1969

Autori hinnangul on Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Plaanikomitee kasutades esitatud infot rohkem televisiooni kohta ning see tingib ka käesolevas bakalaureusetöös olukorra, kus televisiooni

plaane puudutavat infot on analüüsitud ning esitatud rohkem, sellel lihtsalt põhjusel, et seda on rohkem kui teiste tootmisüksuste (raadio ja telefilm) kohta. Ühest küljest võib see tunduda veider, kuna 1960. aastate raadio tegi mitmeid murrangulisi uuendusi kogu Nõukogude Liidus. Nii alustasid tööd mitmed uued žanrid, esimest korda uuriti auditooriumi ning selle vajadusi ja ka nõudmisi. (Vihalemm & Lõhmus 2004) Samas tuleb arvesse võtta ka asjaolu, et just 1960. aastad on televisiooni jaoks murrangulised. 1955. aastal programmitootmisega alustanud Tallinna Televisioonistuudio jaoks oli väga oluliseks 1959-1965 aastate perspektiivplaan, kuna sellega võeti vastu otsus ehitada telemaja Lomonossovi (Gonsiori) tänavale. Uus maja tähendas lisaks uutele ruumidele ka tehnilist baasi, tehnilisi ning vormilisi nõudmisi jms. Koos uute võimalustega suurendati hüppeliselt ka nõudmisi televisiooni kvaliteedile ning kvantiteedile. Seda peamiselt Moskva poolt ning teiselt poolt jälle lähtusid sinise komitee juhtkonna liikmed nendes nõudmistest, et põhjendada riiklikule plaanikomiteele ning ka rahandusministeeriumile oma vajadusi rahasummade taotlusteks.

Televisiooni arendati ka väljaspool peakontorit ja pealinna Tallinna. Rajati 1960. aastatel mitmed korrespondendipunktid üle Eesti, millest osa jätkas tööd pikalt ning osa tootis programmi lühiajaliselt. (vt 1959-1966 perspektiivplaani ning 1964 aasta plaani)

Televisiooni arenguga ei jäänud soiku ka raadio arendamine, sest 1960. aastad oli olulised ka raadio jaoks. Ilmselt andis uute žanrite väljatöötamisele oma hoo ja entusiasmi üleüldiselt valitsenud «sula», kuid ka raadio puhul oli oluliseks teguriks tehnika areng. Ühest küljest aitas raadio arengule kaasa televisiooni areng, tänu uuele majale vabanesid raadiomaja ruumid, kus mõned aastad toodeti teleprogrammi ning telestuudiost said jälle raadiostuudiod. Suurenes tehniline varustatus, järjest rohkem hakati programmi tootma nõ majast väljas ehk tõusis ülekandebusside olulisus ning neile ka panustati. Nii nagu televisiooni puhul oli ja suurenes ka raadios välissaadete osakaal. Aktiivselt panustati soomekeelsetele saadetele, kuid saateid toodeti ka rootsi ja inglise keeles. Kindlalt võib väita, et piiril asumine andis ka raadio puhul soodsamad ja lihtsamad võimalused arenemiseks. Kuna antud töö uurib suhteliselt vähe programmide sisu ei saa siinkohal väita midagi selle kohta, milline oli saadete ja programmide sisu. Kui palju oli seal informaatorilisust, kui palju pakkus toleaeagne raadio tegelikult propagandat ning mil määral kandis raadio varjatud avalikkuse rolli.

Autori hinnangul on see roll täiesti olemas, kuid vajab lähemat uurimist. Rolli olemasolust annavad aimu nii saatemahtude kasv, kunstiliste saadete ja muusika salvestamine, nende teistesse Nõukogude Liitu saatmine ning kõige tipuks II programmi ellukutsumine, ultra lühilainel saadete edastamine ja ettevalmistused stereoprogrammi kasutuselevõtuks.

1960. aastate teisel poolel nähtub nii tele kui ka raadio plaanidest veel üks tendents, milleks on välisprogrammi osakaalu tõus. 1966. aasta plaanis on detailselt kirjeldatud Kesktelevisiooni programmi edastamist ja selle edastamise suurendamist kuuele tunnile päevas. Samasuguseid näitajaid leidub raadio kohta. Seega võib öelda, et ilmselt oli võimu jaoks oluline just strateegiliselt olulistest piirkondades paiknevate piirkondade nõ oma haardes hoidmine. Lisaks Eesti Televisiooni võimalustele vaatajat ja kuulajat kütkestada tuli appi võtta ka üleliiduline võimekus, seda võitlemaks lääne poolt tuleva propagandaga. Vastupropaganda tegemist võime vaadelda ilmselt igas tootmisliini mahus, kuna raadio ja televisiooni ning tegelikult kogu ajakirjanduse ülesanne oli Nõukogude Liidus olla Kommunistliku Partei häälekandja. Tänu sellele võib uskuda, et propaganda, ideoloogilise kasvatustöö ning vastupropaganda tähe all salvestati võimalikult palju muusikat, edendati informaatilisust ja kasvatati kunstiliste saadete osakaalu, et rahuldada auditooriumi vajadusi, hoides neid eemal lääne poolt levitatavatest programmidest.

Kasutatud meetodi tugevusteks peab autor näitlusest ning detailirohkust, millega saab näidetega illustreeritud pildi ringhäälingust kui meediaorganisatsioonist oma erinevate tahkudega. Meetod võimaldas läbi töötada kõik dokumendid eraldi ning vaadelda neid kui erinevaid tükke, mida nad kindlasti ka on. Eelkõige on meetodi valiku ja konstrueerimise põhjuseks olnud viis, kuidas arhiividokumentides infot esitatakse. Üldjoontes esitatakse sama info iga aasta kohta, kuid viis kuidas seda tehakse ning info detailsus on kohati väga erinev. Seepärast pidas autor vajalikuks ka igat aastat ja iga aasta kohta käivaid andmeid eraldi vaadelda ning astmeliselt lahti kirjeldada. Sellega on saavutatud ülevaade kõikidest suurematest tootmisüksustest, põhilistest vajadustest ja nõudmistest. Lisaks andis meetod hea võimaluse esitada infot võimalikult autentsel kujul, et oleks võimalik jälgida ka suhtlusviise, sõnakastutust ja lauseehitust, millega ja kuidas infot esitati.

Kõigis dokumentides leidsid aastaks ette nähtud tootmismahud, kuid haruldasem oli olukord, kus sai plaanid kõrvutada ka tegelikkusega ning tuli välja programmimahtude tegelik tootmine. Kindlasti on see üks suuremaid miinuseid, sest tänu kohatisele info puudulikkusele ei saanud töös piisavalt tähelepanu pöörata plaanide täitmise ja mittetäitmise aspektile. Mõne näite varal, mis ka töös toodud on keeruline teha üldistusi kogu ajastu ja kogu planeerimise kohta, kuid võib eeldada, et plaanide täitmine ning neist kinnipidamine on pigem erand kui reegel.

Käesoleva töö üheks miinuseks on ka autori puudulik venekeele oskus, mis ei võimaldanud analüüsi kaasata vene keelsena esitatud arhiividokumente. Millist infot ning kui palju erineb see

antud töös kajastatust on samuti eraldi küsimus. Päris kindel ei saa väites olla, kuid pärast dokumentidega tutvumist ning nende sirvimist jäi mulje, et venekeelsete dokumentide puhul on tegemist lihtsalt dubleeringutega eestikeelsest infot. Kuid nagu juba öeldud ei saa autor selles kindel olla, kuna ei oma piisavat keeleoskust.

Inimallikate puhul võib tööle ette heita asjaolu, et majandusküsimustes analüüsitud intervjuude teadmised pärinevad hilisemast ajast kui seda on 1969. Kuigi nõukogude perioodil muutus ringhäälingu struktuur, alluvussuhted jms korduvalt oli majanduselu siiski üles ehitatud samadele põhimõtetele ning seda terve Nõukogude Liidu eksistentsi jooksul. Tänu sellele asjaolule usub töö autor ka, et bakalaureusetöös esitatud ekspertintervjuud sobivad illustreerima ning informeerima lugejat.

Bakalaureusetööd «Ringhääling plaanimajanduse tingimustes 1959-1969» tasub võtta kui esimest ülevaadet ja sissejuhatust uurimisküsimustesse, mis on seotud ringhäälingu majanduseluga nõukogude perioodil. Edasistes töödes tasub põhjalikuma vaatluse alla võtta näiteks saatemahtudega seotud küsimused, mille järgi neid arvutati ning millest sõltus saatemahtude ala- või ületootmine. Samuti on oluliseks uurimisobjektiks inimesed, kes ringhäälingus töötasid. Erinevatel aegadel on nii tele- kui ka raadiomajas töötanud ja tegutsenud eripalgelisi ajakirjanike, loomingulisi töötajad ent ka väga erinevaid toimetajaid ja struktuuritöötajaid, keda siiani Eestis uuritud ei ole. Kindlasti on võimalik uurida ka ringhäälingut toimetuste ja eelkõige peatoimetuste kaupa, oluliseks materjaliks peab antud töö autor näiteks välissaadetega seotud küsimusi. Millest sõltus nende maht, nende suurendamine, kui suletud või avatud oli näiteks «Soomekeelsete välissaadete peatoimetuse», millistel kaalutlustel toodi soomekeelsed saated välja välissaadete peatoimetuse alt ning loodi selleks omaette struktuuriüksus. Kindlasti leidub Riigiarhiivis aga ka ERRi arhiivis hulgaliselt dokumente, vihjeid ja viiteid selle kohta, kuidas kujundati programme ning mis oli ühe või teise arengu tagapõhi.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö «Ringhääling plaanimajanduse tingimustes 1959-1969» eesmärgiks on uurida ringhäälingut kui meediaorganisatsiooni nõukogude plaanimajanduse tingimustes läbi majanduselu ja organisatsiooni korralduse dokumentide. Töö on kasutatud Riigiarhiivi dokumente ENSV Riikliku Plaanikomitee sarjast.

Töö annab ülevaate Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riiklikust Raadio ja Televisiooni Komiteest ning selle arengust peamiselt majanduslikust aspektist lähtuvalt. Lisaks arhiivile kasutati allikatena pikaaegseid, kogemustega raadio- ja telekomtees töötanud inimesi, kelle mälestused, meenutused ja arvamused illustreerivad nii arhiivimaterjale kui ka annavad piisaval hulgal infot, mis ei nähtu ametlikes arhiveeritud dokumentides.

Töö käigus analüüsiti ühte perspektiivplaani aastateks 1959-1965 ning aastaplaane aastatest 1962, 1964, 1966, 1967, 1968 ja 1969. Analüüsitud dokumendid annavad ülevaate televisiooni, raadio ja telefili planeeritud tootmismahitudest ning võimalusel ka tegelikest tootmismahitudest. Lisaks on välja toodud hulgaliselt kommenteeritud väljavõtteid aastaplaanide juures olevatest käskkirjadest, selgituskirjadest ja muust kirjavahetusest Raadio ja Televisiooni Komitee ning Eesti NSV Riikliku Plaanikomitee ja Eesti NSV Rahandusministeeriumi vahel. Lisaks tootmisplaanide selgitustele annavad väljavõtted ja tsitaadid aimu olulisematest arenguperspektiividest ning küsimustest, mis on seotud antud perioodiga.

Väärtuslikuks materjaliks peab autor ka intervjuusid, mis annavad kogu arhiveeritud dokumentatsioonile inimlikuma tagapõhja ning mõõtme. Selgitades asjaolusid, kuidas käis töö komitees, millised olid võimusuhted, millega tuli erinevatel planeerimise etappidel arvestada jne. Samuti tulevad intervjuudes välja kontrollmehhanismid ja kaadritagune ringhäälingu juhtimine.

Bakalaureusetöö on esmane ülevaade ajastust ning probleemistikast, millega tuli tegeleda inimestel, kes töötasid eetris ja ka eetrist väljaspool. Bakalaureusetöö põhjal on võimalik esitada mitmeid uusi uurimisküsimusi ning loodetavasti saab seda tööd kasutada tulevaste tööde juures lähtekohana.

Töoga on kaasas ka lisad, millest leiab planeeritud tootmise ja tootmise täitmise üldtabeli, koos kommentaaridega intervjuud ja ka CD plaadi, millele on kantud nii kõik arhiividokumentide ülesvõtted kui ka salvestatud intervjuud.

Summary

The aim of this thesis „Broadcasting in Estonia under the influences of state-planned economy 1959-1969“ is to look into the Estonian broadcasting organisation during the Soviet era, 1959-1969. During the Soviet era's state-capitalism the Estonian broadcasting organisation was centrally managed by the Communist Party, mainly by the plans which stated the capacities of the production. Thesis looks into archive documents of the Estonias Planning Committee and thru them analyses the growth of the production capacities and developement of the organisation. The reasearch consisted of two steps. Firstly, gathering and selecting data from the archives. Secondly analysing the selected data, using descriptive structural analysis.

Thesis also includes interviews with three long time employees of the broadcasting organisation. Main idea of the interviews is to provide a wider picture for the analysis of the Soviet era and the state-social economy. Interviews describe how work and different organisationial and economical tasks were carried out, they also provide the knowledge of how different steps during planning were carried out and it all was examined by different control mechanisms.

The thesis is a primary overlook of the 1959-1969 era and problems for the broadcasting organisation and for the people working on and off the air.

The document includes a CD with audio files of the interviews with three long time broadcasting employees.

Kasutatud kirjandus

- Aesma, M. (2005). *Nõukogude tsensuurisüsteemi loomine ja organisatsiooniline väljakujunemine Eesti NSV-s 1940-41 ja 1944-53*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool: ajakirjanduse- ja kommunikatsiooni osakond.
- ENE 3. (1970). Tallinn: Valgus
- ENE 4. (1971). Tallinn: Valgus
- ENE 5. (1973). Tallinn: Valgus
- ENE 7. (1975). Tallinn: Valgus
- ENSV Teleraadiokomitee aastaraamat nr1. (1983). Tallinn
- Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekül. URL (kasutatud aprill 2012) <http://etv.err.ee/index.php?0536376>
- Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekül. URL (kasutatud aprill 2012) <http://etv.err.ee/index.php?0536377>
- Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekül. URL (kasutatud aprill 2012) <http://etv.err.ee/index.php?0536378>
- Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekül. URL (kasutatud aprill 2012) <http://etv.err.ee/index.php?0536379>
- Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekül. URL (kasutatud aprill 2012) <http://etv.err.ee/index.php?0536380>
- Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekül. URL (kasutatud aprill 2012) <http://etv.err.ee/index.php?0536381>
- Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekül. URL (kasutatud aprill 2012) <http://etv.err.ee/index.php?0536382>
- Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekül. URL (kasutatud aprill 2012) <http://etv.err.ee/index.php?0536383>
- Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekül. URL (kasutatud aprill 2012) <http://etv.err.ee/index.php?0536384>
- Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekül. URL (kasutatud aprill 2012) <http://etv.err.ee/index.php?0536385>
- Eesti Rahvusringhäälingu kodulehekül. URL (kasutatud aprill 2012) <http://etv.err.ee/index.php?0536386>
- Entsüklopeedia Eestist kodulehekül Estica. URL (kasutatud aprill 2012). <http://>

- Habermas, J (2000). *Avalikkuse struktuurimuutus : uurimused ühest kodanikuühiskonna kategooriast : eessõnaga 1990. aasta uusväljaandele*. Tartu: Greif
- Jõesaar, A. (2005). *Avali-õiguslik ringhäälingu legitiimsioon: Eesti kogemus rahvusvahelises kontekstis*. Magistritöö. Tartu Ülikool: ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond
- Ladva, V. (2006) *Teelised helisillal Ringhäälingurahva lood*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Lään, V (1996). *Eesti Raadio : esimesed 70*. Tartu: Greif
- Lõhmus, M. (1999). *Toimetamine: kas looming või tsensuur*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Mihkelsaar, M (2007). *Eesti Raadio lastesaated 1946-1970*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool: ajakirjanduse- ja kommunikatsiooni osakond.
- Müür, H. (1971). *Rahvamajanduse planeerimine*. Tallinn: Valgus
- Peep, V., Karma, P. (1996) *Ühiskonnaõpetus gümnaasiumile*. Tallinn: Avita
- Ringhäälingute Liidu Kodulehekülg. URL (kasutatud aprill 2012) http://www.ringhliit.ee/ajaloo_kroonika/televisioon/
- Rudi, E. (2003). *Eesti Raadio kaadripoliitikat mõjutanud tegureid aastatel 1953-1959*. Kursusetöö. Tartu Ülikool: ajakirjanduse- ja kommunikatsiooni osakond.
- Rudi, E. (2003). *Eesti Raadio organisatsiooniline areng ja kaadripoliitika 1950. aastatel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool: ajakirjanduse- ja kommunikatsiooni osakond.
- Schutz, A & Luckmann, T (1973). *Structures of the life-world*. Northwestern University Press
- Tannberg, T (2005). *Eesti Ajalugu VI: vabadussõjast taasiseseisvumiseni*. Vahtre, S. Tartu: Ilmamaa
- Triikkel, I. (1977) . *Ringhääling eile ja täna*. Tallinn: Valgus
- Triikkel, I. (1998). *Ringhäälinguaeg*. Tallinn
- Unt, A. (2005) Ringhäälingu Muusemi kodulehekülg. URL (kasutatud mai 2012) <http://www.rhmuuseum.ee/?page=61>
- Uudelepp, A. *Loengukonspekt: Propaganda*. Loengukonspekt. URL (kasutatud aprill 2012) <http://www.koolitaja.ee/wp-content/uploads/2011/09/Propaganda-konspekt-Uudelepp-2011.pdf>
- Vihalemm, T (2010). *Kvantitatiivsed uurimismetodid: ülevaade*. Loengukonspekt.
- Vihalemm, P & Lõhmus, M (2004) *Raadio Eestis 1960-2004: struktuur, programm ja kuulajad*. Vihalemm, P. Meediasüsteem ja meediakasutus Eestis 1965-2004. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Üprus, T (2011). *Laste- ja noortesaated Eesti Raadios 1960ndatest tänapäeva: intervjuud toimetajatega*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool: ajakirjanduse- ja kommunikatsiooni instituut.

Kasutatud allikad

- «ENSV Teaduste Akadeemia, ENSV Ministrite Nõukogu Raadio ja Televisiooni Komitee 1966.a. plaani projektid koos muudatustega» ERA.R-973.8.414
- «ENSV Teaduste Akadeemia ja ENSV Ministrite Nõukogu Riikliku Raadio- ja Televisiooni Komitee 1965.a. plaani projektid koos muudatustega» ERA.R-973.8.401
- «ENSV Ministrite Nõukogu Riikliku Raadio ja Televisioonikomitee 1970.a. plaaniprojekt koos muudatustega» ERA.R-973.8.454
- «Eesti NSV Teaduste Akadeemia ja Eesti NSV Raadio ja Televisiooni Komitee plaanide projektid koos muudatustega 1959-1965» ERA.R-973.8.325
- «ENSV Ministrite Nõukogu Riikliku Raadio ja Televisiooni Komitee 1967.a. plaani projekt koos muudatustega» ERA.R-973.8.425
- «ENSV Teaduste Akadeemia ja ENSV Ministrite Nõukogu Riikliku Raadio- ja Televisioonikomitee 1964.a. plaanid ja plaaniprojektid koos muudatustega» ERA.R-973.8.391
- «ENSV Ministrite Nõukogu Riikliku Raadio ja Televisiooni Komitee 1969.a. plaaniprojektid koos muudatustega» ERA.R-973.8.443
- «Eesti NSV Teaduste Akadeemia ning Eesti NSv Raadio ja Televisiooni Komitee 1962.a. plaanide projektid koos muudatustega» ERA.R-973.8.370
- «ENSV Ministrite Nõukogu Riikliku Raadio ja Televisioonikomitee 1968.a. plaaniprojekt koos muudatustega» ERA.R-973.8.431

5. Lisad

Lisa 1: Intervjuu Vello Ladva

Madis Kimmel - **MK**

Vello Ladva - **VL**

Ilme Käes - **IK**

MK: Mis aastal te tööle läksite, korrake üle palun? (eelnevalt rääkisime juba umbes veerand tundi juttu ning Vello Ladva mainis ära mõned olulisemad faktid, mida intervjuus vaja läks. Palusin salvestades need tal üle korrata)

VL: Läksin raadiosse põhitööle 1985 (mõttepaus 2 sek) jaanuari kuus.

MK: Ja milliseid ameteid te nõukogude ajal pidasite seal?

VL: Esimene töökoht oli raadio programmi peadirektori asetäitja siis hiljem, see tuli vist '88, kui ma läksin, viidi mind üle Tele-raadiokomitee kaadriosakonna juhatajaks. Ja siis '90st olin raadio, Eesti Raadio kaadriosakonna juhataja kui tele-raadiokomitee oli lahku löödud ja vist, ma võin eksida 1998 siis, siis viidi mind üle Eesti Raadio sisekontrolöri ametikohale, kuni lõpuni.

MK: Aga see programmi peadirektori asetäitja kohalt sinna personaliosakonna juhataja kohale liikumine, kuidas see välja nägi?

VL: Tehti komitee esimese poolt, tehti ettepanek, kuna eelmine osakonnajuhataja läks pensionile.

MK: Aga miks just teie?

VL: (paus 11 sekundit) Ma ei oskagi öelda. Egas ma pole kunagi selle peale mõelnud...

IK: Ustav...

VL: Ma ei oska tõesti öelda miks.

IK: See oli Penu aegu või?

VL: Ei, ma arvan Kullaste

MK: Aga millised olid need olulised eeltingimused, et näiteks programmi direktori asetäitjana töötada?

VL: (paus 6 sekundit) Seal oli niisugune olukord, kui..kui..ee..'85 aasta algul programmi peadirektori Jüri Hansen selle ettepaneku tegi, siis ta põhjendas oma ettepanekut sellega, et selle ametikoha juurde kuulus ka igasuguste õiendite koostamine, kaasaratud õiendid ja dokumendid, mida saadeti üleliidulisele Tele-raadiokomiteele ja mis esitati siin Tallinnas partei keskkomitee ideoloogia osakonnale. Ja tagantjärele ma võin öelda, et see oli seotud ka sellega, et ma 8 aastat sain samas osakonnas partei keskkomitees töötasin...ee...lektorina, siis kogu see koosseis oli mulle tuttav

ja mul oli hea lihtne neid dokumente, ma ütleksin, esitada oma poistele lihtsalt.

MK: Aga mida need õiendid endast kujutasid?

VL: No näiteks seda, kuidas on tehtud ideoloogilist kasvatustööd noorsoo hulgas...mm...kui palju on Eesti Raadios ja Televisioonis programmides saateid vene keeles, kuidas tehakse internatsionaalset kasvatustööd ja igasugused sellised asjad

MK: Aga kuidas sellist ideoloogist kasvatustööd ja propagandat mõõdeti või kuidas te neid õiendeid koostasite?

VL: Tähendab põhimõtte oli selles, et raadio saatekava oli, internatsionaalset kasvatustööd tehakse meil selles ja selles (koputab näpuga vastu lauda) saates. Vaatasid, see saade...

IK: Vaatasid saateimaht, saate sagedus...

VL: Jah. Mitu korda nädalas ja siis vahel sai pandud ka seda sinna sisse, kes see saate toimetajad on ja kuidas teda siis nagu hinnatakse, küsitluse põhjal võibolla ja see oli niisugune, lühidalt öeldes, istusid ja vaatasid lakke ja mõtlesid, et mismoodi seda teha ja kui palju ja mida sinna panna.

MK: Aga kas seda kontrolliti ka, seda, et ... neid õiendeid?

VK: Vähemalt nii kaua kui mina seal olin siis vist kaks korda võibolla kolm oli selliseid juhuseid, kus õiend ei rahuldanud ideoloog...keskkomitee ideoloogia osakonda ja paluti esitada täiendavalt midagi juurde. Väga üldine või väga lühike mingi...ühesõnaga ei ole päris sisuline. Aga, et oleks käidud kontrollimas otseselt, seda ei olnud.

MK: Need õiendid sellist sisulist ülevaadet ka saatetest ei tahtnud, et piisas ainult kes, kus infost?

VL: Ei, ei, seal ei saanudki anda ju.

MK: Milline oli raadio roll Nõukogude Liidu ülesehitustöös ja ühiskondlikus kasvatamises?

VL: (paus 6 sekundid) Nii palju on mul meeles, et millega ei olnud üleliiduline Tele-raadiokomitee juhtkond rahul, oli see, et Eesti Raadios tehakse, on väga vähe venekeelseid saateid. Kõigist liiduvabariikidest oli Eestil, venekeelseid saateid oli...

IK: Olime vist viimasel kohal.

VL: Viimasel kohal jah ja väga vähe oli. Ja ma mäletan seda, kui oli, kui oli, Moskvast oli mingisugune seminar...

IK: Oota, ma vaatan, millal see kuradi neljas programm käivitus (tõmbab kotti lukku lahti)...

VL: Jaaa...

IK: Oota, oota, oota.

VL: Kui Moskvast üks seminar oli. Ja siis oli meil seal, tavaliselt olid niisugused kümnepäevased või midagi niisugust. Siis meil oli üks kohtumisõhtu oli armeenlaste ja grusiinlastega. Ja need imestasid, et... Kahte asja, kuidas teil on nii vähe venekeelseid saateid ja teine asi, kuidas Eestis

Tele-raadio komitees võivad kommentaatorid esineda oma emakeeles ja originaalmaterjalidega. Neil on ainult saated, mis on Moskva poolt lubatud ja organiseeritud, aga meil oli nii et...

IK: '93 hakkas neljas programm aga enne seda ta jooksis paar tundi või tund uudiseid ja või jooksis kaks korda päevas uudised. Mäletad? Või ei mäleta?

VL: Jaa see oli väga väike jah.

MK: Aga kuidas see siis võimalik oli, et Eestis oli venekeelsete saadete roll...

VL: Tähendab nii palju, kui ma tean siis...

IK: Põhjendati sellega, et vene raadio levi oli nii hea.

VL: Jaa Moskva...

IK: Vene raadio oli siin kuulatav.

VL: Moskva raadio oli siin kuulatav ja teiselt poolt, et ei ole strateegiliselt õige, et sellises kohas nagu Eesti, kust lähevad saated rootsi keeles ja lähevad saated soome keeles ja inglise keeles ja mida kuulatakse, et siis seal antakse nii palju. See ei mõju hästi.

MK: Tuleb vaka all hoida?

VL: Tuleb vaka all hoida, aga põhjendati sellega, et tuleb teha intensiivsemalt ja löövamalt. Ühesõnaga, et tulemus oleks hea. Aga noh, kes seda tulemust siis kontrollida said.

MK: Millised olid ringhäälingule seatud ülesanded ENSV's?

IK: Seda tuleb juba keskkomitee nendest paberitest vaadata...

VL: Otseselt mina ei teagi, kuidas see oli....

IK: See oli kõrgema juht...tähendab juhtkonna tasand

VL: Jaa, see, kuidas see... suunised tulid ju Moskvast

MK: Aga millised suunised teile, raadiosse edasi anti?

IK: Raadio ülemused said ja eks nad vastavalt jagasid.

VL: Otseselt niisuguseid, noh...tähendab, mis oli niisugune suur oli see saadete analüüs. Noh seal oli..aga see oli ka niisugune saadete hindamine, et oli hea hind saade või oli halb saade. Kui oli halb saade, miks ta oli halb saade või hea saade, miks ta oli hea saade. Otseselt tead niisugust... seda, et nüüd Moskva oleks otseselt kontrollinud ja määranud ega mina ei mäleta, et oleks pidanud mingit saadet vene keelde tõlkima ja kuhugi esitama. Seda mina ei mäleta, et oleks olnud.

IK: Teles oli küll, teles on olnud

VL: Ei, ei ma mõtlen raadios. Raadios ei olnud, tähendab võibolla oli, aga ma ei mäleta niisugust asja.

IK: Ilmselt raadio oli siis juba vähem tähtsam...

VL: Jah.

MK: Aga kas siis ei kontrollitud, ei vaadatud, seda, et raadio tegeleks ideoloogilise ehitustööga?

IK: Glavlit tegi selle töö juba enne ära. Saade oli juba vastavalt kokku pandud.

VL: Saade jah. Saate tekst läks glavlitile.

IK: Ja glavlit juba praakis enne välja, ta ei jõudnudki eetrisse.

MK: Aga mida seal vaadati? Millised olid need olulised kohad?

IK: Küsi glavliti käest (naerab ja teised ka naeravad)

VL: Glavlit. Seal olid toredad tüdrukud. Ma ei oska midagi öelda rohkem (naerab).

IK: Ilusad blondid naised olid.

VL: Jah blondid naised jah! Aga mida nad otseselt seal välja sorteerisid...sest nende töö oli, nende tööga nagu keegi kursis ei olnud. Saated läksid luugist sisse ja...

IK: Läks toimetajad...eks toimetajad teavad, kui praagiti välja eksole, siis visati tagasi ja oli konkreetselt teada eksole, et lõikad selle välja (lööb käega vastu lauda). Ja kui glavlit oli öelnud eks siis pidas see toimetaja ilmselt moka maas ja tegi.

MK: Kas te teate ka kui palju või tihti sellist tagasisaatmist oli ja või lausa kästi ümber teha?

IK: Eks neid letutškadel oli arutusel aga kes seda mäletab.

VL: Kes seda mäletab jah. Sest see...

IK: See informatsioon glavlitist liikus otse raadio peadirektorile, mitte kellegile muule kui...

VL: ...Jah...

IK: ...temale. Võis liikuda teist liini pidi, ma ei tea kui kaugemale, selle peale võib Vello paremini öelda.

VL: Nemad tegid mingisuguseid...

IK: Ja järgmise hommiku letutškal siis hakkasid pead lendama, sai kõigepealt peatoimetaja, kelle toimetuses oli ja siis toimetaja vastav, kelle saade oli.

VL: Nad tegid. Tegi ta nädala ülevaate või mingisuguseid niisuguseid, aga see oli ka ainult...

IK: See oli pool salastatud või täis salastatud

VL: Jah, niiet seda me ei tutvustatud või see läks jah raadio peadirektori, programmi peadirektori lauale ja sealt...

MK: Aga kas teie, asetäitjana, teie lauale ka need jõudsid?

VL: Ei

IK: Subordinatsioon oli allapoole nii ei tulnud

VL: Ei allapoole ei tulnud jah.

MK: On teil olnud võimalus neid näha, vaadata, lugeda?

VL: Ei ole. Neid ei

MK: Üsna range poliitika käis.

VL: Jaa, selles mõttes küll jah, jah, ei...

IK: Aga kas Aadu pani selle niimoodi prügikasti või ta läks Klara kätte?... Pigem ma usun, et Klara käis ja korjas ära ja pani oma toimikutesse.

VL: Võibolla küll jah.

IK: Ja kuhu sealt liikusid, ei tea. Kompetents ei ulata sinnamaani. Topusk ei olnud nii kõva.

MK: Kes võimorganitest, siin Eestis kohapeal ja ka üleliiduliselt olid need olulised võtmetegelased ringhäälingu jaoks?

VL: Kes pidevalt kuulas raadiosaateid, seda ma tean kindlasti oli see ideoloogiasekretär Rein Ristlaan ja televisiooni oma ka. Ma tean seda, et ükskord ta nõudis minu käest, ilma, et oleks raadio juhtidele teatanud, aga tema sekretär helistas mulle, kui eelmisel öhtul oli televisioonis olnud Rein Soometsa väliskommentaar. Ja Ristlaan tahtis teada, minu kui kommentaatori arvamust. Seal oli ainult üks lause, et Süüria teeb küll tihedat koostööd NSVL-ga, kuid Süüria on ebademokraatlik riik.

MK: Ja see tekitas furoori, probleeme?

VL: Tähendab Ristlaanes tekitas see jah

IK: Ideoloogia osakond on vastavalt oma selle...

VL: Ideoloogia...

IK: Olenevalt kellele ülesanne pandi.

VL: Ideoloogia osakonnas oli olemas ajakirjanduse sektor. Seal oli...

IK: Seal oli hulga neid palgal

VL: Ah!?

IK: Seal oli neid palgal ju hulga

VL: Ei, kolm inimest oli ajakirjandussektoris. Enne oli ju Jüri Paalman oli siis ju seal, siis pärast Jüri Paalmani tuli või oli ju Tõnu Laak. Oota, kes veel... ja see...need kolm kohta, siis kui mina seal majas olin. Kolm kohta oli ja siis oli Peeter Jakovlev oli vahepeal, kes oli pärast Eesti Spordikomitee esimees.

IK: Jakovlev oli ka plaanikomitees.

VL: See on teine Jakovlev

IK: See ei olnud see Jakovlev?

VL: Ei. Ajakirjandussektor oli seal ideoloogia osakonnas ja selle kaudu käis põhiliselt. Nii et otse, aga nii palju ma tean küll, et seal siiski, tähedab kui ma seal olin, ma tean, et seal need püüdsid asju

vaadata võrdlemisi realistlikult. Ei olnud niisuguseid...

MK: Aga väljaspool ideoloogiaosakonda, kes veel olulised olid ringhäälingu jaoks?

IK: Peale selle ei saanudki olla.

VL: Ei olnud jah

IK: Käis kogu filmi tootmine, kaasaarvatud Tallinnfilmi, see ei puutu siia, käis ikka niimoodi ideoloogia osakonna. Vaadati sobib, ei sobi. Saadeti tagasi, midagi pahasti oli, saivad niiet tolmas ja ...

VL: Tähendab, kes veel tegeles mingil määral oli keskkomitees oli välissuhete osakond ja nemad...

IK: Nemad tegelesid rohkem välissuhtlusega.

VL: Ei seda küll, aga nemad kuulasid siiski neid soome- ja rootsikeelseid raadiosaateid. Aga otseselt see ei olnud. Ma ei tea kui palju see nende töökohustus oli. Aga siis peale Ideoloogia osakonna otseselt ei olnud jah. Ei mingisugused, ma ei tea isegi seda, et komsomoli keskkomitee oleks näiteks noortesaadetega...

IK: Tegelesid, tegelesid. Mina mäletan ühte intsidenti kui komsomoli keskkomitee õiendas noortesaadetega.

VL: Võibolla küll, aga see oli...

IK: Oli, oli. Ma ei mäleta, kes seal tegelased olid, aga oli intsident ku käis...

VL: See võis olla küll, aga ma ei tea, et see nende kohustus oli. Aga kui ta puudutas mõnda neist sealt...

IK: Jumala eest Vello, ma ei mäleta, aga see oli suurem moment siis. Anne Parksepp oli, sai... see oli tühine asi, mis seal juhtus, aga kõlas.

MK: Aga teie tööleasumine programmi dir..peadirek...oota, kuidas see oli?

IK: Peadirektori asetäitja

MK: Peadirektori asetäitjana jah, et kas te mäletate sellest ajast mingeid õpetus või manitsussõnu, milline peab üks programmi padirektori asetäitja olema või mingeid ideoloogilise nõudmisi?

VL: Ei seda nüüd ei olnud. Otseselt ei esitatud.

IK: Ära nüüd ütle, ustav pidid olema.

VL: No ustav..jaa muidugi, partei liige, see oli...

IK: Parteilane pidi olema, ustav pidid olema.

MK: Mille järgi seda ustavust vaadati või mõõdeti?

VL: Vat ei tea...

IK: Eelnevad töökohad, ta ütles ju, et oli keskkomitees tööl, oli ustav.

VL: Jaah. Tähendab '80-ndal aastal...

IK: Jalgpall...

VL: Jah ja siis kui pärast seda oli Tele-raadiokomitee partorg maha võeti. Viidi ära kiirabiga keskkomiteest ära siis Penu kutsus mind enda juurde ja tegi mulle ettepaneku tulla selle koha peale. Ja mul oli päris palju tegemist, et sellest asjast lahti saada.

MK: Aga millega te programmi peadirektori asetäitjana tegelesite?

VL: Saadete viseerimist oli ja oli kaks peatoimetust oli minu alluvuses, kus tuli saateid viseerida. Üks oli see... ee... kirjade osakond, Tiia Upine oli. Teine oli vene saadete toimetus.

IK: Mina mõtlesin, et välissaated.

VL: Ei vene saadete toimetus.

IK: Välisuudised...Raudsepa Juta ei olnud?

VL: Ei olnud. Vene saadete toimetus oli.

MK: Mida te seal täpsemalt tegite siis?

VL: See polnud midagi nii...

IK: Sa ei taha öelda. Sa pidid viseerima, vastutama sisu eest, kõik on õige, mis eetrisse läheb.

VL: Jah. Saate kirjalik tekst toodi mulle ja ma pidin selle lihtsalt läbi lugema ja peale kirjutama, et saade on igati õige ja võib minna.

MK: Kas kõik saated olid õiged ja läksid?

IK: Kui ei olnud õiged, said õigeks aetud.

VL: Seda küll jah. Aga see käis võrdlemisi lihtsalt, sellepärast, et seal olid, mõlemas toimetuses olid tugevad, kogemustega töötanud inimesed, niiet kirjade toimetuses selles mõttes oli hea olla või neid oli hea viseerida, sest see oli kriitiline saade. Kõik, mis olid, toimetaja käis kohapeal, lindistas, kus oli mingisugune puudus. Kuigi noh, see tavaliselt olid, niiöelda igapäeva elu ja kommunaalküsimustes ja nii edasi. Sest ega toimetaja ei läinud sellist saadet tegema, kus riigi poliitika suhtes kriitiline oldi. Seda lihtsalt ei tehtud.

MK: Kui palju sellistes tingimustes oli ruumi loomingulisusele ja loomingulisusele vabadusele?

VL: Ega seal palju ei olnud. Ega palju ei olnud. Ta pidi jääma ju oma teatud raamidesse, mis oli nagu ette nähtud .

MK: Millised need raamid olid?

VL: Vat seda võiks öelda nii, et see oli ühelt poolt toimetaja ja toimetuse töötajate üldse nagu enesekontroll eksole, mida ma võin ja mida ma ei või. Mida ma tohin välja öelda ja mida mul ei ole lubatud välja öelda. Mida ei ole lubatud välja öeda, seda ju, kui tulid, siis... kui toimetaja tõi mulle

teksti, siis arutasime läbi, kuidas seda öelda ja kas seda saab öelda, et tekiks vastuolu.

MK: Millised olid need asja, mida kindlasti kohe ei saanud läbi lasta, mis tuli teistmoodi öelda?

VL: Näiteks ütleme kindel oli see eksole, et mingisuguseid rahvustevahelised vastuolud või asjad ei saanud minna. Tähendab, see oli ikkagi sellega seoses, et rahvustevahelisi eriarvamusi ka tavaliselt siin kommunaalmajanduse küsimustes esines, aga siis sa pidid tegema nii, et su tekst ei olnud mitte vene keeles vaid toimetaja lihtsalt viitas sellele inimese ja ütles juba seda, see kuidas ta ütles, seda ei saanud panna. Sisuliselt taandus asi ikkagi sellele, et iga toimetaja enda kogemused ja see määras ära. Ja kui niisuguseid asju oli... Oli ka nii, et palju ei olnud aga vahel sai läbi arutatud, siis toimetaja pehmendas või parandas. Aga seda juhtus üldiselt harva.

MK: Kui tihti te nägite selles töös toimetaja ja tsensori sellist õhkõrna piiri?

VL: (vaikus 10 sekundit) Kui nii vaadata siis... Jah...viseeria roll oligi omamoodi see glavliti oma, sest siis oli ju nii, et toimetaja oli selle töö teinud, mina vireerisin ja siis kui ta läks glavliti... sealt tuli ka veel tagasi muidugi jah...aga...

IK: Eelkontroll...

VL: Jah. Selles oli muidugi. Ütleme viseeriale lihtsam, et ta teadis, et nii kui nii läheb glavliti.

MK: Et siis võis nagu mängida, proovida...

VL: Jah. Just seda. Aga see oli alati ainult toimetajaga koos, ühesõnaga kokkuleppel. Mitte, et ma lihtsalt ütlesin, et teeme seda nii ja naa, aga kui toimetaja leidis, et see võiks ikkagi nii olla...siis las läheb, proovime.

IK: Tema vastutab ju.

VL: Jah

IK: Sina ka ju muidugi vastutasid ju.

MK: Jah ma mõtlen, et kui glavlitist tagasi tuli, siis ta läks...

IK: Tagasi tuli, siis tuli juba nätakas.

VL: Siis oli jah...aga no see oli...

MK: Aga kas juhtus ka seda, et tuli glavlitist tagasi?

VL: Oli küll mõned korrad jah. Aga seda oli mõni üksik kord vist kirjade toimetuses. Vene toimetust ei tulnud.

MK: Kas te mäletate ka neid juhtumeid?

VL: Kirjade toimetuses oli üks noor daam. Ma ei mäleta, mis ta nimi oli. Temaga oli paar korda nii, et tema käis...tema oli selles mõttes väga tore tüdruk, et tema...

IK: Ilona ei olnud vä?

MK: Ei, mitte Ilona. Ta püüdis oma saatesse panna võimalikult palju intervjuusid inimestega või kuidas nendega saab, inimene arvab. Põhimõte on selles, et on reaalne situatsioon ja inimene arvab ja toimetaja jättis ennast sellest nagu kõrvale. Aga...ja...nii me sellele asjale lähenesime...aga temaga oli paar korda nii, et ei tahetud, et see intervjuu, see tekst läheks. Aga noh, et toimetaja paneks inimese...

IK: Inimene ei saanud pahasti ja otse öelda.

VL: Ütleme nii jah, et ei saanud halvasti öelda. Toimetaja sõnastas oma sõnadega lihtsalt ringi.

MK: Aga kus maas või kus kohas tuli mängu see toimetaja ja saatejuhi loomingulisus?

VL: See hakkas peale ju tegelikult teema valikust. Ja selles mõttes oli noh...

IK: Oli libedaid teemasid, mida ei tohtinud üldse käsitleda, mis olid keelatud.

VL: Jajah. Kirjade toimetuse oli nii, et nemad töötasid põhiliselt signaal...keegi kirjutas raadiosse näiteks ja anti see lahendada, saade teha sellest või teisest asjast. Kirjade algul töötas ja siis tuli nüüd otsustada, kas hakata sellest kirjast nüüd saadet tegema, sest siis oli vaja teha ka üldistusi. Mitte ainult, et ühe kirja. Tavaliselt ikkagi ainult ühest kirjast ei piisanud, pidi rohkem olema ja siis teha siit ja sealt ja näidata, et see probleem on laiemalt olemas. Aga see otsustamise ring oli, see läks ikkagi sinna peadirektori lauale, tema leidis, et kas on vaja või ei ole vaja ja siis edasi läksid need kirjad juba toimetusse. Niiet programmi peadirektor otsustas, kas seda on vaja teha või ei ole vaja teha.

MK: Seal otsustati ära see teema üks?

VL: Teema jah

MK: Aga teema käsitlese puhul, kui palju oli toimetajal konkreetseid suuniseid ees?

VL: Ei siis ei olnud midagi. Täheleb ta tegi saate sellest valmis.

MK: Ja siis hakati kontrollima?

VL: jah, mitte nii, et ära nüüd seda tee või vaata seda. Seda ei olnud. Mai tea mujal võibolla oli aga meil mitte.

MK: Millised olid need teemad, millest kindlasti mitte mingil juhul ei tohtinud rääkida?

IK: Nõukogude võimu kohta ei tohtinud kuskil pahasti öelda

VL: No see oli iseendast mõistetav nagu. Seda ei saanudki sinna ette panna enam.

IK: Seda, et sa ütlesid, et mõni asi on pahasti...ei... kõik asjad pidi olema hästi või vähemalt üle keskmise taseme. Kriitika ei olnud lubatud, niimoodi nagu praegu, mida sülg suhu toob, see tuleb. Niisugust asja ei olnud.

VL: Ma ütlesin, et poliitiline kriitika ei olnud lubatud.

IK: Ei olnud ka majanduslik kriitika lubatud...

VL: majandust oli lubatud mingil määral.

IK: Oi, oi...väga vähe, väga vähe

VL: Jah...aga see majanduskriitika puudutas põhiliselt kohalikke ettevõtete, asutuste, mitte suuri. Tähendab üleliidulise alluvusega ettevõtete, seal ei tohtinud.

MK: Mille kohta need probleemid õhus olid või millest saateid tehti?

IK: Seda peab vaatama raadiokavast, ajama niimoodi. Palju seal...ei mäleta enam neid raadiokavasid. Kui palju, detailselt see saadete temaatika oli lahti kirjutatud.

VL: Tähendab ma ütlen omade kogemuste pealt. Kirjade toimetuses oli põhiliselt kommunaalmajandusest, elamuvalitusest. Mingil määral oli ka haridus ja kool, kuigi seal läks enamus noortesaadete alla. Aga noh seal oli vahel koolide remondi ja niisuguste asjadega tegemist. Need olid niisugused, millel puudus see poliitiline mekk juures. Et raha vähe oli, sellest võis rääkida.

MK: Ja neid saateid said siis toimetajad ka üsna vabalt käsitleda või loominguliselt läheneda?

VL: Ega jaa, seal oli küll. Ma ütlen, nad tegid saated valmis ja siis hakkas see peale. Mitte seda jah, seda ei olnud jah, et oleks keegi öelnud, et tee nüüd niiviisi või tee teistmoodi. Toimetaja läks ja tegi ise selle valmis.

MK: Milliseid tööülesandeid või kohustusi teil programmi peadirektori asetäitjana veel oli?

VL: Ma hakkan mõtlema... ma ei...

IK: Programm pidi ideoloogiliselt õige olema, vastutasite te kõik seal üleval.

VL: Ei, seda..noh..ei..jah. Jah saadetes, aga see põhiline osa oli see õiendite ja põhiline.

IK: Muusikavalik. See ei tohtinud olla lääne muusika.

VL: No see oli see, mina sellega kokku ei puutunud. Seda küll. Võis olla teatud protsent, aga siis tuli ka seda väga hoolikalt kaaluda, sellepärast, et ei võinud olla näiteks saksofoni muusika.

MK: Miks?

IK: kellelegi ei meeldinud saksofoni mäng

VL: Sellepärast, et Rein Ristlaan oli hobikorras saksofoni õppinud ja tema pidas enda solvamiseks kui... või talle oli vastuvõetamatu, kui Eesti Raadiost kõlas saksofoni muusika.

IK: Muusika oli väga, väga...issand, minu meelest ei olnud Vello päeva, kus ei helisenud niiõelda vertuška ja ei olnud muusikast juttu. Oli aeg, kus muusika oli väga...

VL: Protsendid olid küll ette nähtud jah, ette määratud.

MK: Aga kas peale nende õiendite, saadete läbi vaatamiste oli veel midagi teie pädevuses?

VL: Seal ei olnud niisugust rohkem, midagi niisugust.

MK: Ja millal te personaliosakonda, kaadriosakonda läksite?

VL: '88 osakonnajuhatajaks

MK: Milline oli ringhäälingu kaadripoliitika '88-'90? Kuidas te seda iseloomustaksite?

VL: Tähendab konkreetset...mmm...tegeles personaliosakond tööle võtmisega, töölt lahkumiste vormistamisega, üks asi. Teine asi, igasugune õppustele suunamine, koolitus, siis oli struktuuri ja kogu see koosseis, mis tuli käskkirjadega paigale panna. Kes, mis kohal, kui palju palka saab.

IK: Selle te võtsite meilt üle siis sujuvalt.

VL: ah?! See oli juba siis kui mina läksin

IK: Selle te võtsite meilt sujuvalt üle.

VL: Jajaa...ja siis igasugused liikumised, koondamised olid meil. Kaadri komplekteerimine oli toimetuse juhatajate pädevuses.

IK: Otsisivad kandidaadi ja siis kandidaat käis niimoodi kadalipu läbi.

VL: Jah. Niiet ega kaadriosakond seda ei otsustanud, aga läks ikkagi juhatuse esimehe juurde ja sealt hakkas peale.

MK: see oli teie...Mida te siis otsustasite? Kas teie siis lihtsalt vormistasite tööle?

VL: Sisuliselt küll, sisuliselt küll jah. Otsustamise õigust ei olnud, kas inimene tuleb tööle või ei tule.

MK: See oli nagu raamatupidamine inimeste üle?

IK: Võib öelda

VL: Võib öelda küll nii jah

IK: Personaliga seotud liikumiste arvestus

VL: Jaa...jah...

MK: Aga see koolituste määramine, kuidas see käis?

VL: Üks tase oli see, mis siin koha peal kuskil tehti jajaa...sisemiselt...aga põhiline oli see ju, et oli ette nähtud iga aasta, kui palju inimesi peab käima üleliidulistel õppustel Moskvast. Selle määras ära, mitte siin keegi, vaid tuli Moskvast tuli kiri, sellel aastal on teile eraldatud nii mitu kohta nendeks õppusteks, sealhulgas telerežissööridele nii palju kohti, raadiotoimetajatele nii palju kohti. Ma ei tea seal, ütleme noortesaadete toimetajatele nii palju...see oli kõik ära määratud. Ja need kohad tuli kõik tingimata ära täita, sellepärast, et hiljem, kui isegi tahtsid saada, siis tehti niisugune valik, et lükati tagasi ka. Tähendab Moskva ei võtnud vastu. Aga ma mäletan, tean seda, et paljud inimesed tahtsid tõsiselt minna, sest Moskvast oli ikkagi väga hea tase. Eriti mis puudutas tehnika osa, tehnika poisid tahtsin väga minna.

IK: Tähendab ei saa alaväärtustada, seda mida N Liidus oli head, sest seal olid ka oma ala spetsialistid, kes oskasid ja teadsid ja õpetasid.

VL: Seal olid võimalused palju suuremad kui siin.

IK: Raha oli, mille eest oli võimalik...

VL: Ja seal oli, seal oli tiptase ikka õppejõududes.

MK: Miks see koolituste arvu täitmine nii oluline oli? Kas sellepäraste, et kui ühel aastal kokku ei saanud siis järgmisel aastal enam ei antudki?

IK: Selle võrra lõigati maha kohe niuhi. Jätad kasutamata, milleks sulle siis järgmine kord pakutakse...ei sihukest viga ei tehtud

VL: Tähendab alati ei soovinud minna siis, me tegime mitu korda katset, vahel läks läbi ka. Me ei tahtnud seda toimetajat, sest keegi ei tahtnud nagu minna. Aga kas me ei saaks selle asemel saate näiteks mingit televisiooni operaatorit või kedagi seda saata, tehnikainimesi. Vahel läks läbi ka.

MK: Sai vahetada inimesi?

VL: Sai vahetada ka jah. Aga, et see arv oleks sama

IK: Aga mitte alati. See ei olnud niisama, et võtad ja...

VL: Ei olnud, ei, ei...jah

MK: Aga kuidas käis ühe või teise toimetaja või inimesi koolitusele saatmine?

VL: Kuidas öelda. Sisuliselt käskkirjaga, käskkiri saata see ja see ja siis toimetus pidi ise hoolitsema selle eest, et tema need saated saaks ära tehtud.

IK: Tema tegi kas ette ära mida tema tahtis teha selleks ajaks.

VL: Sest need koolitused olid tavaliselt kuskil kaks nädalat vist. Isegi rohkem oli.

IK: Ma ei mäleta. Oli kahenädalaseid ja oli minu meelest kuu ajalisi

VL: Kuu ajalisi oli ka, aga kahenädalasi oli rohkem.

MK: Aga mille järgi need inimesed välja valiti?

VL: Toimetustes ise valiti, et kas sa tahad minna. Kas sul on huvi minna?

IK: Teemade valik, mis oli ette antud, kohad ja toimetused ja inimesed, kes läheb ja kes tahab.

VL: Inimene ise valis, toimetus sai pakkuda lihtsalt neile, et see võimalus on, kas sa oled huvitatud, tahad minna.

MK: Korra selle töölevõtmise juurde tulen tagasi. Kui palju teil üldse sõnaõigust oli või kui palju teie kaasa rääkisite?

VL: Tähendab nii palju kui oli...taheti mõnel puhul...

IK: Taustakontrolli, ütle ausalt, otse välja.

VL: ah! Mida?

IK: Et taustakontrolli tegite teie

VL: Tähendab kontrolli praktiliselt ei saanud teha. Aga, et ta ei läinud mingisuguste seadustega

vastuollu, et ta näiteks ei olnud nii noor, et ta oli vastavate eriala lõpetanud või nii edasi. Vot niisugused asjad.

MK: vaatasite, et inimene, kes kandideerib või keda valitakse, et vastaks nõudmistele?

VL: Üldiselt küll jah

MK: Aga millised need nõudmised olid, peale vanuse ja hariduse?

VL: Ega põhiline oligi haridus, vanusega ei tulnud...mõnikord tuli küll... Ma mäletan kellega oli tegemist, oli see keda ei saanud kohe võtta. Hirmsasti ema tahtis sokutada, oli Kristjan Jõekalda, liiga noor oli.

IK: See ei puuduta raadiot.

VL: See ei puuduta raadiot jah. Ja siis oli veel see, kellega pidime ootama, oli Urmas Paet, oli liiga noor, et...

IK: See oli Tartu toimetus.

VL: Jah. Temaga oli veel...selliseid juhuseid oli. Aga siis haridus oli põhiline. Aga ütleme seal, mis oli nõudmine oli, et oli, ei pidanud olema. Mida ei olnud, ei olnud seda, et keegi oleks soovitanud. Või kuidas nüüd öeldakse, et oleks soovituskirja esitanud. Aga oli siiski niisugune kirjutamata reegel, et eelmisest töökohast ei, ütleme, alkoholitarbimise või mingisuguste seaduserikkumiste tõttu oli vabaks tehtud. Siis nagu ei tahetud tööle võtta.

MK: Mida veel taustakontrolli käigus kontrolliti?

VL: Ega me taustakontrolli ei teinud.

IK: Tegite ikka kui vaja oli Vello. Anti käsk...

VL: Ei kui vaja oli...aga enamik juhtudel ei olnud mingisugust taustakontrolli.

IK: Siis oli toimetus taustakontrolli ära teinud.

MK: Aga kui oli vaja taustakontrolli teha...

VL: Siis...telefoni teel. Ega mitte mingisugust dokumenti ei olnud, telefoni teel.

MK: Kellele te siis helistasite?

VL: Eelmise töökoha kaadriosakonda. Kuidas sealt iseloomustati.

MK: Aga ütleme, et üks asi seal toimikus oli, et alkoholi tarbimise tõttu lahti lastud...aga kui seal olid mingid vastuolud ideoloogiaga või mõni muu säärane asi, kas siis sai...

IK: Ei saanud!

VL: Tähendab kui öeldi midagi pahasti siis olid ukSED suletud. Kui öeldi, aga jah, kui ei öelnud... sest seal võis tekkida tõesti selline asi, et millegipärast vot seda ja seda, ta on halb ja ei sobi. Aga see võis olla ka...ega me ei saanud seda kontrollida, kas see oli õieti öeldud või mitte.

IK: Kui taheti mäkra mängida siis öeldi halvasti ja oli tal uks suletud. Ütle ka, et liikus sugulusliini

ja tutvusliini pidi, liikus palju

VL: Einoh, kas ta nüüd just palju...

IK: Liikus, liikus

VL: Ja oli küll, aga...

MK: Kui palju te kaadriosakonna juhina plaanimajandusega kokku puutusite?

VL: No nii palju eksole, et struktuur oli ees, seda ei saanud rikkuda, nii palju ametikohti. Jajaa, niisugune oli siis nende ametikohtade palk, seda pidid sa koguaeg jälgima. Jajaa, et seal sai kombineerida, kui seal näiteks sümfoonia orkestris oli kaks kohta vaba, siis võtsid konservatooriumi tudengid, mitte kaks aga neli tudengit, et poisid saaksid lisateenistust ja raha õppimiseks, niisuguseid asju said teha. Aga mingisugust suurt kõrvalekaldumist ei saanud struktuuris olla. Ametikohtade arv oli ette määratud.

MK: Kuidas need inimeste üle arvet peeti? Kas oli olemas struktuurselt mingi, kes kui palju raadio ja tele komitees töötama, kes, mis ametikohtadel ja teie pidite vastutama, et need kohad täidetud oleksid?

VL: Nojah, kui ametikohta ei olnud, siis tööle võtta ei saanud.

MK: Aga kui oli vastupidi, et oli ametikoht ja inimest ei olnud?

VL: No siis tekkis küsimus, et kas sinna on vaja inimest või koht likvideerida? Kui ikka koht pikalt tühi oli, läks ta ka maha ja see palk läks siis toimetusse, jagada lisatasudeks või täiendav palk või palka tõsta kui võimalik.

IK: Olenes ka mihuke koht vaba oli. Missuguse palgaga ta siis vaba oli.

MK: Kui palju inimesi kaadriosakonnas töötas?

VL: Meil oli kolm inimest

MK: Ja kellele teie omakorda allusite?

VL: Komitee esimehele

IK: Raadio peadirektorile

MK: Aga missugust infot teie kaadriosakonna juhina valdasite?

VL: Mingisugust kirjalikku sellist kaadripoliitikat seda ja oli mingi üks pisike brožuur kaadripoliitikast, aga see ei kõlvanud kuhugi. Kusagil seal riuli peal oli, mingisugune õige õhuke oli. Ei ega infot otseselt sellist, mis suunaks otse võtma...

IK: Sellel tasandil erilist otsustusõigust ei olnud.

VL: Jah sul endal ei olnud seda tegevusvabadust. Sa võisid ...ettenähtud...

IK: Selleks oli kõrgem juhtkond, kes otsustas

VL: Tähendab igasugused töövõtu avaldused ja lahkumisavaldused, selle pidi ikkagi komitee

esimees või tema asetäitja. Nemad pidid peale kirjutama ja oligi nii...Komitee esimees ja esimehe asetäitjad üks raadios ja teine televisioonis.

MK: Aga Tele-ja raadiokomitee siseseid, millist infot teie käsutuses, valduses oli?

VL: Mingisuguseid juhendeid ei olnud.

MK: Aga info, millega te töötasite, personali toimikud...

VL: Inimeste enda omad jah. No need toimikud olid küll, iga inimese kohta olid toimikud.

MK: Aga kas teie haldasite ka iga töötaja kohta olevaid, peetavaid toimikuid?

VL: Jaa

IK: See oli kohustuslik, oli see, et pidi igas toimikus olema tema avaldus, pidi olema tema käskkiri eksole. Kõik teda puudutavad edasised käskkirjad. Tema see...ankeet või see...

VL: Ankeedist hakkaski peale

IK: Ja kaart. Kogu toimik, kõik käskkirjad. Sai karistada, allkirjad alla.

VL: Kaart, avaldused, siis tuli kõik seal fikseerida ära õppused, kus ta on käinud, diplomite koopiad, ära kirjad. Need olid koopiad lihtsalt, need me ise tegime.

MK: Kas nendes toimikutes veel mingeid materjale hoiti? Seda millega nad igapäevaselt tegelevad või millega nad töötavad või mis saateid nad teevad?

VL ja IK: Ei, ei seda ei olnud...see ei puudutanud üldse

VL: Mis läksid sinna sisse, kui olid saanud mingit kiitust või kuskil saanud mingi tänukirja või kui oli...

IK: Kui oli karistada saanud

VL: Nojah. Karistada saamine läks tööraamatusse.

MK: Kellel oli neile toimikutele juurdepääs peale kaadriosakonna?

IK: Mitte kellegil

VL: Tähendab noh...

IK: Vastava poole ülemused võisid iga kell tulla ja vaadata

VL: Ja toimetuse juhataja andsime kohapeal kasutuseks.

IK: Aga sa väljaviimiseks andsid ka? Anupõllule ja Slutskile näiteks

VL: Ei, ei andud ei, ei, ei. Mitte väljaviimiseks, seda mitte. Tavaliselt oli nii, et ülemusele võtsid toimiku ja läksid ülemuse juurde, ülemus lappas ja vaatas ja tulid sellega tagasi.

MK: Kas juhtus ka seda, et toimikutes oli ka midagi liiga palju või dokumente vähe seal?

IK: Vähe ei saanud olla, palju ei saanud olla. Oli kohustuslik, mis pidi olema

VL: Kaduda ei saanud midagi, selle eest ju... kaduda ei saanud midagi

MK: Ja ei olnud selliseid juhuseid ka, kus oleks midagi kadunud?

IK: Kaadriosakond pitseeriti iga jumala õhtu ja võeti hommikul lahti. Hiljem olid juba signad peal. Enne seda käis...

VL: Einoh selles mõttes käis...Toimikud oli meil olemas riiuli peal, nad ei olnud mitte kuskil seifis või kapis luku taga. Olid tähestikulises järjekorras...

IK: Kapi ukсед olid teil ju lukustatavad...

VL: No kapi ukсед olid lukus, aga meil oli riiuli peal ka olemas. Meil polnud nii suurt kappigi seal.

MK: Mis nendest toimikutest nüüd saanud on?

VL: Ma ei tea, kuidas nüüd on, aga siis olid nad. Tähendab kui inimene ära läks siis läks toimik arhiivi.

IK: Ma arvan, et see oli '75 ja nüüd on ta '70 on raadios ja sealt lähevad keskarhiivi ja keskarhiiv vaatab, kas ta säilitab neid, on neil mingit tähtsust või viskab minema.

VL: Ma ei tea, kuidas selle äraviskamisega on...

MK: Kas kaadriosakonna tööd mõjutas otseselt ka plaanimajanduse planeerimine?

VL: Nii palju mõjutas eksole, kui oli struktuur ettenähtud...aga...

IK: Siis niisuguseid koondamisi ei olnud nagu praegu

VL: Seda mitte...

IK: Suhtkoht stabiilne minimaalse kasvuga, kui oli. Kui sa mingit kohta tahtsid juurde saada, see oli küllalt keeruline põhjendada. See ei olnud niisama. Tootmismahu kasvuga jah, kui saatemaht kasvas, siis võisid saada saatetunni kasvu pealt nii mitu üksust juurde. Üksused läksid sul sinna, sinna...

VL: Ja siis tehti arvestus, toimetus ise esitas taotluse, tehti arvestus. Kui mahud suurenesid ja inimesi juurde tuli. Ilma taotluseta ei saanud midagi...

MK: Inimeste juurdetuleku puhul oli ka, et teile esitati ja teie suunasite edasi?

VL: Ei, ei, ei. Juhatatuse esimehele tehti.

MK: Ja tema otsustas ja andis teile teada?

VL: Tema otsustas, kas anda või mitte, aga ta ikka konsulteeris ikka. Ta ainuisikuliselt ka ei otsustanud.

IK: Ma ütlen, et see läbis selle ideoloogilise kadalipu, plaanikomitee ja rahanduse. Kui rahandusest oli raha taga, alles siis sai hakata midagi toimuma.

MK: Seejärel anti personalile teada, et üks koht on juures, et võtke ja vormistage ära?

IK: Nemand said meie käest need.

VL: Meie saime jah nende käest struktuuri, kui palju ja mis kohti on.

IK: Struktuuri saivad nemad meie käest. See ei olnud nii, et nemad mõtlevad välja. Meie olime

neist selles osas tähtsamad

VL: Sest see oli ka...kõik kohad pidid olema tagatud rahaga, et inimene saaks palka

MK: Aga kuidas käis uute kohtade loomine? Keeruline oli aga kas või kuidas see üldse teha sai?

IK: Kui te neid eelarveid vaatate, seal algab statnõi edinitša, need läksid kõik venekeelsetena, võisid ka eesti keeles olla aga põhiosa läbis sellest vene keeles. Tegelik niisugune, planeeritav niisugune, kui sa selle planeeritava kätte said, kui nende vahe oli, siis hakkas see struktuuri alles istuma.

MK: Kes või kuidas seda planeeritavat arvu mõjutada sai?

IK: Planeeritavat arvu sai mõjutada raadio juhtkond, raadiodirektor või komitee esimehe asetäitja, kes tolajal jooksis niimoodi, oli komitee seal. Keskkomiteega kooskõlastatud, plaanikomiteega kooskõlastatud, rahandusministeeriumist raha ka lõpuks tagatud. Uus aasta hakkas, hea juhul võis vahest ka detsembri lõpus mõni koht juurde ilmuda, kui oli raha üle ja sai seda lubada.

VL: Põhiline hakkas ikka jah rahast pihta, et oleks kindlustatud.

IK: Õhulosse võis ju mõelda, aga kui õhulossidele raha ei tulnud taha, kui seda ei olnud heaks kiidetud, siis ei toimunud midagi.

MK: Ja raha algas jälle planeerimisest ja eelarvetest?

IK: Jah. Ega ma muidu ei räägi, et me olime kõvemad kui nemad (naerab)

VL: Jaa, jaa, jaa. Meie polnud midagi ju.

IK: Sinnamaani kui numbrid poliitiliseks läksid eksole.

VL: Sa mõtled pärast '91 aega? Ei

IK: Siis kui Peeter tuli

MK: Mida te selle all mõtlete, et numbrid läksid poliitiliseks?

IK: Oli niisugune intsident minu elus, aga see ei puuduta üldse seda. Kui pandi pahaks, et numbrid on poliitilised.

MK: Aga kas on olemas mingeid arhiive peale tele-raadiomaja arhiivi, kus võiks...

IK ja VL: Ei, ei saa olla.

VL: Tähendab televisioonil on oma arhiiv ja raadiol oma. kui sealt need materjalid läksid siis ainult riigiarhiivi. Mujal ei saa olla

IK: Komitee toimikud peavad kõik olema raadioarhiivis.

VL: Ja komitee omad...ei. Selles mõttes mitte, siis kui tele-raadiokomitee lahku löödi 90-ndatel aastatel siis need televisiooni materjalid nii isikutoimikud kui muud, läksid üle. Aktiga läksid üle.

IK: Isikutoimikud andsite küll kõik üle, aga see komitee personal. Ütleme muu majandus praht,

eelarved ja raamatupidamise ja need. Need jäid raadioarhiivi, sest need olid raadiomajas ega neid keegi sealt ei hakanud viima.

VL: Aga mis otseselt puudutas isikkoosseisu, kaardid ja kõik said üle antud

MK: Aga inimesi kes just 60-ndate ja 70-ndate kohta võiksid veel teada, infot jagada. Kes võiks veel olla?

VL: Vot...personaliosakonna inimestest ei olegi enam...

IK: Manala teeb oma töö

VL: Jah, kes enne mind seal olid, need on osakonnajuhatajad on kõik manalasse läinud juba. Mina olen kõige viimane.

IK: Peale sind tuleb tühjus

MK: Äkki oskate soovitada teemakohast kirjandust, kust midagi veel... kõik, mis võiks puudutada eelkõige finantsilist ja rahalist ja majandusliku poolt.

IK: Majandusliku osas ei ole nendes memuaarides kuskil midagi.

VL: Ei neid, ei ole jah. Arhiivimaterjalid on seal Selles mõttes, et seal on olemas kõik kuupäevaliselt käskkirjad ja kõik on olemas.

IK: Aga see ei anna midagi

VL: Aga see tuleb siis tuleb kõik läbi töötada, iga leht, lehe kaupa. See ei anna midagi.

IK: Mis teil põhiteema on?

MK: Mul ongi rahastamine '44-'69, plaanimajandusest pean rääkima ja plaanide tegemisest. Need on aastad, mille kohta on olemas eelarved Riigiarhiivis.

VL: Need materjalid, loogika järgi, peaks kõik olema riigiarhiivis.

MK: aga näiteks just see koosseisude nimekirjad ja halduskulude eelarved, neid '69 ülespoole enam ei ole.

VL: Siis need peavad olema raadioarhiivis. Seal on olemas kõik kuupäevaliselt, käskkirjad nr see ja see ja number selle ja selle kohta

Lisa 2: Intervjuu Ilme Käes

Madis Kimmel (MK)

Ilme Käes (IK)

Madis Kimmel: Alustame teie nimest ja ametikohast

Ilme Käes: Minu nimi on Ilme Käes ja praegu pole mul mingit ametit peale pensionäri. (naerab)

MK: Millal te raadiomajja tööle läksite?

IK: Tele- ja raadiokomiteesse läksin ma tööle 1. veebruar 1977

MK: Ja kellena te tööle asusite?

IK: Läksin tööle, vaadake see oli niivõrd peen koht, millele ma läksin... kuhu mind õigemini vormistati. See oli...Martinson oli siis televisiooni vahendussaadete peatoimetaja, kes oli haige ja tema kohale vormistati, ma olin kuu aega tema kohal, aga pearaamat läks pensionile ja sinna ei saanud vormistada.

MK: Mida see tähendab: vormistati tööle?

IK: Vormistati tööle tähendab, ma ei võtnud tööraamatut kaasa, käskkirjaga vormistati tööle niisugusele ametikohale, sest palk pidi jooksuma ja pearaamatupidaja, kes ei olnud veel pensionile läinud niimoodi, kes valmistus pensionile minema oli veel ametipostil. Sinna kahte inimest vormistada ei saanud tolajal.

MK: Kas siis pidi ootama lihtsalt nii kaua kuni üks inimene eest ära läheb ja...

IK: Kuni see koht vabaneb, siis saab sellele kohale vormistada ja kui teil on olemas näiteks sealt, kuskilt aastatest need eelarved või finantsplaanid. Need plaanid algasid...need plaanid olid kõik vene keeles, need algasid niimoodi: štatnõh edninitš, nii palju

MK: Need olid eelarved ja koosseisude nimekirjad vist.

IK: Koosseisu nimekiri käis kinnitamisel ka Moskva Teleraadiokomitees.

MK: Aga kuidas see siis välja nägi? Eestis võeti inimene tööle, siis vormistati siin ja siis saadeti...

IK: Ei! Vormistamisi ei saadetud tähendab. Inimesi võeti tööle sinna süsteemi niimoodi ütleme juhtivkohad, ütleme need olid kõik läbi selle julgeoleku kontrolli. Said ainult usaldusväärsed inimesed.

MK: Mida see tähendab usaldusväärsed inimesed? Kes oli see usaldusväärne inimene?

IK: Vaata usaldusväärsed inimesed olid siis nagu otsustatigi, et kelle paberid olid puhtad.

MK: Mida see tähendas?

IK: Noh siis öeldi niimoodi, et ei olnud plekki kopsus.

MK: Ja mida see tähendab?

IK: (naerab) See tähendas seda, et vaadati, valgustati läbi ja oli kõlbulik.

MK: Aga millised ini...

IK: Muuseas mina ei olnud nii puhas, mina jäin hiljem vahele.

MK: Aga millised inimesed toona üldse sobisid teleraadiokomiteesse tööle?

IK: Teleraadiokomiteesse juhtivatele kohtadele sobisid partei inimesed, parteis ma ei ole iialgi olnud.

MK: Aga ilma partei piletitä?

IK: Vot siis oli parteisse vastuvõtmine niimoodi, et kaks töolist ja üks intelligent. See oli limiidi all siis.

MK: Aga milliseid ametikohti teil veel teleraadiokomitees oli?

IK: Siis ma olin plaani-finantsosakonna juhataja hulka aastaid ja hiljem kui 90-ndal toimus jagunemine kahte lehte, televisioon omaette ja raadio omaette. Kaotati nagu see komitee ära, siis ma olin Eesti Raadios.

MK: Plaani ja finantsosakonna juhatajana millised olid teie tööülesanded?

IK: Meie ülesanded olid siis: koosseisud, eelarve ja tolajal olid need saatjad, tohutu võimsad, suured. Te ei mäletagi seda kolme öde, mis seisis: Koidu tänaval ja Nõmmel ja vana raadiomaja juures seisis suur mast...väike paus... Need kuulusid sideministeeriumile ja nende eest käis eraldi maksmine. See oli võrdlemisi niisugune noh kuidas öelda, kallihinnaline, mis moodustas eelarvest kuskil 40% juures võibolla mõned aastal isegi rohkem, olenes kuidas teisi kulusid niimoodi õnnestus saada.

MK: Kui suur oli isikkoosseis plaani- ja finantsosakonnas?

IK: Plaani- ja finantsosakonnas oli tolajal viis inimest. See oli hiigelaeg kui oli viis inimest, hiljem oli palju vähem.

MK: Mida need inimesed tegid seal?

IK: Tähendab. Mõlema poole koosseisud, nii tele kui raadio, kui oli Teleraadiokomitee. Teenindas mõlemat, kummalgi ei olnud oma, ei plaani, ei kaadrit, ei raamatupidamist. Raamatupidamine jagunes niimoodi, et kaks asetäitjat oli pearaamatupidajal, üks raadio poole asetäitja, üks tele poole asetäitja. Iga hommiku käis paberite kinnitamine, dokumentid, kumbki pool kinnitas niimoodi oma paberid. Maksekorraldused, mis oli vaja panka saata ja...

MK: Aga kuidas need tööülesanded konkreetselt välja nägid? Näiteks see plaani tegemine, kuidas see välja nägi?

IK: Plaani tegemine käis niimoodi, et saatemahud. Kui mitu tundi mingeid saateid, iga

programmil...näiteks ütleme raadio esimene programm, Vikerraadio, hiljem tuli venekeelne programm, välissaated. Igaühel olid oma eraldi saatemahud, tunnid. Plaanikomitee vaatas, kas on võimalik tunde juurde anda, kui näiteks Aadu Slutskil tekkis tunne, et on vaja programmi suurendada. Siit (osutab V. Lääne raamatule) on võimalik vaadata kui palju tunde oli, millal nad läksid 24 peale, millal tulid hommikuprogrammid ja uued programmid. Need kõik oli vaja niimoodi koostöölastada. Seal pidi andma täpselt eelmise aasta tegelikud mahud, mis jooksis nagu aamen kirikus alati. Siis hakati võrdlema, kui sa tahtsid midagi kasvatada. Kui palju saatemahuga oli ka kohe isikkoosseis, keda oli vaja juurde. Alates masinkirjutajatest ja lõpetades toimetajatega.

MK: Aga millest olenes no näiteks saatemahtude kasvatamine? Kas lihtsalt kirjutasite, et me tahame ja nii oligi?

IK: Vat see ei olenenud teps mitte nii madalalt nagu oli plaanifinantsosakonna juhataja, see oli raadio ülemuste ja komitee esimeeste ja partei keskkomiteega tuli kõik need asjad meil eelnevalt koostöölastada, et seda mahtu oli võimalik üldse suurendada. Kui oli antud seal näiteks 20 tundi saatemaht, tiksuti selle 20 tunniga hulk aastaid. Ja kui siis ükskord saadi näiteks üks tund juurde, niimoodi pika võitluse peale, et on näiteks vaja lastele teha mingeid erisaateid

MK: Millised olid raadio- ja telekomitee jaoks ettenähtud vahendid ja kust need tulid?

IK: Tulid eelarvest, olid ka oma tulud. Tähendab tol ajal jooksid omatulude all ajalehed. Kummalgi poolel oli siis oma ajaleht, oli televisiooni saatekava, oli raadio saatekava. Ajaleht, mida anti välja ja telliti

MK: Kuidas on omavahel seotud eelarved ja plaanid? Kas plaanist kasvas välja eelarve?

IK: Plaanid andsid saatemahud ja isikkoosseisud sõltusid saatemahust ja teistipidi ka eelarvest, kui palju saadi raha.

MK: Kuidas see eelarve siis kokku pandi?

IK: Eelarve kokkupanek algas sellega, et vaatasid kui palju olid eelmise aasta tegelikud kulud. Siis jooksis see asi veel artiklite kaupa eelarvest. Artikkel üks oli töötasu, artikkel kaks oli sotsmaks, mis käis peale. Neli oli kantseleikulud, pastapliaatsid, paber, kirjutusvahendid. Masinkirja linnid, sest siis käis kõik nende masinatega (imiteerib kätega kirjutusmasinal kirjutamist). Osa masinkirja töötas klappidega, kes võtsid teksti lindilt maha. Sest saadetel olid siis veel, kuidas nüüd ilusti öelda... paus 5 sekundit... Eelkuulajad ja järelkuulajad.

MK: Iga plaani, mis kokku pandi, arvestas siis rangelt eelmist plaani?

IK: Arvestas väga rangelt eelmist ja kui sa tahtsid eelmisest midagi rohkem saada, siis sul pidi olema väga kaalukad põhjendused iga rea osas. Sidekulud arvestati täiesti niimoodi: saatemaht, saatjatel olid tundide viisi välja arvutatud, kokku liidetud suured tabelid.

MK: Kas planeeriti absoluutsel kõike?

IK: Absoluutselt kõike, seal ei saanud nii, et sa jäta selle arvutamata. Ja kui sa seal näiteks eksisid. Kui sa enda kahjuks eksisid, siis oli väga, väga halb. Aga kui sa oskasid ka vahel teistpidi eksida ja ümardada näiteks kuskilt kahe silma vahelt või mitmete silmade vahelt läbi nihverdada, siis oli hea.

MK: Mida sealt juurde nihverdada sai?

IK: Raha sai juurde nihverdada. Sai saatetunni maksumust tõsta.

MK: Mida teie osakond pidi nende plaanide tegemise ja koostamise puhul arvesse võtma?

IK: Käisid aga tegid ühe arvutuse, läksid näitasid ülemustele ette, vat kui nüüd Aadu Sluts tahtis seda saatemahtu tõsta, et see asi läheb nii palju kallimaks, et selleks on vaja seda, seda, seda juurde. Siis ta mõtles, mõtles, ütles: ei teeme teistmoodi. Siis tegid jälle uued arvutused.

MK: Kes need ülemused olid? Kellele te allusite?

IK: Täheandab kui mina läksin, oli komitee esimees Penu. Raadio poolel oli härra Slutsk õigemini seltsimees Slutsk. Tele poolel oli Enn Anupõld ja Paul Jürjo oli siis, kes tegeles kunstiliste kollektiividega. Eesti Raadios oli siis veel segakoor, kontsertorkester ja ERSO. ERSOS oli siis veel tolaljal Neeme Järvi.

MK: Kas iga eelarve rida tuli siis välja arvutada ja nende osakonna juhatajatega kooskõlastada?

IK: Jah nendega sai läbi arutatud

MK: Ja siis sai sellest üks suur ühine plaan?

IK: Sai üks suur kokku pandud.

MK: Ja mis sellest plaanist edasi sai?

IK: Edasi tema. Plaan liikus plaanikomiteesse, plaanikomiteest läks tema Moskvasse N Liidu riiklikusse plaanikomiteesse ja eelarve liikus läbi rahandusministeeriumi, liidu rahandusministeeriumisse. Kaitsmised olid tavaliselt niimoodi, et plaani pool, harva oli ta mai kuus, aga enamuses liikus ta koos eelarvega niimoodi juuni lõpp või juuli algus, käis Moskvas kaitsmine.

MK: Kui pikalt sellist plaani ette valmistati ja välja töötati?

IK: Täheandab hakkas tema, ütleme niimoodi. Järgmise aasta eelarve hakkas kuskil aprilli kuus või mai kuus juba pidid minema ja ütleme eelarve kõige hiljem juuni. Juulis oli juba raudselt Moskvas, ta võis käia vahest edasi tagasi rahandusministeeriumiga niimoodi, et üks osa vaatas rahandusministeeriumi niimoodi oma kõrgete nõukogudega ja kutsus ministeeriumid ja ametkonnad oma juurde, kui tahtis kärpida, kui temal ei sobinud Moskva kontrollarvudega midagi ja...

MK: Aga kes olid need olulised inimesed võimuinstantsides ja organites selle plaani jaoks?

IK: Tolaljal oli Albert Noorak rahandusminister. Neid plaanikomitee omi ma ei mäletagi kõik, kes

seal olid. Neid on igasuguseid seal olnud. Kaasaarvatud Loit, kes oli niimoodi...

MK: Millest sõltus nende olulisus või roll?

IK: Nende... Nemad said Moskvast omad need CU-d nii nagu siis öeldi. Said oma juhised kätte ja eks nad sellest lähtusid. Kuigipalju püüti ka vabariigi huve kaitsta, kui oli niimoodi. Juhtkond pidi ka nendega eelnevalt läbi rääkima, aga see ei olnud tolajal niisama lihtne nagu võib tunduda.

MK: Mis need keerulised või kõige keerulisemad momendid seal olla võisid?

IK: Näiteks minul ükskõige keerulisemaid momente Moskvast on olnud selline, kui mul sidekulused lõigati 20% Mitte milletagi. Tähendab on tehtud arvutused, on saatemahud, kõik saatemahud nad võtavad vastu aga vat raha me teile ei anna. 20% maha.

MK: mis need sidekulud olid?

IK: Saatjate rent, mis oli sideministeeriumi käes. Mille eest tuli raudselt täpselt maksta, nii nagu need tariifid olid. Tunnid, mis seal peal olid ja kui seal näiteks programm läks 3 minutit või 5 minutit pikemaks, siis see tuli ka kõik kinni maksta ega seda keegi ei kinkinud.

MK: Ja mis sai tookord?

IK: Tookord... Oi! See oli nihuke närvesööv etapp, et seal sai käidud Moskva rahandusministeeriumi osakonnajuhatajad läbi ja valitsuse juhatajad ja ministrid

MK: Mis teile öeldi seal?

IK: Lõpuks. Lahkheliga lõpuks saime kätte, aga kui palju selle peale närve kulus nädala aja jooksul

MK: Kui palju neid kohtumisi võis olla?

IK: Mai mäleta. Iga jumala päev oli nii, et kellaaja peale minek oli

MK: Ja mis teile tavaliselt sealt vastati või öeldi?

IK: Raha ei ole ette nähtud ja me ei saa midagi teha! ! Kõnnid uksest välja jälle.

MK: Ja järgmise inimese juurde

IK: Jah

MK: Aga kes siis oli see inimene, kes lõpuks selle rohelise tule andis?

IK: Rohelise tule andis liidu rahandusminister ise.

MK: kuidas teil õnnestus see saavutada lõpuks?

IK: Oeh! Eks seal olid konjakid mängus ja lilled mängus ja...

MK: Vana Tallinn oli eraldi valuutana ikkagi, ma saan nii aru?

IK: Vana Tallinn oli kõva valuuta, see pidi sul alati kaasas olema, ilma selleta sa ei saanud minnagi.

MK: Läbirääkimiste lahutamatu osa?

IK: Jah... ja väga halb oli kui sa sattusid peale Gruusiat või peale Armeeniat (naerab). Enne neid oli märksa parem.

MK: Kas te saaksite palun uuesti kirjeldada eelarvete koostamist etappide kaupa.

IK: Kooskõlastati siis kohapeal oma juhtkonnaga, mitmel korral, arvestades juhtkonna soove. Nii tele pool kui ka raadio pool ja kui seal oli konsensus saavutatud niimoodi siis edastati ta vabariigi plaanikomiteele. Plaanikomitee vaatas oma arvamuste ja seisukohtadega, võis nõustuda, ei pruukinud nõustuda. Kui ei nõustunud siis tuli ta uuesti teha, vastavalt sellele, kui palju nemad sellest niimoodi aktseptivad. Vastavalt sellele aktseptitud plaanile sai juba esitada selle eelarve rahalise poole.

MK: Aga kui palju erinevad osakonnad ja allüksuses said selle plaani koostamisel kaasa rääkida?

IK: Kaasa said rääkida selle plaani koostamisel, peatoimetuste juhid, sest oli niisugune, ütleme tele nõukogu ja raadio nõukogu. Kui sealt küsimused läbi läksid. Seal istusid siis toimetuste juhid, toimetuste partorgid...

MK: kui pikad olid teie tööpäevad?

IK: enamvähem sellised 8 tundi, mõnikord ka 9-10 tundi.

MK: Kui tihti tuli ette selliseid 9-10 tunniseid tööpäevi?

IK: Sellega pidi arvestama, et mai kuus ja suvel ega suvel puhkust ei saanud, sest iial ei teadnud kuidas Moskvast need ajad sätitakse ja millal sa pidi olema täiesti nii stardivalmis.

MK: Kas neid plaane tuli ka, eelnevalt Moskvasse minekut, Eestis kaitsta?

IK: Enne Moskvasse minekut pidi ja mõnikord ka pärast Moskvat, kui neile tundus, et sa said liiga hästi Moskvast raha kätte.

MK: Milline nägi välja see esimene Eestis kaitsmine?

IK: See nägi välja selline, väga rahulikus, sõbralikus toonis: a mis te siin nüüd tahtsite? Te tahtsite siin koosseisu üksusi juurde, aga mille jaoks? Aga miks te keskmist palka tõstsite?

MK: Ja see kõik tuli ära põhjendada?

IK: Aga otse loomulikult. Seda ka mitte niimoodi, et sa lihtsalt ütled. Sul pidid olema kõvad arvutused ja põhjendused, ikka niimoodi, et ka parteile viitamised sees, et sa ei saanud niimoodi, et vaatad ja ütled.

MK: Millised need põhjendused siis olid?

IK: Kõikvõimalikud, kõikvõimalikud põhjendused.

MK: Näiteks

IK: vaikib

MK: Tuleb teil meelde äkki mõni eredam näide?

IK: Eredam näide. Näiteks välissaadete mahu tõstmine poole tunni võrra. Kuidas tuleb võidelda

rahvusvahelise imperialismiga (naerab)

MK: Ja koos saatemahuga alati ka isikkoosseisu tõstmine?

IK: Jaa, sest siis olid üleliidulised normid, kui palju üks toimetaja võis tööd teha. Palju tema pidi tegema palga eest ja millal ta võis saada honorari. Hiljem läks asi palju lõdvemaks selles osas.

MK: Kuidas see määratud oli kui palju üks toimetaja tohtis tööd teha?

IK: Need olid kohe kirjutatud toimetuste kaupa. Moskva poolt normid ette antud, üleliidulised ja kehtisid kõikidele vabariikidele ühte moodi.

MK: Aga kas need tulid siis partei keskkomiteest?

IK: Ei. See oli Moskva Teleraadiokomitee poolt välja töötatud, paksud normatiivide raamatud olid. Teatud kohad olid kohe ära kulunud, mida pidi ühtepuhku vaatama, et sa seal sees suudaksid siiski niimoodi laveerida.

MK: Kas te teate ka kuidas need välja töötati?

IK: Eks neil oli Moskvast omal tootmine ka kõrval ja eks nad kogemusliku baasi põhjal töötasid selle välja. Osa oli täiesti inimlikud, aga osadel oli ikka väga suur pinge peal. Näiteks kui palju filmilinti võis ühe kaadri peale ära raisata. Oi jummel kui palju on seal võideldud ja vihavaenlasi saadud.

MK: Sellega, et filmirulli on juurde vaja?

IK: Sellega, et filmirulli on juurde vaja ja kui sa ei anna, oled väga halb inimene. Mõni ei tundnud siis ega tunne tänapäevani.

MK: Aga kas need olid ka üleliidu ühtemoodi antud?

IK: Jah. Näiteks oli antud, et võid anda 61-70 meetrit ja üle 70 ei saanud anda, sul oli võimalus seal sees varieeruda. Andsid näiteks 65 kui sul need baasandmed, eelmise aasta baasid lubasid. Aga kui sul näiteks baas ei lubanud, siis kitku või juukseid, sa ei saanud rohkem anda kui ütleme näiteks 62. Sul ei ole kuskilt võtta.

MK: See tähendas, et eelmisest aastast pidi ülejääki olema?

IK: See tähendas, et eelmine aasta pidi keegi kuskil ütleme, üle sõitma. Sõitis julmalt üle. Siis oli ka niisugune asi, et operaatoritel ja režissööridel, kes filmi tegid. Lavastusrahade välja maksmisel, need filmilindi ülekulud peeti kinni.

MK: Mis see tähendab, et peeti kinni?

IK: Honoraridest võeti see summa, need arvestati summaliselt. Igal filmilindi meetril oli oma hind, kui palju see maksis ja kui ta oli linti võtnud rohkem, kui lavastusrahades oli ette nähtud filmile, siis vot see vahe peeti honorarist kinni.

MK: Millega finantsosakond veel tegeles?

IK: See oligi... Te ei kujuta ette, et selle pisikese sehkenduse peale kulubki see 8 tundi päevas ära.

MK: Kas oli ka selliseid päevi kui tõesti terve päev kulus selle ühe režissööri ja filmirulli peale jagelemiseks ära?

IK: Oi. Küll. Küll

Iga režissöör oli veendunud, et tema teeb kõige parema filmi ja sina finantsist istud seal vastas ja oled väga halb inimene. Sa ei taha tal võimaldada seda. Sa ei anna talle raha, tal on nii geniaalsed mõtted. Ta teeb kohe kuldmuna.

MK: Kui olulised olid nende plaanide koostamise juures isiklikud sidemed ja ka isiklikud vastuolud?

IK: Tähendab üks nad teatud määral võisid mõjuda, aga see ütleme distsiplineeris ka. Ega sa ei võinud oma suud pruukida. Kuulasid viisakalt ära, vaidlesid viisakalt. Mul on sellised arvutused. Palun. Näete. Ma ei saa kuidagi siit. Eelmise aasta numbrid. Kõik. Ma ei nõua midagi üleliigset ega võimatut.

MK: Kas eelarved suurenesid proportsionaalselt igal aastal?

IK: Ei, ei pruukinud. Võisid jääda raudselt eelmise nende aastate tasemele ja kui oli niimoodi partei keskkomitee heaks kiitnud üleliidulised suunised, et on võimalik seal. Nii head näitajad, et protsent või kaks juurde, siis oli hästi. Olenes täiesti sellest, mis plaanikomitee ette nägid.

MK: Kuidas need juhised sealt tulid?

IK: Keskkomitee suured pleenumid ja asjad panivad asjad paika tolajal.

MK: Ja siis oli ühel päeval kiri laual, et võite 2 protsenti tõsta?

IK: Seal tuli osata nii välja lugeda ja üks need kõrged ülemused lugesid ka välja niimoodi.

MK: Kas teleraadiokomiteel oli veel rahastamise allikaid?

IK: Sponsoreid peaaegu mitte. Kuigi jah seal 90-ndate paiku hakkasid juba mingid sponsorrahad tulema. Aga see tulu raudselt, sihtotstarbeliselt selle jaoks ja sa said kulutada seda ainult selle jaoks. Ja aruandlus jooksis ka, milleks detailselt kulutatud.

MK: Aga omatoodangu müük, filmide müük?

IK: Oi siis ei olnud. Tähendab filmid tehti Moskva Teleraadiokomitee tellimusel. Nemad vaatasid filmid ideoloogiliselt läbi ja filmide üleandmine käis siis niimoodi Moskvast. Võeti vastu. Lasti lisaparandused teha kui oli vaja. Lisaparandused olid lisakulutused, kui oli vaja midagi ümber monteerida, midagi välja lõigata, midagi juurde võtta.

MK: Kui tihti juhtus sellist asja, et tuli ette ootamatuid lisakulutusi, mida eelarves ei olnud ette

nähtud?

IK: Ikka tuli. Paar, kolm korda aastas ikka tuli. Kaasaarvatud näiteks suurte ülemuste matused, raha ei olnud. Selleks tuli teha palvekiri, pöörduda rahandusministeriumi ja plaanikomitee poole ja siis vaadati ministrite nõukogus, kas eraldada või mitte. Kui otsustati, et eraldada siis eraldati ja siis käisid need raha avamised, mis on ammu ära unustatud. Olid niisugused ilusad roosad vormid rahandusministeeriumil välja töötatud. Tegid selle ja siis viisid ministeeriumisse ja siis kanti sulle raha üle.

MK: Raha avamine, rääkige sellest, mis see oli?

IK: Olid niisugused ilusad roosad paberid. (joonistab õhku ruudu). Ma ei mäleta, mis selle vormi number oli. Viis või kaksteist või... See käis... Eelarvest avati siis. Sinu arvele kanti, siis kui sa viisid selle uhke paberi. Tähenab iga kvartal sa pidid selle paberi tegema. Ja avati veel niimoodi, et kvartali algul võisid saada 70 protsenti kätte ja kvartali viimasel kuul said 30 protsenti kätte, niiet sa pidid kvartalis täitma kaks sellist roosat paberit eelarve ridade kaupa. Nii palju palgaks, nii palju selleks, nii palju muudeks kuludeks.

MK: See täideti teie osakonna poolt?

IK: See täideti meie osakonna poolt. Ilusate allkirjadega. Ikka võtsid paberi kaasa, kui kõik allkirjad ja pitsatid olid peal ja läksid ilusti rahandusministeeriumi eelarve osakonda... Palun!

MK: Seal võeti vastu ja anti raha?

IK: Seal võeti vastu ja siis paari päeva jooksul võisid raha saada.

MK: Kuidas see raha saamine toona käis?

IK: Rahandusministeeriumis tegi korralduse ja kanti siis niimoodi ja siis liikus raha paberil niiöelda sinu arvele. Ja aasta viimasel päeval 31. detsembril, see raha, mis sinu arvel oli kulutamata, see automaatselt sulgus. Su raha oli uue aasta hommikul null.

MK: Ja see raha läks kuhu?

IK: See raha läks riigi eelarvesse tagasi, mis jäi kulutamata.

MK: Kui tihti tekkis ülejääki?

IK: Kõige keerulisem aasta lõpu viimastel päevadel või ütleme detsembri teine pool, oli see, et sa ei teadnud iialgi palju seda ajakirjandust sul oli tellitud. Selle eelmise aasta ajakirjanduse tellimine kukkus sulle arvele näiteks 27 või 28 või 29 detsember. Siis sa pidid välgu kiirusel suutma välja võtta paberid, et näha kui palju sul on tellitud. Palju ta sulle eelmist võlga kandis. Järgmise aasta rahad said sa ära paigutada teisele arvele, mis ei sulgunud. Aga jooksva aasta rahad pidid sa katsuma sirgeks saada, ära kulutama.

MK: Kuidas see raha kulutamine aasta viimastel päevadel käis?

IK: Igasuguste lollustega tegeldi.

MK: Nagu näiteks

IK: Nagu näiteks... Osteti igasuguseid vajalike ja mittevajalike asju poest.

MK: Mis nende vajalike asjade alla võisid kuuluda?

IK: Vajalike asjade alla võis kuuluda, kasvõi pastakad, sullepead, paberid. Osteti suuremas koguses järgmiseks aastaks

MK: Ja mittevajalikud?

IK: Mittevajalike juhtus ka sinna hulka.

MK: Aga mis need olid?

IK: Igasugused asjad. Raamatud näiteks.

MK: Aga rahana välja seda võtta ei olnu võimalik?

IK: Rahaga, mis oli kassas. Sa pidid sellega minema 31. detsembril panka. Tavaliselt oli seal igasuguseid puhkusi ja asju. Seda aega ei taha mõelda. 31. detsembrit sihukese tööpäevana, kus mõistus peab olema nii vahe, et...

MK: Aga kuidas seda kõike kontrolliti?

IK: Rahandusministeeriumil oli terve kontrollrevisjoni aparaat. Ma ei mäleta kui suur see osakond oli, aga võimas osakond oli neid. Käisid mööda ametkondi ja kontrollis punktuaalselt, mis, mida ja väga lihtne oli võtta näiteks detsembri lõpu, viimase nädala arved ja asjad ette ja vaadata, mis toimus.

MK: Kui tihti sellega probleeme tuli?

IK: Olenes sellest kuidas suudeti oma majas selgeks teha need asjad, et ei tegeletaks laus lollustega. Kui tahate, siis tegelege natuke enne. Olge inimesed ja mõelge ja ärge mängige mäkra viimasel päeval.

MK: Aga mis juhtus kui revisjoni komisjon avastas sellised mitesobivad asjad või mingid numbrid ei klappinud?

IK: Vot kui ei sobinud, siis läksid ja andsid aru. Põhjendasid miks sul oli niimoodi.

MK: Mida siis põhjenduseks toodi?

IK: Kõikvõimalik, mida andis üles otsida ja välja mõelda.

MK: Jällegi, nagu näiteks...

IK: Hakkab ikka jälle sellega, et oli selle saate jaoks hädavajalik. Ilma selleta ei oleks mitte kuidagi toimunud, ilma selleta oleks maailm praktiliselt kokku kukkunud.

MK: Milliste asjade pärast need tülid tulid?

IK: Filmilintide pärast. Näiteks, miks on ostetud seda värvilist või toda... miks.

MK: Peamiselt olid need tootmisvahendid?

IK: Jah

MK: Ja rahandusministeeriumile ei meeldinud see, et osteti?

IK: No vot. Mis te ostate aasta viimastel päevadel. Küll oli vahest nii, et ei saanud, sest tolajal oli ju nii, et fondid ei jooksnud ja ei saanud kätte ja nii me seda põhjendasime.

MK: Ja siis aasta alguses algas igatepidi uus aasta?

IK: Igatepidi uus aasta

MK: Kui palju 1. jaanuaril kehtis veel eelmise aasta plaan?

IK: Mitte midagi. Eelmine aasta lõppes. Kõik.

MK: Kas siis algas ka finants- ja plaaniosakonna töö jälle niiõelda nullist?

IK: Miks ta nullist pidi algama? Tähendab siis oli vaja teha aruanded. Mis aastast juhtus. Aastaruanded oli vaja esitada jaanuari kuu jooksul. Eelarve algas esimese jaanuariga uus, raha oli uus sealtmaalt.

MK: Ja siis hakati uut eelarvet koostama?

IK: Uue eelarve tegemine algas ütleme märtsis või aprillis.

MK: Mis oli uue eelarve puhul esimene ülesanne?

IK: Kõva analüüs eelmisele aastale. Et sa teed kõik üksipulgi selgeks, mis läks halvasti, mis hästi, mida annaks teisiti teha.

MK: Mida see hästi või halvasti minek tähendas?

IK: Kui oli nii, et saated said kvaliteetselt tehtud, toimetused olid rahul, siis oli hästi.

MK: Aga kas see oli ka hästi või halvastimine, kui oli näiteks ette nähtud mingid meetrid filmirulli ja see oli täpselt ära jaotatud?

IK: Suhtkoht vähe. Ütleme dok, aga kunstiliselt haruharva. Seal olenes juba sellest kuidas operaator võttis.

MK: Kuidas proportsionaalselt jagunes tele- ja raadiokomitee eelarve?

IK: Raadio eelarve oli väiksem, aga see ei tähendanud, et... noh summaliselt oli väiksem, aga see ei tähendanud, et temaga oleks vähem vaeva olnud kui telega. Telel oli lihtsalt see film kõrval ja telesaate tegemine on vaieldamatult mitu korda kallim, kui raadiosaate tegemine.

MK: Ja kuidas see raha seal raadios edasi jagunes?

IK: Omalajal teda otse peatoimetustele ei jagatudki omalajal, seda hakati tegema Erkki Haldre ajal.

MK: Aga kuidas see siis jagunes?

IK: Sai arvutatud niiõelda paari aasta tegelikud kulud peatoimetuste viisi. Palk oli väga lihtne, sest koosseis oli koguaeg peatoimetuste viisi palgafond oli ja...lihtsamast lihtsam arvutada. Aga kõik

muud asjad sinna juurde arvutada ja ajada.

MK: Palgafond oli see, mis oli Moskvast ette kirjutatud?

IK: Palgafond oli see. Aga oli ka näiteks selline asi, et miks teil on vanem masinakirjutajaid nii palju, sest masinkirjutaja ja vanem masinkirjutaja palga vahe oli oma 20 rubla või rohkem.

MK: Miks neid siis rohkem oli?

IK: No oli vaja noh

MK: Miks neid oli rohkem vaja?

IK: Masinkirjutajaid oli vaja selle jaoks, et käis lindist maha võtmine. Kirjalik jälg jäi maha. Galvliit vaatas ja kuulas, raadios kuulas. Hiljem võttis veel kirjaliku ette ja vaatas üle.

MK: Mis vahe oli vanem masinkirjutajal ja tavalisel masinkirjutajal?

IK: Vanem masinakirjutaja oskas kuulata linti ja kõrvaklapid peas kirjutaja. Lihtne kirjutaja luges teksti ja trükkis ümber siis.

MK: Räägime raadiost veel. Millised osakonnad raadios kõige rohkem raha nõudsid?

IK: Kuuldemängud, kus olid näitlejad, kunst ja kirjandus.

MK: Aga sealt edasi?

IK: Edasi oli muusika. Uudised, kes sõitsid ringi.

MK: Kuhu sinna mahub propaganda ja ideoloogiline töö?

IK: Aga tähendab, uudised olidki. Mitmetmoodi jooksid need nimetused. Vahest olid uudised ja propaganda, hiljem tulid välisuudised edasi. Välisuudised olid ka kallid, sest tuli saada infmaterjali, alusmaterjali kätte ja...

MK: Aga kas raadiotoimetuste eelarvetes oli ka eraldi propaganda rida?

IK: Ei niimoodi seda eraldi ei kirjutatud. See peideti oskuslikult muude kulude alla. Kui te neid eelarveid vaatate, siis muud kulud on niisugune umbmäärane, mille alla sai panna kõik, mida ei tahtnud niimoodi näidata. Ja vahest kui ülemused küsisid: mis seal muude kulude all on? Siis hakkad seda lahti kirjutama, siis paistab mis seal all on.

MK: Ja mis seal all olla võis siis?

IK: Kõik, kaasaarvatud viin.

MK: Kuidas neid muid kulusid lahti kirjutati või kuidas seda raha sealt üldse anti?

IK: Jooksis tema ka artiklina – muud kulud. Sest ei ole võimalik ette näha ja igale ametkonnale öelda, et vot kõik need artiklid jooksevad ühte moodi. Ja siis kui oli vaja, siis võeti see, mis seal all oli. Võeti raamatupidamisest välja, hakati kirjutama, liigitama nii kuidas vaja. Käsitsi töö, peen mehhaanika. Istud, vaatad ja lappad, mis sinna on kantud.

MK: Kui suur see võis protsentuaalselt olla, selline muude kulude...

IK: Muude kulude osad. Tähendab ta kõikus ütleme nii üks kuni seitse protsenti.

MK: See ei tundu väga suur.

IK: No ei tundu. Kõik on väga suvaline, kõik oleneb sellest kuidas vaadata või millisest otsast vaadata.

MK: Aga see üks kuni seitse protsenti oli kogu raadio peale?

IK: Kogu raadio peale, toimetuste kaupa eraldi võisid need muud kulud väga palju erineda.

MK: Kus võisid olla kõige suuremad muud kulud?

IK: Mis võiks olla seal... jumal ei oskagi öelda. Võibolla välissaated. Käimised ja inimesed liikusid ja ikka oli vaja kuskil kostitada.

MK: Sinna alla kuulusid paljuski esinduskulud?

IK: Ka esinduskulud

MK: Aga nagu me enne rääkisime, siis ka propaganda?

IK: Ka propaganda. Kingitus või suunatud tegevus võib ka propaganda olla.

MK: Kas muude kulude alt sai ka raha välja maksta?

IK: Ei. Raha liikus: palk, mis tolajal jooksis enamasti sularahana veel. Te võite arvutada millised koormused olid kassadel ja asjadel. Honorar, mis maksti sularahana. Kõik seisis sabas, et saada oma need kätte, mis oli...

MK: Ja seda sularaha hoiti siis raadiomajas või?

IK: Seda toodi iga jumala päev, kui oli honorari päev. Honorari päeval tuli kolmeks päevaks, kui teda välja maksti ja siis viidi tagasi.

MK: Ja siis oli ta pangas ja sealt rohkem teda kätte ei saanud?

IK: Saadi küll. Kui õigel ajal järgi ei tulnud, siis teda deponeeriti ja täideti vastav paber inimese kohta ja siis kui tema tuli ja siis otsiti paber välja ja...

MK: Kes tollel ajal raadios kõige rohkem teenisid?

IK: Tolajal olid ikka juhtfiguurid ja need, kes tegid poliitilisi saateid, kes sõitsid ringi.

MK: Aga selle jaoks, et ikkagi hästi teenida, pidi olema, kas peatoimetaja või osakonnajuhataja?

IK: Tähendab oli peatoimetajaid, kes ise üldse saateid ei teinud. Kes tegelesid ainult oma toimetusega. Oli peatoimetajaid, kes tegid ka saateid, aga reeglina tolajal... ja mida lähemale sinna neljakümne neljandale, seda vähem need peatoimetajad tohtisid teha. See oli neil keelatud teha, sina vastutad, et sinu inimesed teevad, mitte, et sa ise teed.

MK: Aga tavaline palgatöö pluss honorar. Kas honorar või ületada ka palka?

IK: Tähendab võis mõnedel ületada. Olenes sellest, mida talle antud kuul väljamaksmiseks läks.

See ei pruukinud olla aga ainult selle kuu oma, sest ta võis seda saadet eelnevalt ka kuskil lindistamas käia. Aga lõpptulemuse vormistas ta siis. Kui keskmist väga täpselt taga ajada, siis peab ikkagi vaatama pikema perioodi jooksul. Aga palgad ei olnud tookord toimetajatel nii hiigelsuured. Muidugi ruba ostujõud olid... siis veel rubla maksis.

MK: Kas te mäletate ka millised olid printsiibid, mille järgi see raha jagunes?

IK: Toimetustele või?

MK:Jah

IK: Poliitiline printsiip oli number üks. Tähendab kui oli ikka propaganda saade või sellega seotud, ideoloogiaga, siis see ei saanud ka kõhida, et tema ei saanud raha ja kui ka keegi kõhis olid sina ülemuste juures ja said nii, et tolmas.

MK: Kas see on ka eelarve ridadelt kuidagi väljaloetav?

IK: Ei. Sealt ei loe küll mitte midagi nii välja.

MK: Aga kui eelarveid vaadata, siis kuidas see silma hakkab seal. Kuidas selleni jõuda?

IK: Oleneb mida te vaatate. 60/70 peatoimetuste kaupa eelarvet ei jaotatud, seda sealt ei näe. Aga niiöelda propaganda saated, mis said oma raha ja nende rahaline osa oli alati suurem kui näiteks lastesaadetel.

MK: Kui palju need erineda võisid?

IK: Protsentuaalselt ikka 1,3 või 1,4.

MK: Päris suur erinevus

IK: Teatud aegadel oli ka propaganda... uudiste ja propaganda peatoimetuse, siis temal pidi ikka olema see jaotatud. Peatoimetuse honorari visieeria ikka võis julgelt kirjutada ja kaitsta ennast Slutski ees, et ma pean maksma sellele ja selle eest nii palju.

MK: Sest propagandat ja ideoloogilist tööd oli vaja teha?

IK: Oli vaja teha

MK: Kui suur oli raadio roll nõ uue kodaniku kasvatamisel?

IK: Oi seda ma küll ei ütle. Seda hinnangut mina ei anna. Pole minu asi.

MK: Aga kui rahaliselt vaadata siis...

IK: Rahaliselt. Ega ta nii hirmus palju ei kulutatud.

MK: Aga ometi ideoloogiale kulus seal üsna palju...

IK: Oleneb kuidas võtta. Kas raadio oli koguaeg ideoloogiline või raadios jooksis tol ajal ka muusika. Muusikavalik on ka suunatud. Kuuled sa seda või seda või kuuled sa midagi muud.

MK: Kas aasta jooksul oli kuidag võimalik raha juurde saada?

IK: Kui rahandusministeeriumi leidis, et tema kellegi teise arvelt saab seda sulle võimaldada, siis seda võimaldati. Aga muidu istusid selle peale, mis sa ise planeerisid ja mis anti ja...

MK: Aga kui tihti juhtus seda, et võimaldati või tekkisid võimalused?

IK: No kui oli ikka selline spetsell mingi asi, mis sundis sind, küll nad siis arvestasid ka kui vähegi võimalik oli.

MK: Aga mis need asjaolud oli, kui tuli juurde küsida?

IK: Näiteks laulupidudega oli nii, et tulid need ülekanded ja asjad, mis läksid kallimaks kui sa esialgu oskasid arvata. Siis tuli lihtsalt kõrvad lonti lasta ja minna ja paluda, et vabandust. Tõesti ma eksisin ja ei osanud ette arvutada kõike seda.

MK: Aga mis juhtus kui kontrolli käigus tuli välja, et raha ei ole jaotunud nii nagu ette on nähtud?

IK: Siis saad litaka nii, et mäletad kui vana oled.

MK: Mida see litakas tähendas?

IK: Võisid noomituse saada, võisid kohast ilma jääda. Sellega tegeles rahandusministeerium. Kui see kontrollrevisjonikomisjon sisse tuli ja avastas, et midagi ei ole nii nagu peab siis... Edasi käis karistamine juba, kuni palgast maha võtmiseni. Tolajal oli raha see, mis kasvatas. Öeldi, et 30 protsenti palgast maha, tehti käskkiri ja peeti kinni ja pandi sinna riigi tuludesse kuhu vaja oli. Kasvatas, väga hästi kasvatas.

MK: Mis olid need tähelepanu keskmes olnud asjad, mida revisjonikomisjon alati vaatas?

IK: Alati vaadati palgafondi, koosseisu. Täiesti niimoodi, et kes, mis ametikohal on, kuidas ta sinna määratud on, mis tema palk on, kui palju on tegelikult makstud. Rida-realt.

MK: Aga näiteks muude kulude arved?

IK: Ka neid vaadata. Sinna pidid ülemused peale kirjutama arvetele, miks vaja oli. Ülemused vastutasid ka mingil määral oma nahaga eks vastutasid ka need allpool olevad.

MK: Kas oli ka mingeid ridu, mida revisjonikomisjon üldiselt ei vaadanud või mis jäid kahe silma vahele?

IK: No ütleme telefonid. Iga telefoni aparaat, mis maksis, neid Aga kõnede pikkused ja kui seal ühe telefonikõne arved olid väga suured, torkasid silma, siis juba hakati uurima. Miks, kuidas selle telefoni peal nii suured arved on.

MK: Kuhu sellega jõuti siis?

IK: Jõuti selleni, et hoidku jumal kui keegi oli väljamaale kellelegi helistanud või... siis tuli need kõned kinni maksta. Kui leiti veel, et riik kuhu on helistatud ei sobi, siis võis noomituse saada ja võidi ka madalama palga peale viia. Võis üldse kohast ilma jääda. Oli ka neid, kes läksid uksest...

MK: Mis juhtus kui näiteks palgafondis tekkis ülejääk?

IK: Palgafondis ei saanud... Tähendab palgafondis võis ülejääks tekkida siis kui keegi oli pikalt haige ja tema töö eest palka välja ei makstud. Kui seal oli mingi jääk tekkinud, siis maksti niiõelda 13. palgana välja või ravitoetustena või...see ülejääk kasutamata jätta, see oli laus rumalus. Aga seda eriti ei juhtunud.

MK: Mis sellest dokumentatsioonist ja nendest plaanidest ja arvetest sai?

IK:Need käisid säilitamisele. Isikkoosseisu omad olid 70 või 75 aastat läksid säilitamisele ja need peaksid olema kõik avalikus arhiivis, riigiarhiivis.

MK: Aga milliseid arhiive, kus kohas võik veel materjale olla?

IK: Ainult kahes. Raadio enda ja vabariiklikus. Rohkem ei ole

MK: Aga mingeid salastatud arhiive, mida tollel ajal ei näidatud?

IK: Tähendab salastatud paberid olid siseministeeriumi käes ja kui need sealt läksid. Kui see oli 90-dal või 91. kui see arhiiv sealt läks, need ära viis. Seda teab Hardo Aasmäe, kuhu need pandi. Kas viidi Moskvasse või...

MK: Aga tolleaegseid inimesi. Just see periood 44-69, kes neist võiks veel elus olla?

IK: Ma ei tea, millist suunda teil vaja on

MK: Just eelarved ja eelarvete jaotumine.

IK:Eelarve tolajal ei jaotunud. Ärge otsige seda jaotust taga. Kui leiate honoraride niisugused, aga ma ei usu, et te ka leiate honorare peatoimetuste viisi. Tolajal oli palju käsitsi ja seda käsitsi panna ei ole... Ma arvan, et kui esialgu arhiveeritigi. Ütleme kui ta oli raadiomaja arhiivides, siis hiljem on leitud, et tal ei ole väärtust. Mis tähtsust on sellel. Ütleme võtame aasta 65 mai kuu, honorari jaotus peatoimetuste lõikes. No keda see huvitab, mis seal oli, mitte kedagi ei huvita. Ei tea millised saated jooksid. Juba hiljem, kui loodi arvutuskeskus. Kui läks niiõelda perfokaartide peale nii.. Sest tänapäevases mõistes, et kõik on serveris ja kõvaketta peal... sinnamaani oli veel oi kui pikk tee astuda!

MK: Aga teemakohast kirjandust, mis võiks puudutada finantseerimist ja eelarveid?

IK: Ei ole. Hiljaaegu kohtusin just rahandusministeeriumi kultuuriosakonna spetsialistiga, kes tolajal tegeles selle valdkonnaga ja inimene kes tegeles revisjonidega. Ja arutasime, et kõik kirjutavad kangesti memuaare. Mis kui hästi on toimunud, aga mitte keegi ei räägi sellest, kuidas toimus majanduselu tolajal. Keegi ei räägi sellest, mismoodi need numbrid paika saadi ja kuidas käis jaotamine ja kogu see tegevus eksole. Mina siin ütlen, et pidi olema Vana Tallinn kaasas, sul pidi olema Kalevi šokolaad kaasa, sul pidi olema... mai tea mis veel, et tõestada, et sa ei ole kaamel, et sa tõesti väärid seda raha, et sa tõesti väärid seda raha.

MK: Aga vanu seadusi. Millised need seadused olid, mis seda valdkonda reguleerisid?

IK: Olid spatšnikud ja kui mina tulin raadiost ära. Siis ma veel pakkusin Eesti Raadio raamatukogule, et kas teil on need. Võibolla keegi kunagi tunneb huvi nende asjade vastu. Aga kas nad praegu alles on, seda ma jumala eest ei tea.

MK: Aga üle te need andsite?

IK: Üle ma nad andsin. Igatahes kabinet sai tühjaks tehtud.

MK: Mis aastal te need andsite?

IK: 95 kui ma ära tulin.

Lisa 3: Tootmismahud ja nende täitmine 1959-1969

Ap/Tt - Aastaplaan/Tegelik tootmine

Peatoimetus	Ap/Tt 1962	Ap/Tt1964	Ap/Tt 1966
Raadio kokku	7665/-	7665/7979, 11	8395/-
I programm	7665/-	7665/7979, 11	5658/-
Poliitilised saated	456/-	164/187,51	-/-
Informatsioonilised saated	1138/-	1157/1177	-/-
Venekeelsed poliitilised saated	182/-	365/368,28	-/-
Välissaadete toimetus	620/-	518/523,26	1058/-
Kunstilised saated/ kommunist. Kasv. saated	852/-	1010/1059,55	-/-
Muusikasaated	4015/-	4110/4053,54	-/-
Tasuline reklaam	30/-	36/42,44	-/-
II programm	-	-	356/-
ULL	-	-	1314/-
Televisioonistuudio	2760/2007	2077/2375,06	2190/2552,29
Ühiskondlik- poliitilised saated	444/-	462/476,02	-/-
Laste- ja noortesaadete toimetus	427/-	202/262,05	-/-
Kunstiliste saadete toimetus	916/-	394/382,58	-/-
Soomekeelsete saadete toimetus	-	94/106,10	-/-
sekretariaat	220/-	925/1147,51	250/274,46
Aktuaalne Kaamera	-	-	404/413, 54
Ideoloogia peatoimetus	-	-	351/443,59
Muusikasaated	-	-	-
Vahendussaadete peatoimetus	-	-	1073/1333,36
Propaganda ja noorte peatoimetus			
Laste ja «Telekool»			
Kirjandus ja kunst			
Propaganda			
Tartu stuudio			
Televisioonistuudio filmitootmine	84/-	103,48/96,31	121,48/84,54
Ühiskondlik- poliitilised filmid	45/-	79/74,03	-
Laste- ja noortefilmide toimetus	5,5/-	8,48/7,49	-
Kunstiliste filmide toimetus	33,5/-	12,0/9,58	-
«Aktuaalse Kaamera» peatoimetus	-	-	44/51,16
Ideoloogia peatoimetus	-	-	9/17,3
Soomekeelsete välissaadete osakond	-	-	6,0/6.25
«Eesti Telefilm»	-	-	62,48/9,59
Propaganda- ja noortesaated			
Kirjanduse ja kunstisaated			
Lastesaated ja «Telekool»			
Vahendussaadet			
Propaganda			
Tartu stuudio			

Peatoimetus	At/Tt 1967	Ap/Tt 1968	Ap/Tt 1969
Raadio kokku	9490/-	10065/-	-
I programm	5658/-	5673/-	-
Poliitilised saated	-	-	-
Informatsioonilised saated	-	-	-
Venekeelsed poliitilised saated	-	-	-
Välissaadete toimetused	1058/-	1061/-	-
Kunstilised saated/ kommunist. Kasy. saated	-	-	-
Muusikasaated	-	-	-
Tasuline reklaam	-	-	-
II programm	1679/-	2050/-	-
ULL	1095/-	1281/-	-
Televisioonistuudio	2372/2591,74	2562/2711,40	2738/2964,47
Ühiskondlik- poliitilised saated	-	-	-
Laste- ja noortesaadete toimetused	-	-	-
Kunstiliste saadete toimetused	-	247/253,22	151/187,28
Soomekeelsete saadete toimetused	94/94,44	-	-
sekretariaat	-	240/260,41	266,30/272,54
Aktuaalne Kaamera	385/340,54	385/363,07	429,30/419,56
Ideoloogia peatoimetus	-	-	-
Muusikasaated	59,30/53,10	-	-
Vahendussaadete peatoimetus	1125/1322,53	1306/1362,03	1299,30/1432,13
Propaganda ja noorte peatoimetus	228,30/194,20	-	-
Laste ja «Telekool»	197/288,51	248/315,56	289,30/331,31
Kirjandus ja kunst	43/45,05	108/132	-
Propaganda	-	-	270,30/288,22
Tartu stuudio	-	28/24,31	31,30/32,23
Televisioonistuudio filmitootmine	84,48/86,01	93/96,12	101/102,21
Ühiskondlik- poliitilised filmid	-	-	-
Laste- ja noortefilmide toimetused	-	-	-
Kunstiliste filmide toimetused	-	2,49/4,03	3,06/4,08
«Aktuaalse Kaamera» peatoimetus	54,39/50,17	63/66,44	67,30/69,20
Ideoloogia peatoimetus	-	-	-
Soomekeelsete välissaadete osakond	4,45/7	-	-
«Eesti Telefilm»	6,28/9,37	10,00/10,03	13,00/11,10
Propaganda- ja noortesaated	11,40/13,31	-	-
Kirjanduse ja kunstisaated	2,20/2,59	-	-
Lastesaated ja «Telekool»	4/2/07	5,21/3,24	6,54/5,44
Vahendussaated	-/0,08	-	1,24/0,50
Propaganda	-	10,50/11,58	7,30/9,51
Tartu stuudio	-	1/-	1,36/1,18